

ศรภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

๓๓๑.๑

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ส๖๕๑ค

ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : สกศ., ๒๕๕๕.

๒๐๖ หน้า

ISBN : 974-012-764-9

๑. ครูภูมิปัญญาไทย - ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. ชื่อเรื่อง

ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ ๒๑๗ / ๒๕๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๒

กันยายน ๒๕๕๕ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN

974-012-764-9

จัดพิมพ์และเผยแพร่

สำนักนโยบาย และแผนการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๖๖๘-๓๑๒๓ ต่อ ๒๔๒๘, ๒๔๓๒

โทรสาร ๐-๒๖๖๕-๓๓๓๖

Web Site : <http://www.onec.go.th>

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

โทร. ๐-๒๕๓๐-๐๓๕๘-๖๔, ๐-๒๕๓๐-๐๓๖๗-๗๓

โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๓๒๑๕

คำนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้ระดมความคิดของประชาชนทั่วประเทศเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตว่าต้องการให้สังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตเป็นเช่นไร ซึ่งผลสรุปความต้องการของประชาชนก็คือต้องการสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยได้เน้นถึงเรื่องการลงทุนทางปัญญา และเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างเด่นชัด

แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวทางด้านการศึกษา ได้กำหนดแนวนโยบายในเรื่องการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางการสังคม วัฒนธรรม ชุมชนชาติ และสิ่งแวดล้อมบนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย โดยกำหนดให้มีการพัฒนาส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเพื่อพร้อมที่จะเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาสากลไว้ในแผนฯ ดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ณ เวลานี้ การส่งเสริมเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาผ่านการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นฐานคิดสำคัญของสังคมไทยในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ที่จะเป็พลังสำคัญในการจัดการศึกษาทั้ง ๓ รูปแบบ จึงได้ดำเนินการให้มีการจัดทำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาขึ้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

เพื่อให้การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษามีความเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการยกย่องผู้ทรงภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่ได้เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชนให้เป็น **ครูภูมิปัญญาไทย** เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา จึงได้ดำเนินการประกาศยกย่องเชิดชูครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๑ จำนวน ๓๐ คน และครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ จำนวน ๕๖ คน

ปัจจุบันครูภูมิปัญญาไทยทั้ง ๒ รุ่นได้เป็นพลังสำคัญของการศึกษาทั้ง ๓ รูปแบบ โดยได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ให้แก่ผู้เรียนในฐานะของผู้ทรงภูมิปัญญาของแผ่นดินอย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่ของคนไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีพลังศรัทธาและเชื่อมั่นว่า หนังสือ **ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ซึ่งได้บันทึกประวัติชีวิต ผลงาน และองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยด้านต่างๆ จะเป็นพลังสำคัญในการนำเกียรติภูมิของภูมิปัญญาไทย มาร่วมสร้างคุณภาพให้แก่การศึกษาไทย เพื่อก้าวสู่สากลได้อย่างมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีสมเกียรติภูมิของความเป็นไทยสืบไป

๕๐ ๖๖ —
๖ —————

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ครุภูมิปัญญาไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- นายเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์
- นายคำป่วน สุรงษา
- นางคำสอน สระทอง
- นายจันดี หลักคำพันธ์
- นายเชียง ไทยดี
- น.ส.ดารารวรรณ เต็นอุดม
- นายทองคำ สายสะอาด
- นายทองใส ทับถนน
- นายธีระ โกมลศรี
- นายบัวเรียน วาปีสา
- นายบำเพ็ญ ฌ อุบล
- นายประมวล พิมพ์เสน
- นายแหว วงคำโสม
- นายสมพงษ์ มาจันทร์
- นายสวิง บุญเจิม
- นายสำเร็จ คำโมง
- นายสุนทร พรรณรัตน์
- นางสุณา ศรีบุตรโคตร
- นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล

สารบัญ

	หน้า
ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ๖	
ความเป็นมา การยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	
สำนักนายกรัฐมนตรี	๕
● นายเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์	๑๕
● นายคำป่วน สุรงษา	๒๓
● นางคำสอน สระทอง	๓๓
● นายจันดี หลักคำพันธ์	๔๓
● นายเชียง ไทยดี	๕๑
● นางสาวดารารวรรณ เต็นอุดม	๕๕
● นายทองคำ สายสะอาด	๖๓
● นายทองใส ทับถนน	๗๕
● นายธีระ โกมลศรี	๘๕
● นายบัวเรียน วาปีสา	๙๓
● นายบำเพ็ญ ฌ อุบล	๑๐๑
● นายประมวล พิมพ์เสน	๑๐๕
● นายแหว วงคำโสม	๑๑๓
● นายสมพงษ์ มาจันทร์	๑๒๓
● นายสวิง บุญเจิม	๑๓๓
● นายสำเร็จ คำโมง	๑๔๕
● นายสุนทร พรรณรัตน์	๑๕๕
● นางสุณา ศรีบุตรโคตร	๑๖๕
● นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล	๑๗๕
ภาคผนวก	๑๘๓
นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา	๑๘๕
บรรณานุกรม	๑๙๑
ทำเนียบและที่อยู่ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒	๑๙๓
คณะผู้จัดทำ	๒๐๔

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้
ครุภูมิปัญญาไทย โดยสรรหาบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและ
หัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ เพื่อยกย่องเชิดชู
เกียรติเป็นครุภูมิปัญญาไทย ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ
การศึกษาตามอัธยาศัย นั้น

บัดนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการคัดเลือกบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อ
ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ดังนี้

๑. ครุภูมิปัญญาไทยภาคเหนือ

๑.๑ พระครูมานัสที่พิทักษ์	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๑.๒ เจ้าอธิการสมคิด จรณธมโม	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๑.๓ นายณรงค์ มากง	ด้านแพทย์แผนไทย
๑.๔ นายถนอม หลวงฤทธิ์	ด้านศิลปกรรม
๑.๕ นายนันท์ นันท์ชัยศักดิ์	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๑.๖ นายนิยม สองสีโย	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๑.๗ นายบุญคิด วัชรศาสตร์	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๑.๘ นายบุญชู จันทรบุตร	ด้านแพทย์แผนไทย
๑.๙ นายบุญเรือง การหมั่น	ด้านแพทย์แผนไทย
๑.๑๐ นายมณี พยอมยงค์	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๑.๑๑ นางมารศรี วนาโชติ	ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๑.๑๒ นางมุกดา อินตะสาร	ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
๑.๑๓ นายอนรรส เพชรนิล	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๑.๑๔ นายอุดม รุ่งเรืองศรี	ด้านภาษาและวรรณกรรม

๒. ครุภูมิปัญญาไทยภาคใต้

๒.๑ นางกุศล นิลลออ	ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

๒.๒	นายเกล้า แก้วเพชร	ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
๒.๓	นายเจือ บุญไชยสุริยา	ด้านแพทย์แผนไทย
๒.๔	นายนิยม แก้วแสงเรือง	ด้านแพทย์แผนไทย
๒.๕	นายประกอบ อุบลขาว	ด้านแพทย์แผนไทย
๒.๖	นายพัฒน์ เกื้อสกุล	ด้านศิลปกรรม
๒.๗	นายหรรน หมัดหลี	ด้านเกษตรกรรม
๒.๘	นายหะมะ แบลือแบ	ด้านศิลปกรรม
๒.๙	นายอ๋ม จันทร์ซุ่ม	ด้านศิลปกรรม

๓. ครุภูมิปัญญาไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑	นายเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์	ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๓.๒	นายคำป่วน สุรงษา	ด้านเกษตรกรรม
๓.๓	นางคำสอน สระทอง	ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๓.๔	นายจันดี หลักคำพัน	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๓.๕	นายเชียง ไทยดี	ด้านเกษตรกรรม
๓.๖	นางสาวดาราวรรณ เด่นอุดม	ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๓.๗	นายทองคำ สายสะอาด	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓.๘	นายทองใส ทับถนน	ด้านศิลปกรรม
๓.๙	นายธีระ โกมลศรี	ด้านศิลปกรรม
๓.๑๐	นายบัวเรียน วาปีสา	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓.๑๑	นายบำเพ็ญ ฦ อุบล	ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๓.๑๒	นายประมวล พิมพ์เสน	ด้านภาษาและวรรณกรรม
๓.๑๓	นายแหว วงคำโสม	ด้านแพทย์แผนไทย
๓.๑๔	นายสมพงษ์ มาจันทร์	ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
๓.๑๕	นายสวิง บุญเจิม	ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๓.๑๖	นายสำเร็จ คำโมง	ด้านศิลปกรรม
๓.๑๗	นายสุนทร พรรณรัตน์	ด้านศิลปกรรม
๓.๑๘	นางสุณา ศรีบุตรโคตร	ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๓.๑๙	นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล	ด้านเกษตรกรรม

๔. ครุภูมิปัญญาไทยภาคกลางและภาคตะวันออก

๔.๑	พระพิศาลธรรมพาที	ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๔.๒	พระสุบิน ปณีโต	ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
๔.๓	สมณะเสียงศีล ชาตวโร	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๔	นายบุญช่วย วงษ์ษา	ด้านเกษตรกรรม
๔.๕	นายยุทธชัย วิวิญญ์กุลธร	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๔.๖	นายวีระ มีเหมือน	ด้านศิลปกรรม
๔.๗	นางศรีสมร คงพันธุ์	ด้านโภชนาการ
๔.๘	นายสมชาย สมานตระกูล	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๔.๙	นายสมทรง แสงตะวัน	ด้านเกษตรกรรม
๔.๑๐	นายสมบัติ กาญจนา	ด้านเกษตรกรรม
๔.๑๑	นางสมหมาย หนูแดง	ด้านเกษตรกรรม
๔.๑๒	นายสำเนียง ผดุงศิลป์	ด้านศิลปกรรม
๔.๑๓	นายเสวก มาลาพงษ์	ด้านเกษตรกรรม
๔.๑๔	นายอุดม สมพร	ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ประกาศ ณ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

๕๐ ๖๖ —
๖ —————

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ความเป็นมา การยกย่องเชิดชูเกียรติ
ครูภูมิปัญญาไทย
ของ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๔๖ มาตรา ๖๕ มาตรา ๘๑ และมาตรา ๒๘๕ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้กระบวนการ เรียนรู้ต้องส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและยังกำหนดให้มีการนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่อง เชิดชู ผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาไว้ด้วย

เพื่อให้มีการนำองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติครูภูมิปัญญาไทย สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทยเพื่อดำเนิน การสรรหาบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญายกย่อง เชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา พร้อมกันนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาอย่าง เป็นรูปธรรม คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดทำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อให้ แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัด ในหลายด้าน เช่น

๑. **ด้านเกษตรกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสานการแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. **ด้านการแพทย์แผนไทย** ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษา สุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

๔. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

๕. **ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน** ได้แก่ ความสามารถในการประสานและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

๖. **ด้านศิลปกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

๗. **ด้านภาษาและวรรณกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

๘. **ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี** ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น

๙. **ด้านโภชนาการ** ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออก ที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

ครูภูมิปัญญา

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำนิยามความหมายของครูภูมิปัญญาและครูภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้

ครูภูมิปัญญา หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้รับการยกย่องให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเพื่อยกย่องครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

องค์ประกอบการพิจารณาผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทย มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย

- (๑) คุณลักษณะส่วนบุคคล
- (๒) การถ่ายทอด
- (๓) การยอมรับในสังคม

โดยรายละเอียดในแต่ละเรื่องมีดังนี้

๑. คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย

- (๑) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
- (๒) มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้ภูมิปัญญาด้านนั้นๆ อย่างชัดเจน ถูกต้อง
- (๓) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- (๔) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ปฏิบัติ
- (๕) มีความรู้ ความสามารถในการบริหารและการจัดการ
- (๖) เป็นผู้นำที่ดี และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา
- (๗) มีความเสียสละในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนสู่สาธารณะ

๒. การถ่ายทอด ประกอบด้วย

- (๑) มีคุณธรรมและจริยธรรมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้เรียน
- (๒) มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในระบบ หรือนอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย
- (๓) มีการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการในการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง
- (๔) มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(๕) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในภูมิปัญญาด้านนั้นๆ

(๖) มีการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนั้นๆ

๓. การยอมรับในสังคม ประกอบด้วย

(๑) มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

(๒) ได้รับการยอมรับในภูมิปัญญาด้านนั้นๆ ในระดับท้องถิ่น หรือภูมิภาค หรือประเทศ หรือนานาชาติ

เกณฑ์การประเมินผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อผ่านการคัดเลือก

(๑) ผู้ทรงภูมิปัญญาต้องผ่านเกณฑ์ทั้ง ๓ ด้าน รวม ๑๑ ข้อ เป็นอย่างน้อย

(๒) ในจำนวนเกณฑ์ ๑๑ ข้อดังกล่าว ผู้ทรงภูมิปัญญาต้องผ่านเกณฑ์บังคับ ๗ ข้อ ได้แก่

ข้อ : ๑.๒ มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้ภูมิปัญญาด้านนั้นๆ อย่างชัดเจนถูกต้อง

๑.๓ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๑.๗ มีความเสียสละในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนสู่สาธารณะ

๒.๒ มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในระบบ หรือนอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

๒.๓ มีการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการในการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง

๒.๔ มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓.๑ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวน ๕๖ คน โดยได้เข้ารับเกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ จาก ฯพณฯ องคมนตรี ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี

เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ครุภูมิปัญญาไทย

ลักษณะของเข็ม

เป็นช่อด้ายกระจังตาอ้อย ๕ ช่อ แทนภูมิปัญญาไทย ๕ ด้าน ประกอบข้อความครุภูมิปัญญาไทย

ความหมาย

หมายถึงความเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของครุภูมิปัญญาไทยด้านใดด้านหนึ่งใน ๕ ด้าน ได้แก่ เกษตรกรรม
อุตสาหกรรมและหัตถกรรม การแพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนและธุรกิจ
ชุมชน ศิลปกรรม ภาษาและวรรณกรรม ปรัชญา ศาสนาและประเพณี และโภชนาการ

ผู้ออกแบบ

นายนนทิวรรธน จันทนะพะลิน อาจารย์ภาควิชาประติมากรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และ
ภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นายเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารักษ์

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

คำประกาศเกียรติคุณ
นายเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารกรณ์
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารกรณ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ที่จังหวัดนครราชสีมา ได้บ่มเพาะนิสัยเก็บออมมาตั้งแต่เด็ก เริ่มจากเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ได้จัดเก็บรักษาเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การใช้สอยและการศึกษาค้นคว้าอดีตความเป็นมาของวัตถุเหล่านี้ ต่อมาได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องศาสนา ประเพณีอย่างลึกซึ้ง มีความรักและห่วงใยในขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวอีสานอันเป็นถิ่นกำเนิดของตน จึงได้อนุรักษ์และสืบสานประเพณีเหล่านี้ไว้ โดยใช้โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่สะสมไว้เป็นสื่อในการอธิบาย และถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์และศูนย์วัฒนธรรมอำเภอจตุรพักตรพิมานที่บ้านพักตนเอง ให้พิพิธภัณฑ์และศูนย์วัฒนธรรมนี้เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญแก่เยาวชนและผู้สนใจให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยกันอนุรักษ์ สืบสานไว้ต่อไป

การที่ครูเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารกรณ์ นำความรู้ ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วนำไปเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ ทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานงานต่อไป เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารักษ์

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูเกรียงศักดิ์ กาญจนอุทธารักษ์ เป็นผู้เห็นความสำคัญของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอีสาน ซึ่งนับวันจะสูญหายและเลือนไปจาก สังคมไทย เป็นผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ และศูนย์วัฒนธรรมอำเภอจกกราช จังหวัด นครราชสีมา เพื่อเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสิ่งของเครื่องใช้ ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตชาวอีสาน แล้วยนำมาเป็นสื่อการสอน การถ่ายทอดให้แก่ บุคคลทุกระดับ ปลุกจิตสำนึกของการรัก หวงแหนในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูเกรียงศักดิ์ เกิดในครอบครัวชาวนา มารดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ บิดาแต่งงานใหม่ ต้องไปอาศัยอยู่กับป้า เรียนหนังสือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ป้าไม่มีเงิน ส่งให้เรียนต่อ จึงรับจ้างทำงานในโรงเรียน ช่วยงานโรงเรียนต่างๆ แลกกับการได้เรียนหนังสือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หลังจากนั้นไปสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ระหว่างเรียนหารายได้พิเศษโดยการขับขี่สามล้อรับจ้างเป็น ค่าใช้จ่ายในการเรียนต่อ จากนั้นได้เข้าเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูมูล อำเภอโนนสูง ๑ ปี ได้วุฒิประโยคครูมูล (ป.) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เริ่มทำงานรับราชการในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ บรรจุเป็นครูโรงเรียนบ้านตะกรุดเครื่องปลอก อำเภอจกกราช จังหวัดนครราชสีมา

จากชีวิตของลูกกำพร้าที่มีฐานะยากจน ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และเพื่อสร้างฐานะของตนให้เจริญก้าวหน้า ทำให้มีนิสัยในการเก็บออม เริ่มจากเก็บข้าวของ เครื่องใช้ของตนทุกอย่างที่เลิกใช้แล้ว โดยการเก็บรักษานั้นจะจัดไว้เป็นหมวดหมู่อย่างมี ระบบ ต่อมาเริ่มเก็บสะสมสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชนบท เพราะ เห็นแล้วว่าสิ่งของต่างๆ ในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนับวันแต่จะสูญหายไป ความเจริญ ทางเทคโนโลยีเข้ามาทำให้เกิดเครื่องใช้ไม้สอยที่ทันสมัยสะดวกสบาย ของเก่าจึงถูกเลิกใช้ และทิ้งไป การเก็บสะสมของใช้เหล่านี้จะทำให้เกิดร่องรอยของอดีตที่จะเป็นประโยชน์ใน

การศึกษาของคนรุ่นหลังให้ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาของบรรพบุรุษ จากการเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้นี้เอง จึงทำให้ครูเกรียงศักดิ์สนใจประวัติที่มา และศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจัง จนเข้าใจหลักการการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ที่หล่อหลอมและถ่ายทอดจากบริบทแวดล้อม มีรูปแบบวิถีคิดและรูปแบบวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ได้จนถึงปัจจุบันได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง ดังนั้นใน

ขณะที่รับราชการครู จึงได้รับมอบหมายจากชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการจัดงานประเพณีต่างๆ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและผู้นำชาวบ้านในเรื่องพิธีการอยู่เป็นประจำ ขณะเดียวกันได้เห็นว่าผู้คนในชุมชนละเลย และทอดทิ้งประเพณีเก่าแก่ของท้องถิ่นมาก หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้แล้ว ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตอันเป็นรากฐานเดิมของคนอีสานก็หมดสิ้นไปในที่สุด ดังนั้นจึงเป็นการดีที่ข้าวของเครื่องใช้ และโบราณวัตถุที่เก็บไว้มาโดยตลอด จะสามารถให้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่นุชนรุ่นหลังได้ส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เองในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ครูเกรียงศักดิ์ จึงได้เปิดบ้านพักอันเป็นแหล่ง เก็บรวบรวม สะสมสิ่งของต่างๆ ไว้แล้วนั้นให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมเพื่อประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้า และต่อมาในวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงทำพิธีเปิดเป็นศูนย์วัฒนธรรมอำเภอจักราชเป็นทางการ มีผู้สนใจทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาศึกษาค้นคว้ามากมาย

การเรียนรู้

ครูเกรียงศักดิ์ เป็นผู้สนใจใฝ่รู้ในเรื่องปรัชญา ศาสนา และประเพณี ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ศึกษาหาความรู้โดยการสอบถามจากผู้เฒ่า ผู้แก่ซึ่งสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและคติความเชื่อมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งศึกษาค้นคว้าจากตำรับตำราเก่าๆ เนื่องจากมีนิสัยในการเก็บอยู่แล้ว จึงมีเอกสารเก่าๆ มากมายไว้สำหรับค้นคว้าอ้างอิง ประกอบกับอาชีพและตำแหน่งหน้าที่เป็นครูใหญ่ เมื่อชาวบ้านจะทำกิจกรรมต่างๆ มักมาปรึกษาหารือ สิ่งเหล่านี้ครูเกรียงศักดิ์จะจดบันทึกและค้นคว้าเพิ่มเติม จนเกิดองค์ความรู้ที่สำคัญและชัดเจนที่สามารถนำไปถ่ายทอดให้แก่บุคคลในทุกระดับในเรื่องต่างๆ ได้ องค์ความรู้ที่สำคัญได้แก่

- โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวอีสาน
- ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น
- การละเล่นพื้นบ้าน

- พิธีกรรมและพิธีการทางศาสนา
- ปรัชญาอีสาน
- ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์

การถ่ายทอดองค์ความรู้

จากองค์ความรู้ที่มีอยู่ ครูเกรียงศักดิ์ ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนทุกระดับได้แก่

• นักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาของอำเภอจกกราช นักศึกษาที่เรียนปริญญาตรี และปริญญาโท เพื่อทำรายงาน และทำวิจัยส่งอาจารย์

- เยาวชน และประชาชนทั่วไป
- ข้าราชการ และนักวิชาการท้องถิ่น

เนื้อหาการถ่ายทอด ได้แก่

• ประวัติความเป็นมา และคุณค่าของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในแต่ละชั้นที่เก็บไว้ในศูนย์วัฒนธรรมอำเภอจกกราช

- การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น
- ประวัติบ้าน - นามของเมืองต่างๆ
- พิธีพราหมณ์ และพิธีพุทธ เช่น การตั้งศาลพระภูมิ การยกเสาเอก เป็นต้น
- ปรัชญาที่ได้จากวรรณกรรมท้องถิ่น

วิธีการถ่ายทอด

วิธีการถ่ายทอดมีรูปแบบหลากหลาย ได้แก่

• การบรรยายให้กับผู้เข้าเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมอำเภอจกกราช เพื่อให้ทราบถึงปรัชญาความเป็นมาของวัตถุสิ่งของตลอดจนประโยชน์ใช้สอย

• การเป็นวิทยากรรับเชิญจากหน่วยงานสถานศึกษา เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏ โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ฯลฯ บรรยายเรื่องประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา

• การบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง ในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น

• เป็นพิธีกรและผู้นำในการประกอบพิธีในงานต่างๆ เช่น การตั้งศาลพระภูมิ การยกเสาเอก การแต่งงาน ฯลฯ เป็นต้น

การที่ ครูเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์ เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์ อายุ ๓๕ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ที่จังหวัดนครราชสีมา เป็นบุตรของนายเคนและนางเปลื้อง สมรสกับนางสงวนวงศ์ (สกุลเดิมบังทองกลาง) มีบุตร ธิดา รวม ๖ คน (ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลจักราช อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๒๓๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๔๓๕-๕๑๕๘

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านนาตาวงส์
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
- ปริญญาตรี วิทยาลัยครุนครราชสีมา

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๗ โล่ประกาศเกียรติคุณผู้อนุรักษ์มรดกไทยโคราช สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน จาก ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา
- พ.ศ. ๒๕๓๕ เสาธรรมจักร ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริม และอนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกไทย จาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๓ โล่เกียรติคุณ “ผู้ปฏิบัติงานดีเด่นทางวัฒนธรรม” สาขามนุษย์ศาสตร์ ประจำปี ๒๕๔๓ จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา
- พ.ศ. ๒๕๔๔ โล่เชิดชูเกียรติ บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อเยาวชน สาขาศิลปวัฒนธรรม จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณี จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายคำปวน สุรงษา
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (ไม้ดอก ไม้ประดับ)

คำประกาศเกียรติคุณ

นายคำป่วน สุขงษา

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (ไม้ดอก ไม้ประดับ)

ครุคำป่วน สุขงษา เกิดเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่จังหวัดเลย ได้ทดลองทำสวน ไม้ดอก ไม้ประดับและไม้ผลเมืองหนาวเป็นรายแรกในจังหวัดเลย จนประสบผลสำเร็จและถือเป็นต้นแบบ ในการทำสวนไม้ดอก ไม้ประดับของจังหวัด ได้เผยแพร่แนวความคิดและรณรงค์ส่งเสริมให้เกษตรกรใน จังหวัดเลยหันมาประกอบอาชีพผลิตไม้ดอก ไม้ประดับ ช่วยแก้ไขปัญหาเกษตรกรให้มีอาชีพหลัก และ อาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว โดยใช้สวนเกษตรของตนที่ชื่อ “สวนน้ำฝน” เป็น แหล่งเรียนรู้และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรของชุมชน และเป็นเวทีสำหรับการประชุมสัมมนา การบรรยายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเครือข่ายและผู้สนใจโดยทั่วไป

การที่ ครุคำป่วน สุขงษา นำความรู้ด้านการผลิตและจำหน่ายไม้ดอก ไม้ประดับและไม้ผล เมืองหนาวที่ได้ศึกษา ค้นคว้า ค้นพบและทดลอง จนประสบผลสำเร็จ แล้วนำเผยแพร่โดยการสอนและ ถ่ายทอดให้คนอื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคมจึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้านเกษตรกรรม (ไม้ดอก ไม้ประดับ) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายคำป่วน สุรงษา

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (ไม้ดอก ไม้ประดับ)

ครูคำป่วน สุรงษา จากอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เป็นผู้ที่ริเริ่มการทำเกษตรกรรมเกี่ยวกับการเพาะและขยายพันธุ์ไม้ดอก ไม้ประดับเมืองหนาวของจังหวัดเลย รวมทั้งคิดค้นสูตรน้ำหมักชีวภาพเพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี จนมีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้รวมกลุ่มเกษตรกรทำธุรกิจชุมชน โดยการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับจำหน่ายที่ตลาดริมทาง ร้านค้าชุมชน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งร้านค้าริมทางนี้ได้เป็นแบบอย่างให้แก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูคำป่วน สุรงษา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วบวชเป็นสามเณร เพื่อศึกษาหาความรู้ทางธรรมอยู่ ๑๒ ปี จากนั้นได้ลาสิกขาบทออกมาใช้ชีวิตเป็นฆราวาสเพื่อช่วยบิดามารดาซึ่งเป็นเกษตรกรและหมอสุนไพรรักษาการเกษตร แต่ก็ยังปฏิบัติธรรมโดยถือศีลแปด สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด ขณะที่ช่วยงานต่างๆ ที่บ้านยังได้รับสืบทอดวิชาความรู้เรื่องสมุนไพรมาจากบิดา กล่าวได้ว่าบ้าน วัด โรงเรียน เป็นเสมือนบันไดแห่งการเรียนรู้ที่หล่อหลอมให้ครูคำป่วนเติบโตมาพร้อมกับความเป็นคนช่างคิดช่างสังเกตในสิ่งรอบตัว

เมื่อมีครอบครัว ครูคำป่วนเริ่มสังเกตเห็นว่าบ้านหนองเสือคราง ชุมชนของตนที่เคยอยู่กันอย่างเรียบง่ายระหว่างคนกับธรรมชาติมาช้านาน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์มายาวนานนั้น เมื่อความเจริญแพร่ขยายไปถึง ก็เปลี่ยนไปจากเดิมจนน่าใจหาย ป่าถูกถากถางจนเกือบสิ้นสภาพความเป็นป่า หลายสิ่งหลายอย่างกลายเป็นอดีตที่ยากจะหวนกลับคืนมา ในขณะที่เดียวกันความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ได้เข้าไปแทนที่โดยการรุกรานทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนถูกลดความสำคัญลง ประกอบกับขณะนั้นพืชใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้าวโพด ฝ้าย มันสำปะหลัง ถั่วเป็นพืชยอดนิยมของชาวบ้านที่เข้าไปสร้างงาน สร้างเงินได้อย่างมหาศาลอย่างที่ชาวบ้านไม่เคยพบพาน

มาก่อน เมื่อพืชพันธุ์เหล่านี้ทำให้ชาวบ้านร่ำรวย ชาวบ้านจึงเร่งขยายพื้นที่เพาะปลูกด้วยการตัดไม้ทำลายป่ามากยิ่งขึ้น คุณภาพของดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ในอดีตถูกทำลายหมดสิ้น สัตว์ป่า และอาหารจากธรรมชาติในป่าลดน้อยลง การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านที่เป็นไปในทางเสื่อมนี้อยู่ในความสนใจของครุคำปวนมาโดยตลอด ดังนั้นด้วยความห่วงใยในชะตากรรมของพี่น้อง ครุคำปวนจึงครุ่นคิดหาวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้ทุกคนได้มีชีวิตที่เป็นสุขได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้ครุคำปวนริเริ่มโครงการเพื่อพลิกฟื้นชีวิตใหม่ของชาวบ้านอย่างจริงจัง โครงการแรกที่ริเริ่มดำเนินการคือการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อการจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ครุคำปวนได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย และได้้นำความรู้เรื่องการปลูกไม้ดอกไม้ประดับมาอบรมให้กับสมาชิกเครือข่ายสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเรือ นับเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการ “คิดใหม่” บนพื้นฐานของภูมิปัญญา “ดั้งเดิม” ที่เคยมีมาแต่เก่าก่อน ซึ่งสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

การสนใจใฝ่รู้เรื่องต่างๆ อยู่เสมอทำให้ครุคำปวนเกิดความคิดใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงที่เป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเรือ นั้น ได้ไปศึกษาดูงานต่างจังหวัดร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย ประกอบกับในระบอบนี้รัฐบาลณรงค์การปลูกพืชปลอดสารพิษ ครุคำปวนจึงเป็นกำลังสำคัญของจังหวัดเลย ในการเป็นผู้นำณรงค์การเลิกใช้ปุ๋ยเคมีปลูกพืช หันมาใช้ปุ๋ยสดจากชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์แทนจนถึงปัจจุบัน

การเรียนรู้

ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ครุคำปวนเรียนรู้ว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนสำคัญในการทำลายวิถีชีวิตที่ดีให้สูญหาย จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง คือการที่ชาวบ้าน เริ่มก่อกวนกับธนาคาร การปลูกข้าวโพด ถั่ว งา มันสำปะหลัง และฝ้าย ซึ่งเคยมีราคาดีสร้างรายได้ให้ผู้คนในหมู่บ้านอย่างมหาศาลในช่วงแรกๆ นั้น บัดนี้ราคาตกต่ำลง ชาวบ้านลงทุนไปมากเท่าไรก็ยิ่งพบกับความขาดทุนมากขึ้นเท่านั้น ชาวบ้านอยากมีรายได้มากจึงใช้สารเคมี

จำพวกยาฆ่าหญ้าฆ่าแมลงใช้เพื่อเร่งผลผลิต เป็นเหตุให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ทั้งในอากาศ บนดิน และในน้ำ สัตว์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้รับเคราะห์กรรมโดยไม่รู้ตัว ชาวบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรสุขภาพเสื่อมโทรม ผลผลิตขายได้น้อยหนี้สินพอกพูนมากขึ้น

จากผลที่ได้เห็นทำให้ครุคำปวนตระหนักว่า ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการปลูกพืชที่ต้องพึ่งพาสารเคมีและปุ๋ยวิทยาศาสตร์เป็นหลัก มาเป็นการปลูกพืชที่ไม่ใช้และพึ่งพาสารเคมีแทน นั่นก็คือจะต้องเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรจากพืชไร่มาเป็นพืชสวน ครุคำปวนจึงได้เริ่มคิดทดลองผลิตและขยายพันธุ์ไม้ดอก ไม้ประดับ โดยใช้ น้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยอินทรีย์ หรือที่เรียกว่าการทำเกษตรปลอดสารพิษขึ้น การใช้ น้ำสกัดชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีนี้ ผลปรากฏว่าใช้ได้ดีทั้งการเพาะปลูกและการปลูสดัก

องค์ความรู้

จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ค้นพบองค์ความรู้ในการเพาะและขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชเมืองหนาว องค์ความรู้ที่สำคัญได้แก่

๑. การเพาะและขยายพันธุ์เป็นช่วงๆ เพื่อให้เหมาะกับสภาพอากาศ และธรรมชาติในแต่ละพันธุ์ เช่น

- เดือนตุลาคม-ธันวาคม จะผลิตและขยายพันธุ์ต้นพลอยอินเดียและคริสต์มาส
- เดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ จะผลิตและขยายพันธุ์ต้นคาแลนโกอีหรือกุหลาบหิน
- เดือนมีนาคม-กันยายน จะผลิตและขยายพันธุ์ดอกไฮเดรนเยีย

๒. การปรับสภาพอากาศเป็นสิ่งที่สำคัญในการขยายพันธุ์พืช ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว โดยจะทำห้องปรับอากาศให้กับพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่น้ำแข็งจากตู้เย็น (จะมีคุณภาพมากกว่าน้ำแข็งจากโรงงานทั่วไป) วิธีการทำคือนำน้ำแข็งไปวางตามจุดต่างๆ ในโรงเรือนไม้ แล้วใช้หม้อ/ถังใส่น้ำแข็งผสมน้ำพ่นเป็นละออง จะทำให้อุณหภูมิคงที่ตลอดทั้งวัน เหมาะสมในการขยายพันธุ์พืชเมืองหนาวทุกชนิด

๓. การให้ปุ๋ยบำรุงพืชและการป้องกันศัตรูพืช ครุคำปวนได้ศึกษา ค้นคว้า และทดลองการทำปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพจากพืชสมุนไพร และสารกำจัดแมลงจากน้ำสกัดชีวภาพโดยใช้พืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมากกว่ากับกากน้ำตาล ทำให้ได้ปุ๋ยชีวภาพบำรุงไม้ดอกไม้ประดับแทนปุ๋ยเคมี ช่วยลดต้นทุนการผลิต และทำให้ผู้ผลิต-ผู้ซื้อ มีสุขภาพที่ดี รวมทั้งส่งผลให้เกิดการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยทางอ้อมอีกด้วย

๔. การจัดร้านค้าริมทาง ครุคำปวนเป็นคนแรกที่ทำกรนุกเบิก ริเริ่มการจัดร้านค้าริมทาง

เพราะตระหนักว่าจุดด้อยของเกษตรกรชาวอีสาน คือปัญหา “การขาดตลาดเพื่อจำหน่าย” สินค้าของตน มิใช่ปัญหาใน “การผลิต” จึงได้จัดทำเพิงและโรงเรือนริมถนน โดยประดับตกแต่งให้สวยงามเพื่อดึงดูดความสนใจผู้ซื้อ ต่อมาแนวคิดนี้เป็นต้นแบบในการส่งเสริมสินค้าชุมชน หรือ “ร้านคำริมทาง” ของทางรัฐบาลในปัจจุบัน

ผลจากการสืบสานและสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ดังกล่าว สถาบันราชภัฏจังหวัดเลยจึงมอบปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการเกษตร ให้ครูคำป่วน สุขงษา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ครูคำป่วนได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลทั่วไปทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษา ในเขตภาคอีสานและภาคเหนือ โดยสถาบันจะส่งไปฝึกงานที่สวนครูคำป่วน ระยะเวลา ๓๐-๖๐ วัน เช่น สถาบันราชภัฏเลย, สกลนคร, อุดรธานี, วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี ยโสธร ตาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตสุรินทร์ ขอนแก่น สกลนครและจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น เชียงใหม่ มหาสารคาม ฯลฯ รวมทั้งเกษตรกร และเครือข่ายสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย

เนื้อหาการถ่ายทอด ได้แก่

- การเพาะและขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว เช่น คริสต์มาส, พลอยอินเดีย, กุหลาบหิน, ไฮเดรนเยีย
- เทคนิควิธีการบำรุงรักษาไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว
- การนำแนวคิดเกษตรธรรมชาติไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่
- วิธีการทำน้ำสกัดชีวภาพ

- การนำน้ำสกัดชีวภาพไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพืชและสัตว์
- การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

วิธีการถ่ายทอด

ครูคำป่วนมีวิธีการถ่ายทอดหลากหลาย ได้แก่

- การบรรยายในฐานะวิทยากร ที่ได้รับเชิญจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่จัดประชุมสัมมนา เช่น สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย หนองบัวลำภู อุดรธานี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี ฯลฯ

- สาธิตและฝึกปฏิบัติจริง ให้แก่ผู้สนใจที่มาขอรับการถ่ายทอดที่ “สวนน้ำฝน” จะมีทั้งนักเรียน นักศึกษา และเกษตรกร รวมทั้งผู้สนใจโดยทั่วไป วิธีการนี้จะเป็นวิธีการที่ถ่ายทอดให้แก่ศึกษาสถาบันต่างๆ ที่มาฝึกงานที่สวน

- การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อมวลชน สาขาต่างๆ เช่น รายการ “เวทีชาวบ้าน” โดยสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑ ร่วมกับโครงการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์

การที่ครุคำปวน สุรงษา เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม (ไม้ดอกไม้ประดับ) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครุคำป่วน สุรงษา อายุ ๗๐ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่จังหวัดเลย เป็นบุตรของนายเกตุและนางมั่ง สมรสกับนางพุทธา (สกุลเดิม อุปเกตุ) มีบุตรชาย ๓ คน ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๒ (สวนน้ำฝน) บ้านหนองเสือคราง ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ๕๒๑๖๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๒๘๕-๕๐๖๒

การศึกษา

- ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านหนองบัววิทยาคาร (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นโรงเรียนชุมชนภูเรือ) ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย
- นักธรรมโท -
- ปริญญาตรี ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันราชภัฏเลย (ปี พ.ศ. ๒๕๓๕)

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๒๕ ประกาศเกียรติคุณ ผู้นำอาชีพก้าวหน้าด้านไม้ดอกไม้ประดับ จาก กระทรวงมหาดไทย
- พ.ศ. ๒๕๓๖ รางวัลชนะเลิศการประกวดไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว จาก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย
- พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทาน เสาเสมาธรรมจักร ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน เกษตรกรรม (ไม้ดอกไม้ประดับ) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นางคำสอน สระทอง

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าแพรวา)

คำประกาศเกียรติคุณ

นางคำสอน สระทอง

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าแพรวา)

ครูคำสอน สระทอง เกิดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นสตรีเชื้อสายผู้ไท ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านการทอผ้า โดยอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบ ลวดลายให้สวยงาม ทั้งแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวผู้ไท และประยุกต์เป็นแบบสมัยนิยม นำผลงานส่งเข้าประกวดได้รับรางวัลเกือบทุกครั้ง ทำให้มีกำลังใจในการพัฒนาผลงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และมีโอกาสนำผ้าแพรวาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัย เป็นอันมาก ต่อมาสำนักพระราชวังได้แต่งตั้งให้เป็นครูสอนการทอผ้าที่ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีวะอุดรธานี ผลงานในอดีตที่ภาคภูมิใจได้แก่ “การทอผ้าแพรวากาญจนภิเษก” ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองราชย์เป็นปีที่ ๕๐ โดยได้เป็นผู้นำกลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาอำเภอคำม่วง ทอผ้าไหมวิจิตรแพรวายาว ๕๕ เมตร ๖๐ ลาย ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย

การที่ครูคำสอน สระทอง ได้นำความรู้ด้านการทอผ้าแพรวาที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบผลสำเร็จแล้วไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์ และสืบสานเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าแพรวา) ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๕

นางคำสอน สระทอง

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าแพรวา)

ครูคำสอน สระทอง จากจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าแพรวาบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ศิลปะงานผ้าแพรวาเป็นศิลปะชั้นสูงที่คนไทยมีความภาคภูมิใจ เพราะเป็นที่กล่าวขานเลื่องลือไปทั่วโลกมาเป็นเวลาช้านานว่า ผ้าแพรวานั้นสวยงาม มีเอกลักษณ์ด้วยลวดลาย สี สันที่งดงามวิจิตรสมดังคำกล่าว “แพรวาราชินีแห่งไหม” อีกทั้งยังมีคุณสมบัติในด้านความคงทนอีกด้วย ทั้งหมดนี้แสดงถึงภูมิปัญญาอันเปี่ยมด้วยอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษที่ได้คิดค้นสร้างสรรค์และพัฒนาสืบสานต่อ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคน จนเป็นมรดกอันล้ำค่าให้ลูกหลานของชาวผู้ไทได้ภาคภูมิใจจนทุกวันนี้ การดำรงรักษามรดกชิ้นเอกให้คงอยู่คู่ชาติสืบต่อไปถึงรุ่นลูก รุ่นหลานไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะทุกวันนี้ความเจริญด้านอุตสาหกรรมได้เข้ามาแทนที่ผลงานที่รังสรรค์ขึ้นจากฝีมือมนุษย์ซึ่งนับวันจะหมดไป จนหาผู้มีความเชี่ยวชาญและความสามารถที่จะสร้างสรรค์งานทอผ้าแพรวาฝีมือชั้นสูงได้น้อยลงทุกที ครูคำสอน สระทอง คือหนึ่งในจำนวนผู้รังสรรค์งานผ้าไทย จนได้รับการยกย่องว่าเป็น “เพชรน้ำหนึ่งในวงการผ้าแพรวา”

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูคำสอน สระทอง เป็นคนจังหวัดกาฬสินธุ์โดยกำเนิด ได้เริ่มเรียนรู้งานทอผ้าแพรวาทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกไหม จนกระทั่งถึงการทอจนสำเร็จเป็นผืนผ้าแพรวาจากมารดาและป้า เมื่อถึงวัยมีครอบครัวได้แต่งงานและย้ายมาอยู่ที่บ้านเกิดของสามี ซึ่งที่นี่เองเป็นที่เรียนรู้งานทอผ้าแพรวาเพิ่มเติมจากญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี จนกระทั่งชำนาญและได้รวมกลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาบ้านโพนมีสมาชิกเริ่มต้น ๑๐๒ คน จากนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในการทอผ้าสมาชิกจะทอผ้าที่บ้านของตนเอง จากนั้นนำไปส่งขายที่ศูนย์วิจิตรแพรวาซึ่งครูคำสอนเป็นประธานกลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาบ้านโพน พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ประธานคณะกรรมการ

พัฒนาสตรีอำเภอคำม่วง นอกจากนี้แล้วยังดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดกาฬสินธุ์อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

ครูคำสอน เป็นผู้มีความอดุสาหะ รักในการเรียนรู้และช่างสังเกตเป็นอย่างยิ่ง นอกจากคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้ว ยังมีความเป็น “ศิลปิน” มากกว่าความเป็นช่างฝีมือธรรมดา งานจึงมีคุณค่าในทางศิลปะ อันเกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกเหนือจากการศึกษางานตามแบบอย่างของบรรพบุรุษอย่างถ่องแท้แล้ว ยังได้พยายามทดลองค้นคว้าหาวิธีการเพื่อพัฒนางานทอผ้าแพรวาให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ทำให้งานทอผ้าแพรวา ไม่เพียงแต่จะทรงคุณค่าในรูปแบบ

ตามวัฒนธรรมประเพณีของโบราณ ยังมีความแปลกใหม่อย่างวิจิตรพิสดารอีกด้วย สิ่งที่ยึดมั่นอย่างเคร่งครัดคือคุณภาพของงาน ซึ่งจะพิถีพิถันในทุกขั้นตอนการทอ ไม่ยอมให้งานที่ไม่ดีผ่านออกมาแม้ว่าจะเสียเวลากว่าปกติก็ตาม ผลงานผ้าแพรวาที่โดดเด่นที่สุดคือ “งานทอผ้าแพรวากาญจนภิเชก” ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองราชย์เป็นปีที่ ๕๐ กลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาอำเภอคำม่วง ได้ร่วมกันทอผ้าไหมวิจิตรแพรวา ยาว ๕๕ เมตร ลวดลาย ๖๐ ลาย ที่มีขนาดยาวที่สุดในโลก โดยสมาชิกได้หมุนเวียนกันมาทอผ้าที่ ศูนย์วิจิตรแพรวาหรือศูนย์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวา ตำบลโพนอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเริ่มต้นทอตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๗ และแล้วเสร็จในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๓๘ และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นราชสักการะในศุภวาระอันเป็นสิริมงคลยิ่ง ณ ลานคำหอม พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

การเรียนรู้

ครูคำสอน ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระองค์ท่านได้ทอดพระเนตรเห็น “ชาวผู้ไท” บ้านโพนที่แต่งตัวด้วยชุดผู้ไท ซึ่งเป็นชุดประจำเผ่าทำให้พระองค์สนพระทัยลายผ้าแพรวาที่ชาวผู้ไทบ้านโพนห่มสไบ ต่อมา รับสั่งให้ราชเลขาฯ นำเส้นไหมมามอบให้จำนวน ๕ กิโลกรัมเพื่อทอผ้าไหมแพรวา เมื่อได้รับสั่งเช่นนั้นแล้ว ชาวบ้านก็ช่วยกันทอได้ผ้าสไบไหมแพรวาจำนวน ๑๑ ผืน และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายที่พระราชวังไกลกังวล นับแต่นั้นมาก็รับสั่งให้ตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นและให้ทอผ้าไหมแพรวาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นประจำ ครูคำสอนซึ่งเคยได้มีความรู้ในการทอผ้ามากพอสมควร จึงมีความคิดสร้างสรรค์งานทอผ้าไหมแพรวาในทางศิลปะให้มีรูปแบบลวดลายสีสัน สวยงาม

โดดเด่นทั้งเทคนิคในการทอ ซึ่งนอกจากจะทรงคุณค่าในรูปแบบประเพณีดั้งเดิมแล้ว ยังมี ความแปลกอันวิจิตรอีกด้วย สิ่งที่ครูคำสอนเน้นให้ความสำคัญในการสร้างงานศิลปะการ ทอผ้าแพรวา คือ คุณภาพของงาน ซึ่งจะพิถีพิถันทุกขั้นตอน เพื่อให้ผลงานแต่ละชิ้นมี คุณค่าทางศิลป์ งานผ้าไหมแพรวา นอกจากจะสนองประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังสร้างความ เชื่อมมั่นศรัทธาต่อผู้สวมใส่อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่า ครูคำสอน ได้มีการเรียนรู้จากการทำงาน ด้านการทอผ้าแพรวามาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และนำประสบการณ์นี้มาใช้เป็นประโยชน์ แก่งานวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของไทยอย่างแท้จริง

องค์ความรู้

“ผ้าแพรวา” เป็นผ้าชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ความสำเร็จของ ผ้าแพรวานั้นมีความสำคัญทั้งทางด้านลักษณะรูปแบบลวดลาย ตลอดจนความสำคัญของการ วิธีการทอ และความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมประเพณีนิยมในการนำไปใช้ จากความ สำคัญดังกล่าวทำให้ผ้าแพรวามีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างจากผ้าทอพื้นบ้านของภาค อีสานประเภทอื่น ๆ อย่างชัดเจน โดยทั่วไปแล้วผ้าแพรวาเป็นของผ้าทออีสาน ใช้เรียกผ้า ชนิดหนึ่งซึ่งผู้หญิงชาวผู้ไทใช้ห่มเฉียงไหล่เป็นผ้าสไบหรือใช้เป็นผ้าห่มคลุมไหล่ทับชุด พื้นเมือง นิยมใช้ในงานบุญหรืองานประเพณีที่สำคัญ ๆ ของชุมชนชาวผู้ไท

การทอผ้าแพรวายากและจะเสียเวลาในการทอมาก เพื่อความสะดวกในการต่อ ปลายและประดิษฐ์ลวดลายสวยงามใช้เวลาอันสั้น ครูคำสอนจึงได้ประดิษฐ์ “เขาลายหรือ ตะกรอลาย” ขึ้น เขาลายนี้ หมายถึง เส้นด้ายยาวสีขาวที่ขึงไว้กลางหูก สอดค้ำไว้ด้วยไม้ ที่ใช้ทำลวดลายผ้า (ลายจิด) สะดวกแก่การประดิษฐ์ลวดลายผ้าแพรวา ทำให้ทอลายได้ เหมือนกันทั้งผืน ไม้ที่ใช้เก็บลายจะไม่ซ้กัน จะแยกจากกันโดยเด็ดขาดเพื่อไม่ให้ผู้ทอ สับสน หรือลืมนำไม้เก็บลายปนกัน เพราะลายและไม้เก็บลายจะอยู่ที่เขาลายหรือตะกรอลาย ไม่ได้อยู่ที่ไหมเส้นอื่นเหมือนแต่ก่อน ทำให้ประหยัดเวลา สะดวกสบายในการทอและ สามารถนำไปทอกับสีหรือไหมฟิมต่อไปได้อีกโดยไม่ต้องจิดทุกลายหรือทุกครั้งที่ต้องเก็บลาย ถือเป็นองค์ความรู้ที่เป็นต้นแบบที่สำคัญของการทอผ้าแพรวา และวิธีการออกแบบลวดลาย ผ้าลงในสมุดกราฟ ทำให้เก็บรายละเอียดได้อย่างชัดเจน

ลายผ้าแพรวาที่ครูคำสอน อนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์ขึ้น ได้แก่

- ลายนาคหัวขุม
- ลายพันทมน้อย
- ลายกระบวนแอกิ้ว
- ลายนาคนอน
- ลายนาคสี่แขน
- ลายดอกผักแว่น
- ลายขอใหญ่
- ลายกาบแบน(ขันหมากเบ็ง)
- ลายกระบวนหัวหย่อน
- ลายพันทมหาใหญ่
- ลายใบบุนก้านก่อง
- ลายนกยูง
- ลายจะแก
- กระบวนหัวหย่อน
- ลายหางปลา
- ลายดอกสำน
- ลายดอกผีเสื้อ

ฯลฯ เป็นต้น

การถ่ายทอดความรู้

ครูคำสอนถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านโพน อำเภอคำม่วง และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสมาชิกศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งครูคำสอนได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “ครูหลวง” สอนและทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิก

เนื้อหาการถ่ายทอด จะมีรายละเอียดในเรื่อง

- > วิธีสังเกตเส้นไหมที่จะเตรียมฟอกข้อม
- > การคำนวณปริมาณเส้นไหมในการทอแต่ละครั้ง
- > วิธีการ/ขั้นตอนการข้อมไหม/อุปกรณ์ในการข้อม
- > วิธีทักไหม
- > การคันเครื่องทอ และแนะนำวิธีสืบหูกเข้าฟืม สำหรับเตรียมการทอเป็นผืนผ้า
- > การออกแบบลวดลาย โดยการร่างใส่กระดาษกราฟ

> เทคนิควิธีการทอลวดลายต่างๆ

> การแก้ไขเมื่อเก็บลายผิด

วิธีการถ่ายทอด

วิธีการถ่ายทอดมีหลากหลาย ได้แก่

- การบรรยาย และสาธิตให้กับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่มาศึกษาดูงาน ที่ศูนย์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวา หรือศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
- เป็นวิทยากรหรือครูสอนศูนย์ศิลปาชีพและสมาชิก

เครือข่ายต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

- การแนะนำและพาฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการให้คำปรึกษาแก่ผู้สนใจที่มาฝึกและเรียนที่บ้านพัก และศูนย์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวา เป็นต้น

การที่ครูคำสอน สระทอง เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาในการทอผ้าแพรวาได้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูกำสอน สระทอง อายุ ๖๓ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๒ ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรของนายใบและนางที่ คำคำอ่อน สมรสกับนายบุรี มีบุตร ธิดา รวม ๓ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๑ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๔๒ หมู่ที่ ๔ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๑๘๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๓๘๕-๖๑๖๕

การศึกษา

- การศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านโคกใส ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๓ รางวัลชนะเลิศการประกวดผ้าไหมแพรวา จาก คณะกรรมการจัดงานกาชาดสวนอัมพร กรุงเทพมหานคร รางวัลชนะเลิศ การประกวดทอผ้าไหมดีเด่นประเภทผ้าไหมทอ ๔-๘ เส้น จาก กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ประกาศเกียรติคุณ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านหัตถกรรม สาขาหัตถศิลป์ จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับประกาศเกียรติคุณ รางวัลชนะเลิศ ประเภทผ้าไหมแพรวาลายเกาะตัดชุด จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับรางวัลการประกวดผ้าไหมแพรวา งานมหกรรมวิจิตรแพรวาราชนิใหม่ จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับประกาศเชิดชูเกียรติให้เป็น ศิลปินดีเด่นจังหวัดกาฬสินธุ์ จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับรางวัล เชิดชูเกียรติ ‘พระธาตุนาดูนทองคำ’ จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน อุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าแพรวา) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายจันดี หลักคำพันธ์

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

คำประกาศเกียรติคุณ
นายจันดี หลักคำพันธ์
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

ครูจันดี หลักคำพันธ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่จังหวัดมหาสารคาม ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีอีสาน มีความเชี่ยวชาญในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น มีความสามารถเขียนวรรณกรรมอีสานให้เป็นกลอนลำได้อย่างไพเราะ สละสลวย เต็มไปด้วยคุณค่าด้านวรรณศิลป์ เป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบทางกวี สามารถเล่าเรื่องต่างๆเป็นบทกลอนลำได้ในฉับพลันทันทีเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟังและผู้ชม ผลงานที่สร้างสรรค์เผยแพร่ได้แก่ การแต่งคำกลอนอีสาน ผญา สรภัญญะ แข็งบั้งไฟ และการแต่งกลอนลำต่างๆ เช่นลำกลอน ลำเรื่อง ลำเพลิน ลำแพน ลำเต้ย ฯลฯ นอกจากนี้ได้ริเริ่มจัดตั้งชมรมส่งเสริมวรรณกรรมท้องถิ่น และชมรมหมอลำขึ้นในโรงเรียน เพื่อถ่ายทอดและสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ผลงานได้รับความสนใจจากสังคมโดยตลอด

การที่ ครูจันดี หลักคำพันธ์ นำความรู้ในด้านภาษาและวรรณกรรม ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบทดลอง จนประสบผลสำเร็จ แล้วเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอด ในรูปแบบต่างๆให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าว เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคมจึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

นายจันดี หลักคำพัน

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

ครูจันดี หลักคำพัน จากจังหวัดอุดรธานี เป็นศิลปินพื้นบ้านด้านการเขียนกลอนลำ, คำผญา, กาพย์เซิ้งบั้งไฟ, กลอนสุภาพต่างๆ ได้รับการยอมรับว่าผลงานเฉียบคม ลึกซึ้ง ทันเหตุการณ์ อ่านเข้าใจง่าย เหมาะกับผู้ฟังทุกรุ่น เนื้อหาส่วนมากจะเร่ร่อนเรียกร้องปลุกจิตสำนึกเพื่อพัฒนา และสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนว่าเป็น “กวีอีสาน”

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูจันดี เป็นลูกชาวนาเกิดในชนบท ที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีบิดาเป็นหมอแคน คุณตาเป็นพราหมณ์ผู้ขำขัน (บายศรีผู้ขวัญงานแต่งงาน, งานบวช, งานขึ้นบ้านใหม่) ทุกครั้งที่คุณตาจัดงาน ครูจันดีจะติดสอยห้อยตามไปด้วยเสมอ มารดามีความสามารถในการกล่อมลูกนอนได้ไพเราะมาก ฟังแล้วซาบซึ้งประทับใจ ทำให้ครูจันดีได้ซึมซับเอาเสียงร้อง เสียงลำ คำคล้องจอง จากบรรพบุรุษมาตั้งแต่เด็ก ๆ

ขณะเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕-๖ ได้ไปหารายได้พิเศษเป็นผู้ช่วยวาดรูปเขียนป้ายโฆษณาที่โรงภาพยนตร์ “บุรีรัมย์ภาพยนตร์” ห่างจากการเรียนก็เขียนป้ายให้คณะลิเกที่แสดงในวิก บางครั้งถือโอกาสแสดงลิเกเป็นตัวประกอบด้วย เพื่อนคู่หูสมัยนั้นคือคุณจเร ภักดีพิพัตร (เพชร พนมรุ้ง) จึงพอมีรายได้พิเศษค่าหนังสืออุปกรณ์การเรียนแบ่งเบาภาระครอบครัวได้บ้าง

การเรียนรู้

ครูจันดีเริ่มทำงานเป็นครูในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ที่โรงเรียนอมตะวิทยา อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เมืองหม้อแคนแดนหม้อลำ มีโอกาสฟังหม้อลำบ่อย ทั้งลำกลอน ลำเรื่องต่อกลอน และมีโอกาสเขียนฉากให้หม้อลำหลายคน ปิดเทอมไปเขียนฉากให้แก่มหม้อลำ “คณะกองศิลป์รักษาศิลป์” เขียนติดต่อกัน ๓ ผืน ใช้เวลาหลายวัน ขณะเขียนฉากพักที่บ้านหัวหน้าคณะหม้อลำ จึงได้มีโอกาสศึกษาเรื่องกลอนลำ

ได้ตามที่ต้องการ การเขียนฉากของครูจันดีไม่รีบร้อน เพราะหากชาวคณะหม้อลำออกแสดง ครูจันดีก็จะถือโอกาสไปดู และบางครั้งก็ร่วมแสดงด้วย โดยร้องเพลงลูกทุ่งซึ่งร้องก่อนการแสดงหม้อลำเป็นส่วนใหญ่ การแสดงหม้อลำจะเริ่มด้วยบทของเสนา ตามด้วยพระฤๅษีตัวละครทั้งสองนี้ไม่ต้องใช้บทกลอนมาก แล้วจึงตามด้วยพระเอก ครูจันดีใฝ่ฝันที่จะเป็นพระเอกหม้อลำ จึงขยันท่องบทกลอนลำที่คุณพ่อกองศิลป์เป็นคนเขียนให้อย่างขึ้นใจ หม้อลำคณะนี้ มีจุดเด่นอยู่ที่ลำเป็นกลอน ซึ่งหม้อลำจะต้องท่องกลอนลำให้ได้จึงจะลำได้ดี ต่อมาได้หัดเขียนบทกลอนลำเองบทกลอนลำที่ท่านเขียนมีความคล้องจอง มีคติ ผ่างด้วยคุณธรรม เรื่องที่เล่นและท่องได้ติดใจคือ ศรีธรมโนราห์ แหวนน้อยตันตระกุล ท้าวโสวัตร จำปาสี่ต้น ผาแดงนางไอ่ ฯลฯ ผลงานของครูจันดีเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมมากทำให้มีงานแสดงทุกวันสามารถพัฒนาการเรียนของตนเองได้อย่างรวดเร็ว

องค์ความรู้

ครูจันดี จะเขียนและจำกลอนลำได้หลายเรื่อง เช่นเรื่อง โสวัตร, ศรีธรมโนราห์, กิ่งฟ้ากาหลงคอน ผาแดงนางไอ่ จำปาสี่ต้น ฯลฯ ด้วยการจำกลอนลำได้เป็นเรื่องๆ จึงทำให้สามารถหยิบกลอนลำบางตอนจากเรื่องอื่น ที่มีเนื้อหาไพเราะ สะเทือนใจมาเชื่อมโยงต่อกันเป็นเรื่องใหม่ได้ โดยด้นกลอนสดได้ดีไม่เคยอะเขิน นอกจากนี้ยังได้ศึกษา ค้นคว้าวรรณกรรมอีสานเกือบทุกเรื่อง นำมาเรียบเรียงแต่งกลอนลำและผญา เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ ในเนื้อหากลอนลำทุกเรื่องจะสอดแทรกปรัชญา ศาสนาและประเพณี โดยมุ่งพัฒนาคน ใช้ภาษาฟังแล้วเข้าใจง่าย จึงเหมาะกับคนทุกรุ่น บางเรื่องได้แทรกความรู้เรื่องการเมืองการปกครองให้ผู้ชมได้เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยอันเป็นหัวใจของการเมืองการปกครองของประเทศ เช่น เรื่องนกระยางดำ สังข์ทอง เชียงมั่งเชียงงาม และผญาและกลอนเชิงบั้งไฟฯ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าองค์ความรู้ของครูจันดี คือการแต่งกลอนลำ จากวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เป็นผู้ที่มีความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาถิ่น และนำวรรณกรรมท้องถิ่น โดยนำเสนอ ถ่ายทอด เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายและให้น่าสนใจรวมทั้งให้ความบันเทิงไปด้วย

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ครูจันดีถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจในหลายระดับ ทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งบางโรงเรียนนั้นได้เปิดสอนและมีกิจกรรมของหมอลำ รวมทั้งมีหลักสูตรการแสดงพื้นเมืองหมอลำเป็นวิชาเลือกเสรี นอกจากนี้ยังถ่ายทอดความรู้เรื่องกลอนลำ, ฃญา, สรภัญญะ ให้แก่หมอลำอาชีพมากมาย เช่น หมอลำทองศรี ศรีรักษ์ (ศิลปินดีเด่นสาขาการแสดง จังหวัดหนองบัวลำภู) หมอลำสมบัติ ศรีทะบาล ตลกปอยฝ้าย มาลัยพร เป็นต้น

เนื้อหาการถ่ายทอดจะเป็นเรื่องต่าง ๆ ประกอบด้วย

- เทคนิคการเขียนกลอนลำ
- ประเภทของหมอลำ เช่น หมอลำหมู่ หมอลำกลอน หมอลำเรื่อง หมอลำเพลิน

หมอลำแพน เป็นต้น

- การแต่งกลอนสรภัญญะ และกลอนแข่งบั้งไฟ
- วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
- ฃญาอีสาน
- พิธีสู่ขวัญ/บทบาทพราหมณ์สู่ขวัญ

วิธีการถ่ายทอด ได้แก่

- การบรรยายความรู้การเขียนกลอนและฃญา
- การสาธิตการแสดงทำนองลำ ให้นักเรียนนักศึกษาเห็นแบบอย่าง
- การจัดทำเอกสารบทกลอน ภาษาและวรรณกรรม

ประกอบการสอน

- การเป็นวิทยากรอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมสัมมนาร่วมกัน
- การรับเชิญไปพูดฃญาออกอากาศสถานีวิทยุในรายการ “ได้ฟ้าเมืองอุดร”

การที่ ครูจันดี หลักคำพัน เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ได้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องและเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูจันดี หลักคำพันธ์์ อายุ ๖๑ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ ที่จังหวัดมหาสารคาม เป็นบุตรของนายมี และนางทุมมี สมรสกับนางสุภาพ (สกุลเดิม ผลสิมมา) มีบุตร ธิดารวม ๕ คน (ชาย ๑ คน หญิง ๔ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๔๐/๒๖ ถนนอดุลยเดช ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๒๒๕-๐๓๒๖

การศึกษา

- ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบุรีรัมย์ “บุรีรัมย์วิทยาลัย” (ชื่อในขณะนั้น)
- ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง วิทยาลัยครูอุดรธานี
- ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (คบ.) จากวิทยาลัยครูอุดรธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับโล่รางวัลชนะเลิศ การประกวดกลอนลำ “ส่งเสริมให้กับปลาสุก” จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับโล่รางวัลอันดับ ๒ การประกวดกลอนลำ “อีสานไม่กินปลาดิบ” จาก สำนักงานสาธารณสุขมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๓๖ รางวัลชมเชย การประกวดกลอนลำเรื่อง “พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” จาก สถานีวิทยุและโทรทัศน์ ช่อง ๔ ขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๔๔ โล่เกียรติยศ ศิลปินดีเด่นจังหวัดอุดรธานี สาขามนุษย์ศาสตร์ จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านภาษาและวรรณกรรม จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายเชียง ไทยดี

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน)

คำประกาศเกียรติคุณ นายเชียง ไทยดี

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน)

ครูเชียง ไทยดี เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่จังหวัดสุรินทร์ ครอบครัวและบรรพบุรุษมีอาชีพทำนามาตลอด ต่อมาประสบปัญหาจากการทำนาซึ่งต้องอาศัยปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถกำหนดและควบคุมได้ เช่น ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงและต้องเพิ่มปริมาณการใช้ขึ้นทุกปีจนสุขภาพทรุดโทรม หลังจากผ่านการทบทวนและใคร่ครวญถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ครูเชียงตัดสินใจเลิกทำนาโดยเด็ดขาดหันมาเป็น “ชาวสวน” ซึ่งนับเป็นเรื่องแปลกและต้องใช้ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างมากใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ครูเชียงต้องเริ่มเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตลอดผิดลองถูกและนำผลการปรับใช้กับการทำสวนแบบเกษตรผสมผสานอย่างแท้จริง ยึดหลักการเกื้อกูลของธรรมชาติ จุดสละบ่อเลี้ยงปลาปลูกไม้ผลและพืชสวนครัวเพื่อปรับปรุงคุณภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ ทั้งยังศึกษาค้นคว้า ทดลองอยู่เป็นเวลานานอย่างอดสาหัสจนประสบความสำเร็จและยังได้เผยแพร่แนวคิดเพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่เกษตรกรอื่นๆ จนเป็นต้นแบบความคิดการทำเกษตรผสมผสานของจังหวัดสุรินทร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้ยังได้เผยแพร่ความรู้ผ่านเวทีประชุมสัมมนา การบรรยายและการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

การที่ ครูเชียง ไทยดี นำความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน ที่ตนเองศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้นำไปแก้ไขปัญหา เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน เกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน) ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๕

นายเชียง ไทยดี

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน)

ครูเชียง ไทยดี จากจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้สืบสานความคิด “เรียนรู้ แล้วต้องทำ เรียนจำแล้วต้องนำไปใช้” โดยทำการเกษตรผสมผสาน ยึดหลักให้ธรรมชาติเกื้อกูลกันแทนการใช้สารเคมีและสารพิษ ใช้กลไกของธรรมชาติเป็นตัวควบคุมแมลงศัตรูพืช ไซ้ใบไม้และมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้เป็นปุ๋ยไม่ต้องซื้อหา และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังลดต้นทุนการผลิต แก้ไขปัญหาการขาดทุนของเกษตรกรด้วยการปลูกพืชหลายชนิด สร้างผลผลิตหมุนเวียนให้จำหน่ายมีรายได้ตลอดปี ผลงานเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลให้สถาบันราชภัฏสุรินทร์มอบปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูเชียง ได้รับการศึกษาขั้นต้นที่บ้านเกิดจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในช่วงที่กำลังศึกษาอยู่นั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประกอบกับครอบครัวยากจนจึงไม่สามารถศึกษาต่อ ต้องลาออกไปทำงานช่วยบิดามารดาหาเงินเลี้ยงครอบครัว แต่เนื่องจากไม่มีที่นาทำกิน จึงต้องยึดอาชีพรับจ้างทำงานก่อสร้างโดยติดตามบิดาไปรับจ้างก่อสร้างบ้านและก่อสร้างโรงเรียนในเขตหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่ออายุได้ ๒๕ ปี ได้อุปสมบทเป็นเวลา ๑ พรรษา หลังจากลาสิกขาบทแล้วแต่งงาน ได้อาศัยที่นาของแม่ยายประมาณ ๓๐ ไร่ทำนาเลี้ยงครอบครัว ต่อมากรมชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำ ที่นาดังกล่าวจึงถูกเวนคืน ทำให้ครูเชียงและครอบครัวต้องเร่ร่อนอาศัยเช่านาคนอื่นทำกินและรับจ้างทั่วไป แต่ในที่สุดสามารถรวบรวมเงินซื้อที่นาเป็นของตนเองได้ จำนวน ๗ ไร่ ๓ งาน ถึงแม้จะมีที่นาเป็นของตนเอง แต่ผลผลิตก็ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัว ปัญหาหลักเกิดจากต้องซื้อปุ๋ยเคมีในราคาแพงและต้องเพิ่มปริมาณขึ้นทุกปี ในปีแรกใช้ปุ๋ยเคมี ๓ กระสอบ พอถึงปีที่ ๑๐ ต้องเพิ่มขึ้นเป็น ๑๓ กระสอบ แต่ผลผลิตคือข้าวเปลือกก็ได้ปริมาณเท่าเดิม เมื่อขายข้าวเปลือกได้ต้องจ่ายค่าปุ๋ยเคมีด้วย ประกอบกับการทำนาต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ

ทำให้เสี่ยงต่อการขาดทุนทุกปี เกษตรกรคนอื่นๆ ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน แต่ก็ต้องทำอาชีพนี้เพราะ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำเช่นนี้มาตลอด ประโยคที่ว่า “ไม่ทำมาแล้วเอ็งจะเอาข้าวที่ไหนกิน” เป็นคำพูดด้วยความเป็นห่วงที่ครูเชียงได้ยินจากผู้คนรอบข้าง แต่จากใคร่ครวญโดยละเอียดแล้วครูเชียงเห็นว่าอาชีพทำนาไม่ทำให้พออยู่พอกินได้ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ครูเชียงจึงตัดสินใจเลิกทำนาโดยเด็ดขาด จับจอบขุดสระเลี้ยงปลาและนำน้ำในบ่อปลาไปใช้รดพืชผักสวนครัวซึ่งใช้ได้ผลดี

การเรียนรู้

ปัจจุบันเพื่อนบ้านหรือผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมผลสำเร็จจากน้ำพักน้ำแรงต่างเรียกครูเชียงว่า “ชาวสวน แห่งภาคอีสาน” คำว่า “ชาวสวน” นั้น รู้สึกขำๆ สำหรับคนอีสานมาก เพราะชาวอีสานล้วนเป็นชาวนาโดยกำเนิด คนรุ่นพ่อ แม่ ตา ทวด ต่างยึดอาชีพทำนา การเข้าสู่การเป็นชาวสวนโดยเต็มตัว ซึ่งหมายถึงการเลิกปลูกข้าว มาทำสวนแต่อย่างเดียว นับว่าเป็นเรื่องแปลกมากสำหรับคนอีสาน

ครูเชียง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ลองผิด ลองถูก โดยเริ่มจับจอบขุดสระขุดบ่อเลี้ยงปลา นำดินที่ขุดขึ้นมาถมนาให้สูงขึ้นเพื่อปลูกไม้ผล เป็นการปรับพื้นที่ให้เสมอกัน ขุดดินวันละ ๕๐ หาบบุงก็ คือเช้า ๒๕ หาบ เย็น ๒๕ หาบ ไม่นานนักก็ได้บ่อปลาที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในการรดพืชผักที่ปลูกไว้มี พริก มะเขือเทศ มะละกอ ผัก กลัวย อันเป็นพืชล้มลุกที่เลื้อกลงในพื้นที่เดิม ซึ่งกำลังกลายเป็นสวน แล้วแซมด้วยไม้ยืนต้น เช่น มะพร้าว มะนาว น้อยหน่า มะเฟือง ฝรั่ง ละมุด และชมพู ระหว่างที่รอผลผลิตจากไม้ผล ครูเชียงต้องอาศัยเงินออมเก่าและหาของป่า เช่น ถ่าน น้ำผึ้งขายประทังชีวิต จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ปลาและได้เรียนรู้โดยการเลี้ยงปลาอย่างจริงจัง จนสามารถจำหน่ายปลาได้ปีละกว่า ๒๐๐,๐๐๐ ตัว

หลังจากเพาะพันธุ์ปลาประสบผลสำเร็จ ครูเชียงหันมาทำบ่อ กุ้ง ๓ บ่อ กุ้ง ๓ งาน ในอดีตซึ่งปลูกข้าวกลายเป็นสวนเกษตรผสมผสาน และพื้นที่สำหรับปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ต่างๆ ได้แก่

- ไม้ผล มีมะพร้าว มะนาว ละมุด ชมพู กลัวย ฝรั่ง มะละกอ มะเฟือง น้อยหน่า ลิ้นจี่ กอไผ่ ฯลฯ

- บ่อกบและบ่อปลา บ่อปลานิล ปลาตะเพียน ปลาสร้อย และอื่นๆ จำนวน ๑๑ บ่อ บ่อกบ ๑ บ่อ

- ไก่พันธุ์เนื้อ มีประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าตัว ส่งขายที่ตลาดอำเภอศีขรภูมิ แม้จะได้กำไรไม่ดีเพราะหัวอาหารราคาแพง แต่ก็นับว่าเป็นรายได้เสริมที่ดีสำหรับระยะเวลาเลี้ยงเพียง ๑ เดือน และมูลสัตว์ก็สามารถใช้เป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ได้เป็นอย่างดี

- วัว ควาย เลี้ยงไว้เพียงไม่กี่ตัว โดยอาศัยหญ้าในสวนเป็นอาหาร ประโยชน์ที่ได้รับคือ พวกขี้วัว ขี้ควายแห้งใช้เป็นปุ๋ยคอกใส่ต้นไม้และเป็นอาหารปลา ควายเลี้ยงให้เพื่อนบ้านเช่า ทำนา โดยคิดค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก

องค์ความรู้

การทำสวนผสมผสานของครูเชียงนั้น ทำหลายอย่างทั้งปลูกพืชผลไม้และเลี้ยงสัตว์ ตั้งอยู่บนมมตฐานหลักว่าพืชล้มลุกให้ผลระยะสั้นสำหรับนำมาเลี้ยงครอบครัว เลี้ยงไก่ ถือว่าให้ผลผลิตรายเดือน ผลผลิตรายปี ได้แก่ ปลา กบ ลูกปลา สำหรับผลผลิตระยะยาว ได้แก่ ไม้ผลชนิดต่างๆ ยิ่งปลูกหลายชนิดและให้ผลช่วงๆ ไม่พร้อมกันยิ่งให้ผลดี การปลูกไม้ผลจะปลูกคละกันไปหมดไม่เป็นแถว จากการค้นพบของครูเชียงที่ว่า การปลูกคละกันเป็นการเกื้อกูลกัน เช่น มะเฟืองมีกลิ่นแรงดีจะช่วยป้องกันแมลงให้กับมะนาว หรือน้อยหน่ากับแมลงให้กับมะม่วง ซึ่งเป็นหลักการควบคุมกันโดยธรรมชาตินั่นเอง ส่วนข้อดีของการปลูกชิดกันก็คือทำให้สามารถรักษาความชุ่มชื้นในบริเวณสวน ให้แก่ต้นไม้ได้ เจริญเติบโตและสมบูรณ์ทั่วกัน วิธีการให้ปุ๋ยให้น้ำของครูเชียง มีหลักการว่าเวลาปลูกไม้ ต้องขุดลึกหรือไม่ต้องเป็นหลุมใหญ่ ปลูกธรรมดาโดยจอบสับลงแล้วปลูก แต่ที่สำคัญอยู่ที่การให้น้ำและให้ปุ๋ยจะขุดหลุมห่างจากโคนต้นไม้ด้านปลายรากของต้นไม้ ๒ หลุม หลุมแรกใส่เศษใบไม้แห้งที่ร่วงลงมา หลุมที่ ๒ ใส่ปุ๋ยคอกและดินที่ลอกออกจากบ่อปลา เอน้ำรดทั้ง ๒ หลุม ๑๐ วัน/ครั้ง ปลายรากก็คล้ายปากของพีช ฉะนั้นปุ๋ยและน้ำจะถูกดูดโดยรากพีชทันทีดีกว่าการให้ตรงโคนต้น ทั้งยังเป็นการประหยัดน้ำด้วย

การถ่ายทอดความรู้

เนื้อหาการถ่ายทอด

๑. การทำปุ๋ยหมักจากอินทรีย์วัตถุ
๒. การทำน้ำหมักจากซากพืชซากสัตว์

๓. การผสมพันธุ์ปลาโดยการผสมเทียม
 ๔. การขยายพันธุ์พืชล้มลุกและยืนต้น เช่น การตอนต้นมะละกอ, การต่อยอดมะนาวกับต้นกระสัง เพื่อให้ทนต่อความแห้งแล้ง การบังคับให้ดอกกระเจียวให้ออกดอกก่อนฤดูกาล ฯลฯ
 ๕. เทคนิคการปลูกต้นไม้ และการให้น้ำให้ปุ๋ยทางปลายรากของต้นไม้ที่ปลูก
 ๖. ความจำเป็นและความสำคัญของน้ำในการทำการเกษตร
- ฯลฯ

ผู้รับการถ่ายทอด

- นักเรียน นักศึกษา
- เกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง
- ผู้สนใจโดยทั่วไป

วิธีการถ่ายทอด

- การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์โดยพูดคุย บอกเล่า บรรยาย ตอบข้อซักถาม
- การทดลองสาธิตและปฏิบัติจริงตามความสนใจของผู้เรียน
- ใช้พื้นที่สวนเกษตรผสมผสานของตนเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี
- จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สนทนาในพื้นที่สวนของตนเอง
- เป็นวิทยากรบรรยาย เช่น ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เรื่อง “เกษตรกรรมทางเลือกทางรอดของเกษตรกรไทย” เป็นต้น

การที่ครูเชิง ไทยดี เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้วยเกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าว มาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอด ภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชนิพนธ์ปฏิบัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูเชิง ไทยดี อายุ ๓๔ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นบุตรของนายหลงและนางบรอด สมรสกับนางสายัณห์ (สกุลเดิมวิเชียร) มีบุตร ธิดา รวม ๕ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๓ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๕๕ หมู่ที่ ๒ บ้านอนันต์ ตำบลยาง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๑๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๔๕๖-๐๒๖๖

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านอนันต์ชูศรีราษฎร์สามัคคี ตำบลยาง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
- ปริญญาตรี ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จาก สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ปี ๒๕๓๘

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๔ ผู้นำอาชีพก้าวหน้าระดับจังหวัด จาก สำนักงานพัฒนาชุมชน เขต ๓
- พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับโล่คนดีศรีเมืองช้าง จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับโล่คนดีศรีเมืองสุรินทร์ จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับรางวัล พ่อตัวอย่างแห่งชาติ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน เกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นางสาวดาราวรรณ เด่นอุดม ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

คำประกาศเกียรติคุณ

นางสาวดารารวรรณ เต๋นอุดม

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูดารารวรรณ เต๋นอุดม เกิดเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่กรุงเทพมหานคร สนใจฝึกสมาธิภาวนาตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องจากอ่านหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิภาวนาแบบเซ็น คือ เรื่องกุญแจเซ็น และปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ เกิดความประทับใจว่าการฝึกสมาธิและการอยู่อย่างมีสติสามารถทำให้พ้นทุกข์ได้ จึงศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังจากพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) และพระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุช ฐานิโย) ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของจิต หลักการฝึกจิตและผลของการฝึกจิต แล้วนำมาเผยแพร่โดยการพิมพ์และแปลหนังสือธรรมะของครูบาอาจารย์ และถ่ายทอดความรู้โดยการอบรมให้แก่ครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมไทย ให้พ้นภัยวิกฤติด้านต่างๆ ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน

การที่ ครูดารารวรรณ เต๋นอุดม นำความรู้ ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณีที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบผลสำเร็จแล้วไปเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ แล้วนำไปปฏิบัติ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณี ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นางสาวดารารวรรณ เต็นอุดม

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูดารารวรรณ เต็นอุดม จากจังหวัดนครราชสีมา เป็นแกนนำในการฝึกสมาธิและฝึกการอยู่อย่างมีสติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ค้นพบความสำคัญของจิตที่ทำให้พันทุกข์ จึงได้ศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติเพิ่มเติม และได้นำหลักการฝึกจิตและผลของการฝึกจิตมาถ่ายทอด โดยเขียนเป็นตำรา และจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา พ่อค้า ประชาชน และข้าราชการทั่วไป ได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ ส่งผลให้คนในสังคมและชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูดารารวรรณ ถือกำเนิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลาม ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักของศาสนาอย่างเคร่งครัด เป็นครอบครัวที่อบอุ่น มีบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์และความขยันหมั่นเพียร มีคุณปู่เป็นผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม) อุปนิสัยส่วนตัวชอบความสงบ ชอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะการสวดมนต์ภาวนาทางบ้านได้ส่งให้เรียนในโรงเรียนศาสนาในระดับชั้นประถมศึกษาและเรียนพิเศษด้านศาสนาตอนเย็นหลังเลิกเรียน จึงมีความรู้ศาสนาอิสลามแตกฉาน ได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนโรงเรียนเข้าแข่งขันตอบปัญหาและปาฐกถาธรรมทางศาสนาได้รางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศหลายรางวัล

แม้จะมีความรู้และศรัทธาในศาสนาอิสลาม แต่ก็เก็บความสงสัยในคำสอนหลายเรื่องที่ทำให้เหตุผลไม่ได้และไม่สามารถถามผู้รู้ได้ เนื่องจากเป็นข้อห้ามของศาสนา ต่อมาได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิภาวนาแบบเซ็นอยู่ ๒ เล่ม คือเรื่องกุญแจเซ็น และปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอของท่านดิช นัท ฮันท์ พระภิกษุชาวเวียดนาม แล้วเกิดความประทับใจว่า การปฏิบัติสมาธิและการอยู่อย่างมีสติสามารถทำให้พันทุกข์ เมื่อศึกษาและปฏิบัติแล้วพบว่าถูกต้องกับอุปนิสัย จึงมีความเลื่อมใสศรัทธาที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผลและเน้นสอนให้เราพึ่งพาตนเองและเชื่อหลักกรรม

ครูदारาวรรณได้เริ่มการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยเริ่มจากการปฏิบัติจิตภาวนา ได้ฝึกฝนกับอุบาสิกาสะอาด เกษมสันต์ ที่วัดน้อยนพคุณ กรุงเทพมหานคร จากนั้นเมื่อย้ายมารับตำแหน่งศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๑ ที่จังหวัดนครราชสีมา ได้เข้าอบรมกรรมฐานกับคุณแม่สิริ กรินไชย ๒ ครั้งๆ ละ ๗ วัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๖ ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ดูลย์ อตุโล วัดบูรพาราม

จังหวัดสุรินทร์ โดยไปรายงานผลการปฏิบัติ และซักถามปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ แนวทางที่หลวงปู่อบรมให้เน้นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการตามดูจิต ซึ่งเป็นแนวทางที่ถูกจริตมากที่สุด ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ก่อนหลวงปู่มรณภาพประมาณ ๒ เดือน ท่านสั่งให้ไปสอนผู้อื่นเพราะจิตชำนาญแล้ว นอกจากการสอนอบรมแล้วยังได้แปลธรรมะของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เรื่อง “จิตคือพุทธะ” เป็นภาษาอังกฤษเผยแพร่ให้นักปฏิบัติต่างชาติ โดยได้พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๔๒ ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดกับพระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย) วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งท่านได้ให้คำสอนทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติอย่างละเอียดมาก ได้รับการไว้วางใจให้จัดทำหนังสือธรรมะเผยแพร่มาตลอด ปีละ ๑-๒ ครั้งๆ ละ ๑๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ เล่ม ได้แก่ ธรรมวิสัยนา หลวงพ่อสอนธรรม ฐานิโยปูชา มอบธรรม นำพร เป็นต้น

การศึกษาจิต : องค์กรความรู้แห่งการดับทุกข์

สิ่งที่ครูदारาวรรณ ได้ค้นพบความจริงแห่งการดับทุกข์ คือ “จิต” ซึ่งเป็นพลังงานแฝงอยู่ในกาย มีหน้าที่สั่งกาย และบันทึกผลงาน การทำ พูด คิด ไว้เป็นประจุกรรม (พลังกุศลกรรม และอกุศลกรรม) ซึ่งเป็นข้อมูลหรือหน่วยความจำที่มีปริมาณมหาศาล จิตเป็นอมตธาตุ เป็นธาตุที่ไม่ตาย เมื่อกายตาย จิตจะทิ้งกายไปหาที่อยู่ใหม่ (ภพภูมิ) ตามพลังขับเคลื่อนของจิตว่าจะไปทางฝ่ายกุศลหรืออกุศล การฝึกจิตหรือการทำสมาธิภาวนาคือการทำจิตให้มีสิ่งรู้ ทำสติให้มีสิ่งระลึก ครูदारาวรรณได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลวงพ่อพุทธ ฐานิโย ซึ่งแยกสมาธิเป็น ๒ แบบ คือ

๑. สมาธิในวิธีการ หมายถึง การปฏิบัติสมาธิที่มีรูปแบบ เช่น การนั่งกำหนดลมหายใจบริกรรมภาวนา การเดินจงกรม เป็นต้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติอยู่บังคับจำกัด เช่น ในวัดหรือสถานที่สงบเงียบ เมื่อมีเวลาเป็นส่วนตัว

๒. สมาธิในชีวิตประจำวัน หรือ สมาธิ
สาธารณะ เป็นการปฏิบัติสมาธิในชีวิตประจำวันด้วย
การกำหนดสติอยู่กับปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการยืน เดิน
นั่ง นอน รับประทาน ดื่มน้ำ ทำ พูด คิด ซึ่งเป็นการปฏิบัติ
ที่ทำได้ทุกสถานการณ์ ทุกกาลเวลา และทุกสถานที่
เมื่อฝึกจิตได้แล้ว จิตจะมีพลังสติสัมปชัญญะมาก
จะก่อให้เกิดปัญญาในระดับต่างๆ กล่าวคือ

- ปัญญาระดับสูง การรู้เท่าทันกิเลส
ค้นหา อุปาทาน จนสามารถตัดอาสวกิเลสได้
- ปัญญาระดับกลาง การรู้เท่าทันจิต มีภูมิต้านทานต่อสิ่งชั่วร้าย และสิ่ง
กระทบต่างๆ (จากภายในหรือภายนอกก็ตาม)
- ปัญญาระดับต้น เป็นความชาญฉลาดทางสติปัญญาที่ใช้ในการเรียน
และการงานต่างๆ ทำให้ประสบผลสำเร็จสูง มีความผิดพลาดน้อย

การถ่ายทอดองค์ความรู้

การกำหนดหลักสูตรเนื้อหา ระยะเวลา และวิธีการอบรมนั้นหลากหลาย ขึ้นอยู่
กับ วัย วุฒิภาวะ หน้าที่การงานของผู้รับการอบรม ได้แก่

- หลักสูตรสำหรับระดับประถมศึกษา ๓ วัน
- หลักสูตรสำหรับระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ๕ วัน
- หลักสูตรสำหรับครูและข้าราชการทั่วไป ๕-๗ วัน

วิธีการอบรม : ให้ความรู้ด้านทฤษฎี และฝึกฝนภาคปฏิบัติ

๑. ภาคทฤษฎี มี ๒ ระยะ คือ

- *สร้างแรงจูงใจ* : บรรยายให้เห็นประโยชน์และความสัมพันธ์ของการฝึก
จิตกับชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความกระตือรือร้นและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติ

- *ให้ธรรมะ* : เมื่อผู้รับการอบรมตั้งใจปฏิบัติ จะรับธรรมะได้ง่ายมากขึ้น
ธรรมะที่ให้ในขั้นนี้ได้แก่ วัชรุนคุณธรรม ครุติ(ตำรวจดี) ต้องมีคุณธรรม กฎแห่งกรรม
ตายแล้วไปไหน พิชัยของยาเสพติด พระคุณอันยิ่งใหญ่ ฯลฯ

๒. ภาคปฏิบัติ : ฝึกสติ-สมาธิ ในการทำงานต่าง ๆ ได้แก่

- การเดินจงกรม	- การนั่งสมาธิ
- การฟังบรรยาย	- การอ่านหนังสือ
- การสวดมนต์	- การบริหารกายประกอบสติ

การถ่ายโอนประสบการณ์

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเกิดปัญญาสัมมาทิฐิ มีสำนึกผิดชอบชั่วดี ให้ตั้งปณิธานที่จะละเลิกสิ่งผิด และเพิ่มพูนความดี ด้วยการทำกิจกรรม “สัญญาใจ”(สำหรับนักเรียนและนักศึกษา) “อุดมการณ์ตำรวจไทย”(สำหรับข้าราชการตำรวจ) เพื่อมอบให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บังคับบัญชา โดยผู้อบรมมีเอกสารแนะนำผู้เกี่ยวข้องข้างต้น ให้ติดตามพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมตาม “สัญญาใจ” หรือ “อุดมการณ์” ที่ให้ไว้ โดยการให้กำลังใจ ให้โอกาส จนผู้เข้าอบรมสามารถปฏิบัติตนตามปณิธานที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ

ผู้รับการถ่ายทอด

๑. คณะวิทยากรอบรมพัฒนาจิต ซึ่งเป็นครูสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการอำเภอและสังกัดอื่นๆ

๒. ผู้เข้าอบรมพัฒนาจิต ได้แก่ ข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา ทั้งครูผู้ปฏิบัติการสอน ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ เจ้าหน้าที่ทั่วไป ข้าราชการทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา

๓. ผู้ฟังบรรยาย ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ข้าราชการครู ทหาร ตำรวจ นักเรียนนายร้อย ๔ เหล่าทัพ สาธารณสุข นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป

การที่ ครูदारารรณ เเด่นอุดม เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครุदारาวรรณ เด่นอุดม อายุ ๕๑ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่ กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของ ร.ต.मुखและนางเกยูร เด่นอุดม สถานภาพโสด ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ ๒๕๖ ถนนมิตรภาพ ซอย ๑๕ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๐๐๐ โทรศัพท์ หมายเลข ๐-๔๔๒๑-๑๘๕๕, ๐-๑๑๒๐-๒๕๕๔

การศึกษา

- ประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปวิศึกษา กรุงเทพฯ
- ประถมศึกษาปีที่ ๔-๗ โรงเรียนสหบำรุงวิทยา กรุงเทพฯ
- มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๕ โรงเรียนสตรีวิทยา กรุงเทพฯ
- ปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๑๒-๒๕๑๕)
- ปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(๒๕๑๖-๒๕๒๑)
- ปริญญาเอก Ph.D ภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย Grenoble ประเทศฝรั่งเศส (๒๕๒๖-๒๕๒๙)

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับรางวัล “เสมาธรรมจักร” ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรม จาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณี จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายทองคำ สายสะอาด

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำประกาศเกียรติคุณ

นายทองคำ สายสะอาด

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ครูทองคำ สายสะอาด เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ที่จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีป่าดงใหญ่ จังหวัดอำนาจเจริญ ภายใต้แนวคิด “คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้” บทบาทที่สำคัญของครูทองคำ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นความสำคัญของป่า และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากป่าตามความเหมาะสม ภายใต้กฎกติกาที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ผลจากการดำเนินงานอย่างจริงจัง ทำให้ป่าดงใหญ่มีต้นไม้ตามธรรมชาติเพิ่มขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยากลับคืนมา กฎกติกาที่ชุมชนกำหนดขึ้นได้รับความร่วมมือจากชุมชน ต่อมาทางราชการได้นำไปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดเป็นนโยบายในระดับประเทศ

การที่ครูทองคำ สายสะอาด นำความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ที่ตนเองศึกษาค้นคว้า ค้นพบทดลอง จนประสบผลสำเร็จ แล้วนำไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

นายทองคำ สายสะอาด

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ครูทองคำ สายสะอาด จากอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ภายใต้นโยบาย “คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้” โดยร่วมกันกำหนดกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้สภาพป่าดงใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาอย่างรวดเร็ว จากความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยวิธีให้ธรรมชาติเกื้อกูลกันและป้องกันไม่ให้คนบุกรุกทำลาย ผลสำเร็จจากการดำเนินงาน ทำให้ได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัลถ้วยพระราชทานพร้อมเงินรางวัล ๑๐๐,๐๐๐ บาท “การประกวดป่าชุมชนดีเด่น” จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ต่อมาทางราชการ ได้กำหนดเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดเป็นนโยบายระดับประเทศ

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ชีวิตวัยเด็กของครูทองคำอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน การดำเนินชีวิตเหมือนเด็กชนบททั่วไป หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านสร้างถ่อน้อยแล้ว ได้บวชเรียนที่วัดในชุมชน ครูทองคำเป็นคนกล้าแสดงออก ชอบการนำความคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้อยู่เสมอหลังจากบวชเรียนแล้วเข้าไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร โดยทำงานเป็นเด็กปั้มน้ำมัน เก็บเงินได้พอสมควรจึงกลับบ้านเกิด ซื้อรถวิ่งโดยสารระหว่างหมู่บ้านและจังหวัดอำนาจเจริญ จากนั้นได้ทดลองทำโรงสีข้าว รับสีข้าวจากชาวบ้านเพื่อนำข้าวไปเลี้ยงหมู ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาในการดำเนินชีวิตของตนเองและของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ครูทองคำ ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านให้เป็นอาสาสมัครหมู่บ้าน และได้รับการเลือกตั้งจากกรรมการให้เป็นประธานอาสาสมัครหมู่บ้าน ตำบลสร้างถ่อน้อยในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ได้รับการเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันในลำดับต่อมา ทำให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มตัว นับเป็นจุดเริ่มต้นในการเป็นผู้นำเพื่ออนุรักษ์ป่าดงใหญ่ อย่างเป็นรูปธรรมจากการที่เป็นผู้นำหมู่บ้านทำให้ได้รับเชิญไปร่วมประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง เช่น หลักสูตรป้องกันดูแลรักษาป่าชุมชน และป้องกันไฟป่ารุ่นที่ ๑ หลักสูตรการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ป่าชุมชน เป็นต้น

ครูทองคำทุ่มเทกำลังกาย ใจและสติปัญญา ในการพิทักษ์รักษาป่าโดยเป็นผู้นำชุมชน ดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง โดย

๑. กำหนดระเบียบและกติกา ให้ชุมชนปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า
๒. จัดให้มี รส.ทป. ประจำหมู่บ้าน เพื่อจัดเวรยามเฝ้ารักษาป่า
๓. ปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของป่าทำให้สละการตัดไม้ทำลายป่า

และไฟไหม้ป่าลดลง ส่งผลให้ชุมชนได้รับรางวัลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมหลายรางวัล

การเรียนรู้

เนื่องจากเห็นราษฎรในอดีต ทำไร่มัน ไร่ปอ ในพื้นที่ป่าดงใหญ่ คนละ ๒๐-๓๐ ไร่ ทำให้ป่าในพื้นที่ ๒๕,๐๐๐ ไร่หมดไป คงเหลือที่เป็นป่าดั้งเดิมประมาณ ๓๐ % ครูทองคำได้ทบทวนและเห็นว่าความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีอยู่ในอดีต เช่น พืชพันธุ์ธัญญาหารเห็ดนานาชนิด สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ นานาชนิดเริ่มหมดไป อากาศวิปริต ฝนที่เคยตกตามฤดูกาล ก็มีการเปลี่ยนแปลง น้ำที่ทำการเกษตรเหือดแห้งก่อนเวลาอันควร รวมไปถึง “น้ำคำ” (น้ำซบหรือน้ำที่ผุดจากพื้นดิน) ที่เคยมีน้ำไหลตลอดปีก็เหือดหายไปด้วยเช่นกัน ครูทองคำจึงได้หาวิธีเพื่อปลุกจิตสำนึกให้คนชุมชนมาร่วมกันอนุรักษ์และกืนธรรมชาติให้กับแผ่นดิน โดยนำเอาจารีตประเพณีของหมู่บ้านมาประกอบในการสร้างจิตสำนึก โดยยึดหลักที่ว่า บ้าน วัด โรงเรียน หรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “วิธีการสามเสา” โดยทั้ง

๓ องค์ครในหมู่บ้านร่วมมือกัน ตามบทบาทหน้าที่ดังนี้

บ้าน - อันได้แก่ชาวบ้านจะมีอาสาสมัครช่วยพิทักษ์ป่า และทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาป่า

โรงเรียน - มีหน้าที่ในการสอน/ปลูกฝังเด็กนักเรียนให้มีสำนึกและเห็นคุณค่าของป่าโดยเด็กนักเรียนไปขยายต่อกับผู้ปกครอง

วัด - เป็นสถานที่อบรมสั่งสอน สนับสนุนและจัดพิธีกรรมเสริมเช่น จัดผ้าป่าเพื่อหากองทุนรักษาป่า, การบวชป่า เป็นต้น

องค์ความรู้

นอกจากการสร้างจิตสำนึกขององค์กรในหมู่บ้านแล้ว การสร้างกฎกติกาเป็นส่วนสำคัญในการฟื้นฟูป่า เพราะกำหนดให้มีการปลูกป่าชุมชน การปลูกป่าในเชิงพาณิชย์ เช่น การปลูกไผ่ตง การปลูกหวาย เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมขื่อนี้มีอยู่ในกฎกติการักษาป่าดงใหญ่ด้วยเช่นกัน ต่อมาป่าดงใหญ่เริ่มมีความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา ราษฎรในชุมชนเลิกทำไร่มัน ไร่ปอ สัตว์ป่าก็เริ่มคืนสู่สภาพแวดล้อมกลับมาเป็นเช่นเดิม ระบบนิเวศวิทยาที่เคยสูญเสีย

ความสมดุลก็กลับเข้าสู่สภาวะปกติ กลับกลายเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ขึ้นเรื่อยๆ การที่ป่าดงใหญ่กลับมาสู่สภาพเดิมนี้นี้เนื่องจากราษฎรในชุมชนเริ่มมีจิตสำนึก รักป่า รู้คุณค่าของป่าไม้ และเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกับป่า เหมือนที่ครูทองคำยืนยันว่า **คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้** ปัจจุบันป่าดงใหญ่เปรียบเสมือนห้างสรรพสินค้าของชุมชน เพราะมีความอุดมสมบูรณ์

ก่อนที่ชุมชนจะได้ป่าที่อุดมสมบูรณ์กลับคืนมาก็ต้องผ่านการทดลองปลูกป่าเสริมในพื้นที่ที่เสื่อมโทรมจากไร่มัน ไร่ปอ ในช่วงแรกกล้าไม้ที่นำมาปลูก เช่น ต้นมะค่า ต้นแต้ ต้นประดู่ ต้นขี้เหล็ก ต้นสัก แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากช่วงฤดูแล้งจะทำให้กล้าไม้ที่นำมาปลูกตายเหลืออยู่ประมาณ ๑% ไม่คุ้มกับการลงทุน ครูทองคำจึงได้นำแนวคิดและเกิดเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ได้แก่การให้ชุมชนดูแลรักษาป่าธรรมชาติที่มีอยู่ไม่ให้เกิดการทำลาย และไม่ให้นารดมานุกเบิกพื้นที่ทำกิน รวมทั้งมีการป้องกันไฟป่าอย่างเข้มงวด ภายในระยะเวลา ๓ ปี ต้นไม้ในป่าก็กลับมาอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติของป่าเอง

เมื่อป่ามีความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา สิ่งที่ต้องดูแลเป็นอย่างยิ่งต่อไปก็คือ วิธีการและเทคนิคการจูงใจไม่ให้ราษฎรหรือคนในชุมชนเผาป่าอย่างเด็ดขาด วิธีการสำคัญก็คือการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ โดยการนำหวายตงและไผ่ตงปลูกเสริมในป่า เพื่อให้ราษฎรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริโภค ทำให้เกิดแรงจูงใจให้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลรักษามีให้เกิดไฟป่าขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มปริมาณของป่าอีกด้วย

การถ่ายทอดองค์ความรู้

เนื้อหาการถ่ายทอด ได้แก่ คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างไร กฎกติกาในการรักษาป่า อาสาสมัครป้องกันไฟป่า ป่าชุมชน และพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้รับการถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอดมีหลากหลาย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าดงใหญ่และผู้สนใจทั่วไป สมาชิก รส.ทป. ประจำหมู่บ้าน ผู้สนใจที่ไปขอศึกษาดูงานที่ป่าดงใหญ่ เช่น นายทหารจากกองทัพบก และทหารเกณฑ์ จากกรมทหารราบที่ ๖ ทุกคนก่อนปลดประจำการ ผู้บังคับบัญชาจะพาไปศึกษาดูงานการอนุรักษ์ที่ป่าดงใหญ่ นักวิชาการจากองค์กรเอกชน/องค์กรของรัฐที่ไปศึกษาวิจัยสภาพป่าดงใหญ่

วิธีการถ่ายทอด

การถ่ายทอดของครูทองคำ มีทั้งการเป็นวิทยากรเพื่ออภิปราย บรรยายในการประชุมสัมมนาตามสถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ/เอกชน การเป็นวิทยากรบรรยายในพื้นที่ป่าดงใหญ่ เพราะในแต่ละเดือนจะมีผู้มาเยี่ยมชมกิจกรรมหลายคณะ หลากหลายสถานภาพ เช่น นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร ทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มองค์กรเครือข่ายชาวบ้าน กลุ่มองค์กรเอกชน กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ และกลุ่มนักวิชาการ/นักวิจัยที่มาขอข้อมูลและชมสถานที่จริง รวมทั้งถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เช่น ร่วมอภิปรายหัวข้อ “คนหวงแผ่นดิน” ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ช่อง ๕ และสื่อต่างๆ และที่สำคัญคือการทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการป้องกันไฟป่าและกิจกรรมการอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่เป็นตัวอย่างแก่คนในชุมชนนั่นเอง

นายทองคำ สายสะอาด วิทยากรชมและเรียนรู้
เพื่อป้องกันและดูแลรักษาป่าดงใหญ่ จากท่าน นาง.
โศภี วัฒนกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ

การที่ครูทองคำ สายสะอาด เป็นบุคคล ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าว มาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูทองคำ สายสะอาด อายุ ๔๗ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันจังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นบุตรของนายคำและนางเหล็ง สมรสกับนางทองยูน(สกุลเดิม มีสัดย) มีบุตร ธิดา รวม ๓ คน (ชาย ๑ คน หญิง ๒ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ ๓๗๒๕๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐๔๕-๔๕๐๑๔๐

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านสร้างถ่อ อำเภอหัวตะพาน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอหัวตะพาน
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอหัวตะพาน

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับโล่เกียรติคุณในฐานะเป็นผู้สนับสนุนและทำคุณประโยชน์ให้แก่กรมป่าไม้ จาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับธงพระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต”
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับเข็มพระราชทาน “เข็มพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทาน พร้อมเงินรางวัล ๑๐๐,๐๐๐ บาท การประกวดป่าชุมชนดีเด่น จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายทองใส ทับถนน

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน)

คำประกาศเกียรติคุณ

นายทองใส ทับถนนวน

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน)

ครูทองใส ทับถนนวน เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินครุพิณพื้นบ้านอีสาน เพราะเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ บทเพลงดังของนักร้องลูกทุ่งอีสาน และเจ้าของผลงานเสียงพิณประกอบละครโทรทัศน์/ภาพยนตร์หลายเรื่อง เป็นต้นแบบของลายเพลงพิณโบราณและลายพิณประยุกต์ในปัจจุบัน ผลงานที่ถ่ายทอด โดยการบันทึกเทปและแผ่นซีดีประมาณ ๕๐ ชุด เผยแพร่ได้รับความนิยมนับจนถึงยุคปัจจุบัน และได้นำผลงานถ่ายทอดโดยการสอนให้กับลูกศิษย์ที่เป็นศิลปินอาชีพและศิลปินสมัครเล่นรวมทั้งนักเรียน นักศึกษา ทำให้มีผู้สืบสานและสร้างสรรค์งานด้านดนตรีพื้นบ้านของไทย ให้ดำรงคงอยู่คู่กับคนไทยต่อไป

การที่ครูทองใส ทับถนนวน นำความรู้ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน) ที่ตนเองศึกษาค้นคว้า ค้นพบ และทดลอง จนประสบความสำเร็จ แล้วเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้และนำไปประกอบอาชีพ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็น ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายทองใส ทับถนน

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน)

ครูทองใส ทับถนน ครูพิณพื้นบ้านอีสาน บ้านหนองกินเพล จังหวัดอุบลราชธานีผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของบทเพลงดัง นักร้องลูกทุ่งอีสาน และเสียงพิณประกอบละครโทรทัศน์ รวมทั้งประกอบภาพยนตร์ดังหลายเรื่อง เป็นผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดเพลงพิณโบราณและสามารถประยุกต์ลายเพลงพิณต่างๆ ขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับการแสดงสู่ผู้ฟัง ผู้ชมในยุคสมัยนี้ ครูทองใสได้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะดนตรีพิณ ให้แก่ลูกศิษย์ทั้งในระดับมีอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ และเยาวชนนักเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ ความรัก และตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาของบรรพชน จนได้รับการยกย่องเป็น “พ่อครูพิณอีสาน” ในยุคปัจจุบัน

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูทองใส จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านหนองกินเพล เป็นลูกชายคนโต ของหมอลำปิ่น ศิลปินพื้นบ้านในยุค ๕๐ ปีก่อน หมอลำปิ่น นับว่าเป็นศิลปินชั้นครู เก่งด้านหมอลำ ดนตรีพื้นบ้าน และเป็นนายหนังบักต้อ (หนังตะลุงพื้นบ้านอีสาน) ครูทองใส เติบโตมาในวงล้อมของศิลปินพื้นบ้าน ช่วงเย็นหรือค่ำชาวบ้านจะมาฝึกซ้อมเล่นดนตรีพื้นบ้านและฝึกลำกลอน ต่อกลอนลำที่บ้านพ่อปิ่น ครูทองใส ได้รับการฝึกซ้อมไปด้วย การได้มีชีวิตในแวดวงศิลปินและได้รับการฝึกฝนมาตลอด จึงสามารถเล่นพิณให้หมอลำได้ตั้งแต่อายุ ๕-๖ ขวบ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๔๐ วงดนตรีเพชรพิณทอง เป็นวงดนตรีของชาวอีสานวงแรกที่ได้ไปแสดงที่ต่างๆ เทียบเท่าวงดนตรีลูกทุ่งชั้นนำของประเทศและมือพิณประจำวงดนตรีเพชรพิณทองก็คือ ครูทองใส ทับถนน ด้วยฝีมือลายพิณที่ชำนาญทั้งลายเพลงโบราณ และการมีฝีมือที่เล่นได้กับเพลงของยุคสมัยใหม่ จึงเป็นเสมือนแหล่งภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ของชุมชน ทำให้มีผู้มาฝึกฝนเสริมทักษะ และได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เรื่องพิณอีสานอยู่เนือง ๆ

ผลงานอันเป็นแบบฉบับของเพลงพื้นบ้านนี้เอง สุรสีห์ ผาธรรม ผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดังในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐ ได้นำพิณไปเล่นประกอบภาพยนตร์แนวสะท้อนชีวิตชาวอีสานหลายเรื่อง เช่นมนต์รักแม่บัวผุด ครัวบ้านนอก และที่ครูทองใสภูมิใจอีกงานหนึ่งก็คือการได้เล่นพิณประกอบการขับร้องเพลงของศิลปินแห่งชาติ คุณผ่องศรี วรนุช ณ เวทีโรงละครแห่งชาติในเพลงแว่วเสียงซึ้ง รวมทั้งการได้รับเชิญให้บรรเลงพิณถวายในงานพระราชพิธีต่างๆ ในท้องถิ่น

การเรียนรู้

การศึกษาในโรงเรียนของครูทองใส ได้ยุติชีวิตการเรียนรู้อันที่โรงเรียน ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ เช่นกันกับลูกชาวบ้านชนบททั่วไป แต่ชีวิตการเรียนรู้อันทางศิลปดนตรี ครูทองใส มิได้สิ้นสุด โดยเฉพาะ “พิณ” ที่ครูทองใสมุ่งมั่นจะพัฒนาตนเองตลอดเวลาและโอกาสก็มาถึง เมื่อนายบุญชู โนนแก้ว คนพิการตาบอด ได้มาเรียนหมอลำกับพ่อปิ่น นายบุญชู เล่นพิณเก่งมาก มีความสามารถเล่นพิณลายพื้นบ้านดั้งเดิมของอีสานอย่างยอดเยี่ยม ครูทองใสจึงได้เรียนรู้ลายเพลงพิณดั้งเดิมจากนายบุญชูอย่างจริงจัง

ครูทองใสประกอบอาชีพเป็นศิลปิน เล่นพิณมาตั้งแต่วัยเด็ก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูพิณต่างๆ มาตลอดจนเกิดทักษะ เมื่อครั้งเป็นพลทหารเกณฑ์ ครูทองใสได้เล่นพิณร่วมกับวงดนตรีทหาร ทำให้ฝีมือพัฒนาขึ้นมาก จากที่เคยเล่นพิณลายโบราณพื้นบ้านก็สามารถประยุกต์เล่นร่วมกับดนตรีประเภทอื่นๆ เป็นเพลงทั่วไปได้ ต่อมาครูทองใสได้มีโอกาสอีกครั้งเมื่อได้ร่วมเล่นดนตรีกับวงเพชรพิณทอง ของอาจารย์นพดล ดวงพร ซึ่งแยกตัวมาจากวงดนตรีจุฬารัตน์ วงดนตรีดังระดับประเทศในอดีต อาจารย์นพดลได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีที่เป็นแบบสากล เช่นเรื่องระดับเสียง จังหวะ ทำนองให้ครูทองใสได้เรียนรู้อีกบทเรียนหนึ่ง

องค์ความรู้

ครูทองใส ซึ่งได้เรียนรู้ลายเพลงพิณอีสานดั้งเดิมอย่างแตกฉาน โดยทั่วไปแล้วมือพิณคนอื่นๆ ที่เล่นตามวงดนตรี หลายคนจะก้าวข้ามขั้นฝึกเล่นเป็นเพลงสมัยใหม่ จึงอ่อนด้อยความสามารถในการเล่นลายเพลงดั้งเดิม ครูทองใสคิดว่าเพื่อสืบสานลายเพลงพิณอีสาน จึงได้เดี่ยวพิณลายโบราณต่างๆ บนทีกเทป และแผ่นซีดีเผยแพร่เป็นองค์ความรู้

ที่สำคัญไว้มากมาย ได้แก่

- ลายปู้ป่าหลาน ลายเพลงโบราณที่กล่าวถึงการเดินทางของปู้กับหลานที่เดินทางข้ามทุ่งกุลาร้องไห้ (ป่า หมายถึง ทั้ง จาก)
- ลายกาเต้นก้อน มีความหมาย เมื่อไถนาจะมีไส้เดือน จิ้งหรีด อยู่ตามก้อนขี้ไถ กว่าจะมาหากิน มาจิกกิน สีสลาทำเต้นหาอาหารของกาในชวงนั้นเขาเรียกกันว่า “กาเต้นก้อน” (ก้อน คือก้อนดินที่เกิดจากการไถนา)
- ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก เป็นลายเพลงที่โสกเศร้า กล่าวถึงความรันทดของแม่ที่อยู่เดียวดายกับลูกน้อย เพลงกล่อมลูกน้อยนี้จึงวิเวก เศร้ายิ่ง (แม่ฮ้าง หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกสามีทอดทิ้ง)
- เช็งบั้งไฟ ลายเพลงที่สนุกคึกคัก เมื่อมีงานประเพณีบุญบั้งไฟจึงมีการแห่ขบวนฟ้อนรำที่มีเสียงดนตรีเอาพิณมาตีไล่ขบวนแห่เช็งบั้งไฟตามประเพณีอีสาน
- ลายรถไฟไต่ราง มีลีลาคึกคัก ตั้รถไฟกำลังแล่น พร้อมจินตนาการภาพของชาวอีสานผู้ทุกข์ยากเดินนับไม่หมดรถไฟ
- ลายสาวสะกิดแม่ หมายถึง แต่ก่อนมีการลงช่วงเข็นฝ้าย ผู้บ่าวจะมาหาสาวโดยคิดพิณมาหา เสียงพิณอันไพเราะทำให้ผู้สาวรู้ว่าผู้บ่าวกำลังมา แต่แม่ก็อยู่ด้วย จึงต้องหยิกแม่ให้แม่ร้อง เสียงร้องของแม่ทำให้บ่าวคิดพิณรู้ว่าแม่อยู่ จึงเรียกว่า สาวสะกิดแม่
- ลายแห่พะเหวด ใช้เล่นในงานบุญประเพณีบุญพะเหวด การแห่พะเหวดเข้าเมือง ชาวบ้านจะมีพิณ มีกลอง มาบรรเลงใส่กัน เป็นแห่พะเหวด (พะเหวด หมายถึง พระเวสสันดร)

ผลงานด้านการบรรเลงพิณบันทึกลงเทป และแผ่นซีดี ประมาณ ๕๐ ชุด เช่น

● ชุดปู้ป่าหลาน	● ชุดลำเพลินโบราณ
● ลมพัดพร้าว	● ลมพัดไผ่
● แม่ฮ้างกล่อมลูก	● เดี่ยวพิณรถไฟไต่ราง
● ชุดแข่งเรือยาว	● เช็งกระติบข้าว
● เช็งแห่เทียนพรรษา	● แห่บั้งไฟ
● แห่บั้งไฟพญานาค	● แห่ผ้าป่าสามัคคี
● ลำเพลินสมัยใหม่	● ชุดลายกาเต้นก้อน
● ชุดแห่บุญพะเหวด	● ชุดบุญกัณฑ์หลอน

การถ่ายทอดความรู้

มีนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียนและวัยรุ่น ในท้องถิ่น นักดนตรีพื้นบ้านสมัครเล่น ตามสถานศึกษาต่างๆ และมีอพิณอาชีพ หรือนักดนตรีอาชีพมาขอความรู้จากครูทองใส เป็นจำนวนมาก

เนื้อหาที่ครูถ่ายทอดจะครบวงจรได้แก่

- ความเป็นมา-ความสำคัญของพิณในดนตรีพื้นบ้านอีสาน
- อุปกรณ์/ส่วนประกอบในการประดิษฐ์พิณ
- ลายพิณโบราณ(ลายพิณพื้นฐานที่บังคับให้เรียนรู้)
- ตัวอย่างลายพิณประยุกต์
- เทคนิค/เคล็ดลับในการบรรเลงเพลงโดยใช้พิณเป็นหลัก
- ไหวพริบปฏิภาณในการแสดงหน้าเวที
- จรรยาบรรณของศิลปิน ฯลฯ

วิธีการถ่ายทอด

การถ่ายทอดนั้นจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับผู้เรียน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. สำหรับผู้ที่ยังเล่นไม่เป็นเลยแต่สนใจ และต้องการเรียนรู้ ลักษณะนี้จะต้องมาเรียนเป็นประจำที่บ้านในช่วงครุทองใสว่างจากการเล่นดนตรีอาชีพ ผู้เรียนจะชักชวนกันมาเองหรือลูกศิษย์ลูกหาเดิมเป็นคนพามาฝาก การสอนก็จะสอนเป็นขั้นๆ ไป ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานลายพิณโบราณอย่างง่าย และพัฒนาไปเรื่อยๆ ตามสภาพความพร้อมและศักยภาพของผู้เรียน

๒. สำหรับผู้ที่เล่นเป็นแล้ว ซึ่งลูกศิษย์ส่วนใหญ่จะเป็นคนกลุ่มนี้ เป็นนักดนตรีอาชีพ หรือนักดนตรีประจำวงดนตรีอีสานในสถานศึกษาต่างๆ ทั้งระดับประถม มัธยม อุดมศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏ จะมาพบเป็นครั้งคราวระยะเวลาสั้นๆ จะมาถามเอาจุดเด่น จุดเน้น ลักษณะพิเศษ หรือเคล็ดลับวิชาของลายพิณ (ลักษณะเฉพาะของการบรรเลงพิณ) ที่ยากๆ

๓. สำหรับผู้ที่สนใจทั่วไป ครูทองใสจะได้รับเชิญให้ไปแสดงและเป็นวิทยากรบรรยายและการตอบข้อซักถามสถานศึกษาต่างๆ ในส่วนนี้เป็นส่วนเผยแพร่และการส่งเสริมเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้าน(พิณ) รวมทั้งได้รับเชิญให้เป็นกรรมการตัดสินการประกวดแข่งขันดนตรีพื้นบ้าน พร้อมการสาธิตแนะนำก่อนการตัดสิน

การที่ ครูทองใส ทับถนน เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูทองใส ทับถนูน อายุ ๕๕ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่บ้านหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายฝั้นและนางหนู สมรสกับนางประมวล (สกุลเดิม จันไทร) มีบุตร ธิดา รวม ๓ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๑ คน) ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ ๑๖๓ หมู่ที่ ๘ ตำบลหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ๓๕๐๐๐

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับการประกาศเชิดชูเกียรติให้ “ศิลปินดีเด่น” จังหวัดอุบลราชธานี สาขาศิลปะการแสดง (ด้านดนตรีอีสาน) จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกาศเกียรติบัตร “ผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมดีเด่น” จาก สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๑๐
- พ.ศ. ๒๕๔๔ เกียรติบัตร “ผู้ให้การสนับสนุนพิธีเปิดศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษก” จาก สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน-พิณอีสาน) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายธีระ โกมลศรี

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน)

คำประกาศเกียรติคุณ
นายธีระ โกมลศรี
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน)

ครูธีระ โกมลศรี เกิดเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดอำนาจเจริญ) คลุกคลีอยู่กับเสียงดนตรีมาตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะที่บ้านจะเป็นสถานที่ฝึกซ้อมของวงแตรวงประจำอำเภอ ทำให้ซึมซับความรู้สึกอยากลองอยากรู้ตามประสาเด็ก และด้วยความเป็นอัจฉริยะทางดนตรี ทำให้สามารถจดจำเนื้อร้อง ทำนองได้ทุกเพลง ทำให้เกิดความรัก ความผูกพันกับงานดนตรีมาโดยตลอด และได้เรียนรู้จริงจัง ในโรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี เมื่อจบการศึกษาเข้ารับราชการได้ทำหน้าที่ครูสอนดนตรีไทยและพื้นบ้านเป็นหลัก มีผลงานการจัดตั้งวงดนตรีประจำสถานศึกษา หน่วยงาน และชุมชนหลายแห่ง นอกจากนี้ยังนำความรู้สอนและถ่ายทอดงานดนตรีให้แก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน ประชาชนและข้าราชการ เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา อย่างต่อเนื่อง

การที่ครูธีระ โกมลศรี นำความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้าน ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดในรูปแบบต่างๆ ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้นำไปปฏิบัติ เพื่ออนุรักษ์ และสืบสานงานดนตรีพื้นบ้าน เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายธีระ โกมลศรี

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน)

ครูธีระ โกมลศรี จากจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำแห่งดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นผู้สืบสานและสร้างสรรค์งานดนตรี โดยอนุรักษ์และเผยแพร่ให้ดนตรีพื้นบ้านให้ซึมซาบเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของคนอีสาน คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น และเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของคนอีสาน ผลงานจากการก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านในสถานศึกษา หน่วยงานทางการศึกษา และชุมชนหลายแห่ง ในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้สังคมยกย่องให้เป็น “ครูใหญ่” แห่ง วงการดนตรีพื้นบ้านอีสาน

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูธีระ สนใจเรียนรู้อันตรธานพื้นบ้าน เนื่องจากต้องคลุกคลีอยู่กับเสียงดนตรี ตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ เพราะที่บ้านจะเป็นสถานที่ฝึกซ้อมของวงแตงวงประจำอำเภอ ทำให้ซึมซับและเกิดความอยากรู้ อยากลอง ตามประสาเด็ก และด้วยความเป็นอัจฉริยะทางดนตรี ทำให้สามารถจดจำทำนองเพลงได้ทุกเพลงที่ผู้ใหญ่ฝึกซ้อม ได้รับอนุญาตให้ติดตามวงแตงวงไปแสดงตามงานต่างๆ จึงเกิดความรักในเสียงดนตรีเพิ่มขึ้น เมื่อมีโอกาสก็จะศึกษาฝึกฝนดนตรีชนิดต่างๆ โดยใช้ความรู้ความสามารถพื้นฐานประสานกับความใฝ่รู้ จึงสามารถเรียนรู้เครื่องดนตรีทุกชนิดได้อย่างรวดเร็ว สามารถแปลทำนองเพลงมาเป็นตัวโน้ตเองได้ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเกี่ยวกับดนตรีและใฝ่ฝันอยากมีวงดนตรีเป็นของตนเอง จึงเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี และฝากตัวเป็นลูกศิษย์อาจารย์อุทัย เกตุศิริ ต่อมาอาจารย์และเพื่อนๆ เห็นความสามารถจึงมอบหมายให้เป็นผู้นำวงของโรงเรียน ยิ่งทำให้เกิดความศรัทธาและพลังในการสืบสานดนตรีพื้นบ้านเป็นทวีคูณ จึงพยายามแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการศึกษาจากตำราของ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ และบุคคลอื่นๆ อย่างจริงจัง

การเรียนรู้

การเรียนรู้ของครูธีระมีอยู่หลายลักษณะ ทั้งจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสภาพแวดล้อมในชีวิตวัยเด็กที่ได้ยินได้ฟังดนตรีทุกเย็น ทำให้เรียนรู้จังหวะต่างๆ ของดนตรีได้เป็นอย่างดี สามารถฝึกร้องเพลงตาม ฝึกเคาะจังหวะ ครูธีระอยากลองเล่นเครื่องดนตรีจริงแต่ถูกตัดทานไว้เพราะสมัยก่อนเครื่องดนตรีมีราคาแพง จึงต้องหาอุปกรณ์อื่นมาใช้เคาะจังหวะแทนกลองของจริง เรียนรู้จากเพื่อนในช่วงปิดภาคเรียน ขณะที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เห็นเพื่อนเป่าขลุ่ย ให้เพื่อนสอนใช้เวลาเพียง ๒ ชั่วโมงก็เป่าเองได้ ฝึกถอดตัวโน้ตเพลงต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเป่าขลุ่ย จากนั้นมาก็เริ่มให้ความสนใจดนตรีอย่างจริงจัง โดยเฉพาะดนตรีโปงลางได้ฝึกหัดกับเพื่อนจนชำนาญ เรียนรู้จากบทเรียน ในขณะที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี ศึกษาในสาขาวิชาศิลปะและการแสดง โดยมีอาจารย์อุทัย เกตุสิริ เป็นอาจารย์ผู้สอนดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน ในช่วงแรกเรียนซอด้วง ซออู้ ออร์แกน และอังกฤษ จากที่มีพื้นฐานมาตั้งแต่เด็ก จึงทำให้เรียนรู้อย่างรวดเร็ว เป็นที่รักและไว้วางใจของอาจารย์ ให้เป็นผู้นำวงดนตรีของสถาบันตั้งแต่นั้นมา

องค์ความรู้

เมื่อจบการศึกษาแล้วเข้ารับราชการครู ได้นำความรู้ ความสามารถมาก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านของสถานศึกษาและหน่วยงานราชการที่ทำงานอยู่ และเป็นวิทยากรให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนตลอดเวลา ร่วมกับชุมชนทำวงหิมนกก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านเพื่อแสดงในงานพิธีต่างๆ ได้รับความสนใจอย่างมาก ทั้งยังนำวงดนตรีพื้นบ้านในนามของจังหวัดอุบลราชธานี แสดงต่อหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนครถึง ๓ ครั้ง รวมทั้งแสดงต่อหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ ที่ประทับเชือนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ในการแสดงแต่ละครั้งต้องใช้ความสามารถพิเศษ/เทคนิคลีลา และประสบการณ์ในการปรับกลยุทธ์การแสดงให้คล้อยตามสถานการณ์ เพื่อสร้างความสนุกสนานให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม เช่น การใช้เครื่องดนตรีหลายๆ อย่างมาประสมประสานกัน การใช้รูปแบบการฟ้อนรำประกอบเพลง การใช้ลีลาการพูดเพื่อปลุกเร้าความสนใจ การเดี่ยวเครื่องดนตรีแต่ละประเภทสลับกัน จึงทำให่วงดนตรีพื้นบ้านของชุมชนบ้านท่าวังหิน เป็นที่นิยมของคนทั้งในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง ส่งผลให้ครูธีระได้รับรางวัลมากมาย เช่น โล่รางวัลเชิดชูเกียรติ “ศิลปินดีเด่น” จังหวัดอุบลราชธานี สาขาศิลปะการแสดง เป็นต้น

ครูธีระ ได้ใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานมากมาย ในการริเริ่มตั้งวงโปงลางวิทยาลัยครูอุบลราชธานี จัดตั้งวงอังกะลุงโรงเรียนบ้านกอก อำเภอเขื่องใน ตั้งวงเครื่องสายไทยโรงเรียนสามัคคีวิทยาคาร อำเภอเมืองอุบลราชธานี ตั้งวงโปงลางโรงเรียนอุบลวิทยาคม ตั้งวงโปงลางอุบลสามัคคี สอนพิเศษดนตรีโปงลาง “กลุ่มสตรีและเยาวชน” บ้านโพหนอง อำเภอเขื่องใน สอนพิเศษดนตรีโปงลาง โรงเรียนเทศบาลบูรพาอุบล นำวงดนตรีโปงลางแสดงร่วมขบวนแห่ในวันสำคัญต่างๆ รวมทั้งจัดโครงการ “ดนตรีเพื่อเยาวชนและประชาชน” ที่ทุ่งศรีเมืองทุกปี

การถ่ายทอดความรู้

ความรู้ของครูธีระที่นำไปถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ และประชาชนโดยทั่วไปนั้น ครูธีระจะถ่ายทอดเนื้อหาในเรื่อง ประวัติความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้าน ความหมายของดนตรีพื้นบ้าน ประเภทของดนตรีพื้นบ้าน วิธีการเล่นและบำรุงรักษา และการแสดงบนเวทีและการแข่งขัน ให้แก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด โดยมีวิธีการถ่ายทอด คือ

- ให้ความรู้พื้นฐานและติดตามอย่างใกล้ชิด ถ้าผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องรีบแก้ไขทันที

- สอนจากง่ายไปหายาก
- ทำซ้ำบ่อยๆ ดนตรีทุกชิ้นจำเป็นต้องฝึกบ่อยๆ
- สอนโดยใช้สื่อ เช่น ชาร์ทบันทึกตัวโน้ต และแถบบันทึกเสียง
- ให้ผู้เรียนได้ดูรูปแบบของการแสดงจริงและจากวีดิทัศน์
- ฝึกการจำเพลง ต้องฝึกจำทีละน้อยไปหามาก
- ก่อนจบการเรียนแต่ละครั้ง ต้องทดสอบเพื่อผู้เรียนจะได้ภูมิใจ มีกำลังใจจากคำชมของครู จากข้อแนะนำ ส่วนที่ยังบกพร่องเพื่อแก้ไข-ปรับปรุงต่อไป

การที่ ครูธีระ โกมลศรี เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นเมือง)

เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒

ครูธีระ โกมลศรี อายุ ๖๒ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี(ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นบุตรของนายประยูทธ และนางคำดี สมรสกับนางอรุณวรรณ (สกุลเดิม เดชะคำภู) มีบุตร ธิดารวม ๓ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๑ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๓ ซอยสุขาอุปถัมภ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๕๐๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๕๓๑-๑๓๑๖

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านพนา อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนศรีทองวิทยา ๑ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- ปริญญาตรี (ครุศาสตร์บัณฑิต) วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศเกียรติคุณ “ครูสอนดนตรีพื้นเมืองดีเด่น”
จาก สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี
ประกาศเกียรติคุณ “ครูสอนดนตรีไทยดีเด่น”
จาก สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี
- พ.ศ. ๒๕๓๖ โล่เกียรติคุณ ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น สาขาวัฒนธรรม
จากมูลนิธิเวียไนน์ ลาโวรีเวียไนน์ไทย
- พ.ศ. ๒๕๔๐ โล่เกียรติคุณ สื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชนครั้งที่ ๑๔ ประเภทสื่อ
พื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี
- พ.ศ. ๒๕๔๓ โล่เชิดชูเกียรติ “ศิลปินดีเด่นจังหวัดอุบลราชธานี”
จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน)
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายบัวเรียน วาปีสา

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำประกาศเกียรติคุณ

นายบัวเรียน วาปีสา

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ครูบัวเรียน วาปีสา เกิดเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่จังหวัดมหาสารคาม นักอนุรักษ์ที่เติบโตมากับป่าดუნลำพัน ทำให้มีความรัก ความผูกพันกับป่า ต่อมาป่าดუნลำพันมีสภาพเสื่อมโทรม เพราะถูกบุกรุกทำลายจากมนุษย์ ทำให้ระบบนิเวศเสียหายปัญหาต่างๆ ตามมามากมายเช่น ความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล สัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะ “ปูทูลกระหม่อมหรือปูจุฬาภรณ์” ซึ่งเป็นปูที่สวยงามหายากและอาศัยอยู่ที่ป่าดუნลำพันแห่งเดียวในโลก ครูบัวเรียน ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นจึงคิดหาหนทางที่จะอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ และพบว่าวิธีที่ยั่งยืนและได้ผลดีที่สุดคือยุทธศาสตร์การสร้างแนวร่วมทั้งผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบป่า เด็กและเยาวชน โดยใช้ “ปูทูลกระหม่อม” เป็นกุศโลบายสำคัญโดยจัดการประชุมสัมมนาให้ความรู้และจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ ขณะนี้เครือข่ายของชมรมอนุรักษ์ขยายไปทั่วประเทศ โดยแต่ละแห่งยึดหลักการร่วมกันคือ “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” จากความพยายาม ความเสียสละ และความมุ่งมั่น จึงทำให้ป่าดუნลำพันที่เคยแห้งแล้งได้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

การที่ครูบัวเรียน วาปีสา นำความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบความสำเร็จ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายบัวเรียน วาปีสา

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ครูบัวเรียน วาปีสา จากจังหวัดมหาสารคามเป็นผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าดงลำพันและปูลูกกระท่อมๆ ป่าดงลำพัน เป็นป่ามหัศจรรย์ขนาดเล็กมีเนื้อที่ประมาณ ๔๔๕ ไร่ แต่ในพื้นที่นี้มีสัตว์ป่า พืชสมุนไพรนานาชนิดเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์และเป็นที่อยู่ของปูลูกกระท่อมๆ ซึ่งเป็นปุน้ำจืดที่สวยงามของโลก ต่อมาราษฎรบุกรุกพื้นที่ทำลายป่าจึงเป็นผู้นำสร้างแนวร่วมให้ประชาชนมาร่วมมือกันอนุรักษ์ พิทักษ์ป่าเพื่อเรียกความสมบูรณ์กลับมาสู่ป่าและชุมชนอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ “ปูลูกกระท่อมๆ” ซึ่งเป็นสิ่งหายากในพื้นที่ป่า เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการสร้างความร่วมมือร่วมใจพิทักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นผลให้ป่าดงลำพันกลับสภาพจากความแห้งแล้งกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

ชีวิต การศึกษา และการทำงาน

ครูบัวเรียน เกิดในตระกูลชาวนาที่ยากจน มีพี่น้องรวม ๘ คน ครูบัวเรียนเป็นลูกคนที่ ๕ เป็นคนเดียวในครอบครัวที่ได้เรียนหนังสือ หลังจากจบชั้น ป.๔ ที่โรงเรียนวัดบ้านนาเชือก ได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา เลี้ยงควาย และรับจ้างทั่วไป อยู่ ๑ ปี จากนั้นไปบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดอัมพวัน เขตดุสิต กรุงเทพฯ วัดอุประสงศ์ในการบวชก็คือเพื่อได้เรียนหนังสือต่อบวชเรียนอยู่ ๑๒ ปี ได้วุฒิการศึกษาทางธรรมเป็นนักธรรมชั้นเอก วุฒิทางโลกคือประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา(พ.กศ.) เมื่อบิดาเสียชีวิตได้ลาสิกขาบทออกมาช่วยมารดาทำนา ด้วยเหตุที่นาอยู่ใกล้กับป่าดงลำพัน ครูบัวเรียนจึงคุ้นเคยและเห็นป่า ปู และสัตว์ป่ามาตั้งแต่เด็กจนโต จึงเกิดความรักและผูกพันกับป่าในจิตสำนึกมาโดยตลอด การออกมาช่วยมารดาทำนาใน

ครั้งนั้นทำให้ครูบัวเรียนตระหนักถึงปัญหา อันเกิดจากการทำนาไม่ได้ผล ฝืนดินแห้งแล้ง คนในพื้นที่บุกกรุก เผาฟัน ตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ จนป่าร้าง ครูบัวเรียนซึ่งเป็นผู้อาศัย อยู่ในป่ามาตั้งแต่เกิดจึงไม่อาจเห็นสภาพนี้ถูกทำลายไปได้ จึงคิดกุศโลบายเพื่อการพิทักษ์รักษาป่าขึ้น โดยพิจารณาจากทรัพยากรที่มีคุณค่าของป่าที่ประชาชนให้ความสนใจ หวงแหน และนำมาซึ่งรายได้ของชุมชน ค้นพบว่า “ปูลูทกระหม่อมฯ” นั้นเป็นปูลูทน้ำจืดที่สวยงาม และมีแห่งเดียวในโลก ชาวบ้านมีรายได้จากการขายพันธุ์เลี้ยงชีพมาโดยตลอด ดังนั้น หากใช้กุศโลบายการรักษาสภาพป่าให้เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่และการขายพันธุ์ของปูลูแล้ว ก็เชื่อว่าจะสามารถรักษาสภาพป่าได้ ดังนั้นใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้ชักชวนเพื่อนๆ ที่มี แนวความคิดร่วมกัน ตั้งชมรมอนุรักษ์ดินและปูลูทกระหม่อมฯ ขึ้น เพื่อรักษาทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม แต่แนวความคิดนี้ล้มเหลวไม่มีใครสนใจและถูกกล่าวหาว่าเป็นบ้า ครูบัวเรียน พยายามอยู่ ๓ ถึง ๔ ปี แต่ก็ไม่เป็นผล แต่ครูบัวเรียนเตือนตัวเองเสมอว่า “ทำอะไรแต่จะ ไม่ถอย” ต้องอดทนจนในที่สุด วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ความพยายามก็ประสบ ผลสำเร็จ เมื่อป้าย “ชมรมอนุรักษ์ดินและปูลูทกระหม่อมฯ” ถูกยกขึ้นเป็นการประกาศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมในที่สุด

การเรียนรู้

ด้วยความพยายาม และด้วยความอดทนที่ จะสร้างแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้นัดหมายประชุมวางแผนกับ เพื่อนร่วมงานเพื่อขยายเครือข่ายโดยได้เปิดรับสมัคร สมาชิกพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ขึ้น ปรากฏว่าหลัง จากการประชุมสัมมนาแล้วมีสมาชิกร่วมเป็น สมาชิกอนุรักษ์ปูลูทกระหม่อมถึง ๕๐๐ คน และ สมาชิกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ๑๖๐ คน โดยใช้บ้านครู บัวเรียนเป็นสถานที่ทำการ

ครูบัวเรียน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานชมรมอนุรักษ์ปูลูทกระหม่อมมหาสารคาม และเป็นแกนนำในการรักษาทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมของจังหวัด และได้ขยายเครือข่าย ไปตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดเครือข่ายมากกว่า ๒๐ แห่ง แต่ละแห่งยึดหลัก แนวคิดร่วมกันคือ “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” เพราะว่าป่าเป็นแหล่งชีวิตของสรรพสิ่ง ทั้งหลายในโลกนี้มีปัจจัย ๔ ครบ เป็นซูเปอร์มาเก็ตของชาวบ้านที่มีขนาดใหญ่ สามารถหาสิ่งอุปโภคบริโภคได้ตลอดเวลาไม่ต้องซื้อ ป่ารอดคนก็รอดเพราะต่างพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้

ครูบัวเรียนได้ค้นพบองค์ความรู้แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

- ระยะเวลาที่ ๑ เป็นระยะที่จะต้องทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เพื่อนำร่องก่อนเป็นการเรียนรู้ เรียกว่า **มนุษย์กับมนุษย์** การที่เราจะพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้นั้นจะต้องพัฒนาจิตใจของคนในพื้นที่เสียก่อนโดยวิธีอบรมสัมมนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนทราบว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ดีงามแต่มนุษย์เป็นผู้ทำลายสิ่งเหล่านั้นเมื่อสร้างจิตสำนึกแล้ว ทุกคนเห็นความสำคัญ ก็มีมนุษย์อีกนั่นแหละเป็นผู้ที่จะนำธรรมชาติกลับคืนมา

- ระยะเวลาที่ ๒ เป็นระยะที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนเรากับสิ่งแวดล้อม เรียกว่า **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม** โดยหลักทั่วไปแล้วมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นของคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะว่าสิ่งแวดล้อมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา เช่น สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ดิน หิน ภูเขา อากาศ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาโดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ชุมชนเมือง สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ครูบัวเรียนได้นำสิ่งเหล่านี้มาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดประโยชน์

- ระยะเวลาที่ ๓ เป็นระยะที่สังคมปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ เรียกว่า **สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน** การถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะฉะนั้นจะต้องหาวิธีป้องกันปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

การถ่ายทอดองค์ความรู้

แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้ถูกถ่ายทอดไปสู่บุคคลหลายกลุ่มที่มาขอรับความรู้จากครูบัวเรียนทั้งที่สอนนักศึกษาในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันราชภัฏมหาสารคาม เป็นต้น รวมทั้งสมาชิกชมรมอนุรักษ์ดิน ชมรมอนุรักษ์ป่าทุลกระหม่อมฯ และสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ครูบัวเรียนเป็นประธานเครือข่าย เช่น เครือข่ายป่าโคกใหญ่ ป่าหนองคู ป่าโคกหินลาด ป่าโคกสนาม ป่าโคกกะไหลกโปงแดง ป่าโคกหินฮาว ฯลฯ เป็นต้น

เนื้อหาการถ่ายทอดนั้นจะเป็นเรื่องของ

๑. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒. การเห็นคุณค่า/ประโยชน์ความหลากหลายของพันธุ์ไม้
๓. วิธีการใช้ประโยชน์จากป่าในเชิงการอนุรักษ์
๔. การรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และผลที่ได้รับ
๕. ประโยชน์ของสมุนไพรที่มีในป่าดงลำพัน ซึ่งมีอยู่ ๒๔๖ ชนิด
๖. สัตว์ต่างๆ ที่มีในป่าดงลำพัน โดยเฉพาะนกชนิดต่างๆ ที่ได้ศึกษาแล้วมีอยู่มากกว่า ๘๔ ชนิด

วิธีการถ่ายทอด : วิธีการถ่ายทอดหลากหลาย ได้แก่

- การเป็นวิทยากร บรรยาย/อภิปรายในการประชุมสัมมนา
- การสาธิตและศึกษาดูงาน สภาพจริงของป่าดงลำพัน
- การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง
- การประชุมสมาชิกและเครือข่าย ทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน

สิ่งที่ครูบัวเรียนและคณะภาคภูมิใจ ในผลงานที่ได้สร้างและรักษามาให้ลูกหลานได้เห็นอยู่ทุกวันนี้ก็คือป่าดงลำพันและป่าหุบกระหม่อม กรมป่าไม้ได้เข้ามาเสริมอีกแรงหนึ่งโดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เรียกว่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพัน ได้ให้ลูกหลานในพื้นที่เข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างมีรายได้ให้กับครอบครัว นอกจากการได้ทำงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยใจรักแล้วยังมีผลตอบแทนอีกด้วย ขณะนี้สิ่งที่ครูบัวเรียนกำลังจัดทำ

ต่อไปก็คือการบวช “ป่าโคกผักกูด” ซึ่งมีเนื้อที่ ๒,๕๑๕ ไร่ มีเป้าหมายเพื่อรักษาป่าและสุนัขจิ้งจอก ป่าเครือข่ายที่ได้ดูแลรักษาอยู่ในขณะนี้และจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นคือ “ป่าโคกกระโหล่งโปงแดง” ซึ่งมีเนื้อที่ ๑,๔๕๘ ไร่ และ “ป่าโคกสนาม” ในตำบลหนองเม็กอีก ๑,๔๐๐ ไร่

การที่ ครูบัวเรียน วาปีสา เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูบัวเรียน วาปีสา อายุ ๔๕ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๖ ที่จังหวัดมหาสารคาม เป็นบุตรของนายอ่อนสาและนางบัวลา วาปีสา สมรสกับนางวัชรภรณ์ (สกุลเดิม วุฒิชชาติ) มีธิดา ๓ คน ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๔๔ หมู่ ๑๒ ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๑๓๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๓๗๗-๕๑๕๕

การศึกษา

- ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านกุตรัง ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
- การศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๓ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครหลวง กทม.
- การศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๔ โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่วัดอัมพวัน เขตดุสิต กทม.
- นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรดุสิตวราราม
- ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พ.กศ.) ศึกษาด้วยตนเอง
- ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) ศึกษาด้วยตนเอง
- ปริญญาตรี (ค.บ.) วิทยาลัยครูมหาสารคาม

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๕ ครูนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีเด่น จาก กระทรวงศึกษาธิการ
นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีเด่น จาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- พ.ศ. ๒๕๔๐ โล่เกียรตินิยม ผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จาก กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับพระราชทานเข็มพิทักษ์ป่า จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายบำเพ็ญ ฦ อุบล

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

คำประกาศเกียรติคุณ

นายบำเพ็ญ ฌ อุบล

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูบำเพ็ญ ฌ อุบล เกิดเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่จังหวัดอุบลราชธานีในวัยเด็กอาศัยอยู่กับคุณป้าและคุณยายและติดตามคุณยายไปวัดทุกวัน ทำให้ชีวิตคุ้นเคยกับผู้ใหญ่และพระสงฆ์ ในชีวิตได้ศึกษาเล่าเรียนโรงเรียนในวัดมาโดยตลอด ทำให้ซึมซับและเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ของคนอีสานอย่างลึกซึ้ง เมื่อทำงานรับราชการในตำแหน่งอัยการจังหวัด อัยการเขตในพื้นที่ภาคอีสาน ได้ให้ความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับที่มาและคุณค่าของประเพณี/พิธีกรรมที่มีส่วนยึดเหนี่ยวให้ชุมชนศรัทธาต่อศาสนาและความเชื่อก่อให้เกิดความสงบสุขต่อสังคม และเมื่อเกษียณอายุราชการได้มีโอกาสทบทวน วิเคราะห์ ศึกษาในเรื่องปรัชญา ศาสนา และประเพณีอีสานอย่างจริงจัง เมื่อค้นพบแล้วจึงทำการสอน/ถ่ายทอดให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สังคมให้การยอมรับและยกย่อง ได้รับฉายาว่าเป็น “เจ้าโคตร” เมืองอุบล

การที่ครูบำเพ็ญ ฌ อุบล นำความรู้ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จ แล้วไปเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ เพื่อสืบสานสร้างสรรค์ให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรีให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายบำเพ็ญ ฦ อุบล

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูบำเพ็ญ ฦ อุบล จากจังหวัดยโสธร เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์และสืบสาน เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม พิธีการ และขนบธรรมเนียม จารีตของอีสาน ได้ใช้ ความรู้ ความสามารถถ่ายทอดพร้อมทั้งประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมของชนชาวอีสาน ผลจากการดำเนินงานอย่างจริงจังทำให้ สังคมเห็นความสำคัญยกย่องให้เป็น “เจ้าโคตร” (ต้นตระกูลใหญ่ที่คนอีสาน ให้ความเคารพนับถือ) เมืองอุบล

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ในวัยเด็กของครูบำเพ็ญคลุกคลีและอยู่ในความดูแลของคุณป้าและคุณยาย ทำให้ชีวิตคุ้นเคยกับการปรนนิบัติผู้ใหญ่ และต้องคอยติดตามคุณยายไปวัดอยู่เป็นประจำ ทำให้ซึมซับรับเอาขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติมาเป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิต เมื่ออายุครบเกณฑ์ที่จะเล่าเรียน บิดาได้นำไปฝากเรียนหนังสือ ก-ข ก-กา กับพระอธิการวัดสดกู่หนู เจ้าอาวาสวัดหลวง ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกของเมืองอุบล จนกระทั่ง อ่านออกเขียนได้บวกเลขได้ บิดาจึงพาไปเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ที่วัดบ้านท่าซ่องเหล็ก อำเภวารินชำราบ จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ที่โรงเรียนวัดศรีทอง ย้ายมาเรียนโรงเรียนเบญจมมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จนจบ หลังจากนั้นก็เข้าเรียนเตรียมปริญญาที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมืองจนสำเร็จได้รับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต จากนั้นศึกษาต่อที่ เนติบัณฑิตยสภา ขณะเรียนได้ทำงานเป็นเสมียนที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการไปด้วย เมื่อเรียนจบปริญญาเนติบัณฑิตยสภาแล้วย้ายไปรับราชการที่กรมบัญชีกลางกระทรวง การคลัง โอนเป็นอัยการประจำกรมอัยการกรุงเทพมหานคร และย้ายไปประจำตามหัวเมือง ทางภาคอีสาน เช่น จังหวัดยโสธร อุบลราชธานี นครราชสีมา การทำงานในส่วนภูมิภาค

ทำให้ต้องออกไปสัมผัสและคลุกคลีกับชุมชนนอกตัวเมือง ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการดำรงรักษาขนบธรรมเนียมของชาวอีสานที่สืบต่อจากปู่ ย่า ตา ยาย ผู้รุ่นลูกหลาน ได้อย่างกลมกลืน

ผลงานที่ได้สืบสาน สร้างสรรค์ ในส่วนที่สำคัญ ได้แก่ การฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ในเขตเทศบาลไชยธร เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟ จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของจังหวัดไชยธร และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี คือ พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจันโท (จันทร์) เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิระวงศ์ (ติสสมหาเถร อ้วน) เป็นตัวแทนเทศักดิ์เมืองอุบลราชธานีในการแห่เทียนพรรษาประจำปี เชิญเทียนพระราชทานแห่รอบเมืองอุบลราชธานี เป็นตัวแทนเทศักดิ์เมืองไชยธรในการบวงสรวงเจ้าปู่ เจ้าพ่อหลักเมือง การส่งเรือประจำปี และนำขบวนแห่บั้งไฟประจำปีของจังหวัดไชยธร ฯลฯ

การเรียนรู้

ชีวิตเมื่อเยาว์วัย ต้องสัมผัสคลุกคลีอยู่กับผู้สูงวัย ทำให้มีความรู้สึกและดำเนินชีวิตคล้อยตามวิถีทางที่คุณยายคุณป้าถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึมซับและซาบซึ้งในวิถีชีวิต ที่ใช้พิธีกรรมต่างๆ เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตโดยยึดถือตามจารีตประเพณี จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่จะปฏิบัติตามแบบอย่างนั้นๆ อีกทั้งชีวิตในวัยเรียนก็เล่าเรียนตามโรงเรียนวัด ซึ่งวัดจะเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เป็นที่ชุมนุมของผู้ที่เคร่งจารีตประเพณี ทำให้เกิดความสนใจที่ชัดเจนขึ้น และเมื่อทำงานก็ต้องออกไปสัมผัสกับชุมชน ยิ่งทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับที่มาและกุศโลบายของขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมที่ยึดเหนี่ยวให้ชุมชนศรัทธาและเกิดความสงบสุขในสังคม โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายมาบังคับ เมื่อเกษียณอายุราชการ จึงสนใจและเลือกที่จะศึกษาปรัชญา ศาสนา และประเพณีอีสานอย่างจริงจัง โดยวางมือจากอาชีพนักกฎหมายแล้วมาศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในลักษณะของบทความและหนังสือรวมทั้งบรรยายให้ความรู้ เพื่อส่งเสริมให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของคนอีสานอย่างต่อเนื่องและสืบสละ

องค์ความรู้

เมื่อครูบำเพ็ญ เรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมศึกษาพบว่าการศึกษเกี่ยวกับประวัติ-ศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ปรากฏแต่การศึกษาเล่าเรียนเรื่องของกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานครเท่านั้น เกิดความคิดว่าทำไมไม่มีการเรียนถึงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เรื่องราวของจังหวัดอื่นบ้าง หรือแม้แต่การเรียนทางวรรณคดีก็เช่นเดียวกันจะมีแต่เรื่องสังข์ทอง อิเหนา รามเกียรติ์ เวสสันดร ซึ่งเป็นการเรียนรู้วรรณคดีของภาคกลางภาคเดียว วรรณคดีของภาคอีสานเช่นสังศิลป์ไชย จำปาใต้ต้นกาฝาก เกษ ไม้ได้มีการกล่าวถึงได้เลย ครูบำเพ็ญจึงหันมาศึกษาค้นคว้าเรื่องของประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เอกลักษณะของชาวอีสาน เช่น งานบุญผะเหวด บุญกฐิน บุญบวงสรวง บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญสงฆ์ บุญบั้งไฟ งานแต่งงาน งานสู่ขวัญ งานเกี่ยวกับการตายหรืองานศพ งานแจกข้าวหรือทำบุญกระดุก ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บุญเลี้ยงพระ บุญคุ้ม งานเฮือนดี งานเฮือนกรรม เข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญสว่างเขื่อน บุญไหลเรือไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญฮอดสงกรานต์ บุญกองบั้ง และการสมมาผู้ใหญ่นี้ เป็นต้น นอกจากการเฝ้าสังเกตพิธีกรรมต่างๆ แล้วยังได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากตำราและจากการสอบถามจากผู้รู้ในท้องถิ่น ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของอีสานอย่างลึกซึ้ง เมื่อใดที่มีงานเกี่ยวข้องกับศาสนาและประเพณีแล้ว ครูบำเพ็ญจะเป็นบุคคลแรกที่ชุมชนคิดถึง เพื่อการสอบถามความรู้และให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในด้านต่างๆ ให้อยู่เนื่องๆ

การถ่ายทอดความรู้

ความรู้ของครูบำเพ็ญนั้นลึกซึ้งยากที่จะหาผู้ใดเสมอได้ ดังนั้นจึงมีผู้สนใจทั้งนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดยโสธรและจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาขอความรู้และขอให้ช่วยเป็นที่ปรึกษางานวิจัยในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่เสมอ

เนื้อหาการถ่ายทอด ของครูบำเพ็ญนั้นจะประกอบด้วย

- ความรู้เรื่องประวัติเมืองและบุคคลสำคัญของภาคอีสาน
- ความรู้เรื่องพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวอีสาน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญ มเหสักข์ สักกะไดลิงค์ เป็นต้น
- การปริวรรตหนังสือผูกของอีสาน
- วรรณคดีอีสาน ปรชญาที่ได้จากวรรณคดีอีสาน

วิธีการถ่ายทอด ความรู้ให้แก่บุคคลดังที่ได้กล่าวมาแล้วมีหลากหลายทั้งในการเป็นวิทยากรให้แก่สถาบันการศึกษาในทุกระดับ เขียนบทความเผยแพร่สื่อมวลชนประเภทต่างๆ รวมทั้งยังเป็นกรรมการ/เป็นที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา และประเพณีของนิสิต นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน และเป็นกรรมการร่างหลักสูตรของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย

การที่ครูบำเพ็ญ ฌ อุบล เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูบำเพ็ญ ฦ อุบล อายุ ๗๖ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๕ ที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายปรางและนางพริก สมรสกับนางรัตนา (สกุลเดิม แต่ศิริ) มีบุตร ธิดารวม ๔ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน) ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ ๓๖๔ ถนนอุทัยรามฤทธิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ๓๕๐๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๕๗๑-๑๘๔๑

การศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเบญจมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี
- ปริญญาตรีธรรมศาสตร์บัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ ๑๕
- ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จาก วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๓ “นักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น”
จาก สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานสาขา “ประเพณีและพิธีการ พิธีกรรม”
จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๓๗ “คนดีศรีเมืองยศ”
จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร
ผู้ชนะการประกวดผ้าประเภทที่ ๑ “ผ้าโบราณดีเด่น”
จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ประกาศเกียรติคุณผู้ให้การอนุรักษ์สืบทอดและจรรโลงมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย
จาก กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษย์ศาสตร์
จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ.๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายประมวล พิมพ์เสน

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

คำประกาศเกียรติคุณ
นายประมวล พิมพ์เสน
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

ครูประมวล พิมพ์เสน เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ที่จังหวัดขอนแก่น ฝึกฝนเรียนรู้ เพื่อจะประกอบอาชีพหมอลำตามบรรพบุรุษ การเป็นหมอลำนั้นต้องมีความรู้ แดกฉานในเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นและภาษาหมอลำ รวมทั้งสำนวนสุภาษิตของชาวอีสาน หรือที่เรียกกันว่า “ผญา” ด้วยใจรักจะสืบทอดวิชาซึ่งนี้จึงได้ศึกษา ค้นคว้า เจาะลึก เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมอีสาน แล้วถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับแก่บุคคลทุกกลุ่มในรูปแบบต่างๆ เช่น การเขียนหนังสือ ตำรา เอกสารเผยแพร่ เป็นต้น ปัจจุบันได้เขียนตำรามาแล้วไม่ต่ำกว่า ๓๐ เรื่อง ผลงานได้รับการยอมรับและยกย่องเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

การที่ครูประมวล พิมพ์เสน นำความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรม ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ทดลองจนประสบผลสำเร็จแล้วไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติ เพื่อนุรักษ์และสืบสาน เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านภาษาและวรรณกรรม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

นายประมวล พิมพ์เสน

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม

ครูประมวล พิมพ์เสน จากจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้อนุรักษ์และสืบสานผลงานด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น ศึกษา ค้นคว้า และถ่ายทอดผลงานโดยการเขียนหนังสือและตำรา เอกสารต่างๆ เผยแพร่ประมาณ ๓๐ เรื่อง เพื่อเป็นคู่มือและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ผลงานได้รับการยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบัน

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูประมวล ไม่เคยคิดว่าจะได้เรียนหนังสือต่อ เพราะครอบครัวยากจน อาศัยที่วัดบิดาเคยเป็นหมอลำพื้น และมารดาเป็นหมอลำผีฟ้า ซึ่งเปิดสอนเป็นอาชีพมีผู้สนใจมาเป็นลูกศิษย์มากมายจากการที่ได้คลุกคลีอยู่กับบิดามารดา จึงซึมซับรับเอาความรู้เรื่องหมอลำไว้ทั้งหมดและมุ่งมั่นจะเป็นหมอลำเหมือนบิดา การเป็นหมอลำต้องมีความรู้แตกฉานด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและภาษาหมอลำซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาดั้งเดิม เป็นสำนวนสุภาษิตของชาวอีสาน หรือที่เรียกว่า “ผญา” ด้วยเหตุนี้ครูประมวลจึงเริ่มฝึกท่องกลอนลำอย่างจริงจัง เมื่ออายุได้ ๖ ขวบ ทั้งจากบิดาและบรรดาลูกศิษย์ของบิดาที่เป็นหมอลำ การท่องกลอนนั้นเป็นการท่องแบบปากต่อปาก จนสามารถลำได้หลายกลอนอย่างคล่องแคล่ว จากนั้นฝึกเป่าแคนและเครื่องดนตรีเกือบทุกชนิดจากบิดาจนสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ทุกชนิดอีกเช่นกัน

ปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๓ ในขณะที่เรียนชั้นประถมศึกษา ได้เป็นคนช่วยเขียนกลอนลำให้บิดา ซึ่งเขียนหนังสือไม่ได้ จึงทำให้มีความรู้หลายอย่าง อาทิ การต่อกลอนลำ การเรียนวิชาคาถาอาคม การสู่วัฒน การสะเดาะเคราะห์ การใช้ยาพื้นบ้านรักษาญาติพี่น้อง และด้วยเหตุที่บิดาเห็นแววของความเป็นหมอลำต้องการผู้สืบทอดวิชานี้แทน ดังนั้นทุกวันหลังอาหารเย็นบิดาจะเล่านิทานให้ลูกๆ ฟังเป็นกิจวัตรนิทานส่วนใหญ่เรื่องยาวเป็นสำนวนคำกลอนเล่าแล้วต้องอธิบายให้ฟังอีกครั้งเพื่อให้ลูกๆ มีความรู้และเข้าใจใน

เรื่องที่เล่าอย่างลึกซึ้ง นอกจากจะได้วิธีถ่ายทอดจากบิดาแล้วในเรื่องของการใช้ยาพื้นบ้านรักษาผู้ป่วยซึ่งเป็นญาติพี่น้อง ครูประมวลก็ยังได้ศึกษาเพิ่มเติมโดยเรียนวิธีการอ่านใบลาน จากคุณลุงยวง ปัจจุบันมีซึ่งเป็นหมอยาธรรมชาติที่มีวิชาแก่กล้าของท้องถิ่นอีกด้วย

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ครูประมวลจบป.ก.ศ.ต้น ที่วิทยาลัยครูมหาสารคาม ได้รับคัดเลือกให้ศึกษาต่อในวิชาเอกภาษาไทยแต่ไม่ได้เรียน ได้เลือกเรียนที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิชาเอกดนตรี วิชาโทภาษาไทย และภาษาอังกฤษแทน ในขณะที่เรียนได้ศึกษาภาษาไทยอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการพูดและลักษณะคำประพันธ์ ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนโรงเรียนไปได้เวทีและได้กลอนสดหลายครั้ง สิ่งที่ครูประมวลชอบมากที่สุดและสามารถทำได้ดีก็คือการโต้โคลงสี่สุภาพ จบการศึกษาแล้ว เป็นครูสอนดนตรีไทยซึ่งต้องใช้ความสามารถแต่งกลอนคำ

กลอนคำร้องแบบฉับพลันทันทีบ่อยๆ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ของงาน ดังนั้นเมื่อมาสอนที่โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน จึงได้รับการแต่งตั้งจากจังหวัดขอนแก่นให้เป็นกรรมการตัดสินการประกวดการแสดงศิลปวัฒนธรรม อาทิ หมอลำ ดนตรีพื้นเมือง กลองยาว ลำเซิ้งแมงดัดเต่า และจ่ายผญา ในงานประจำปีของจังหวัดเป็นประจำทุกปี การตัดสินยึดหลักปรัชญาคำสอนจากบิดาที่ว่า ผู้ตัดสินการประกวดต้องมีความรู้และทักษะดีกว่าผู้เข้าประกวด จึงเป็นเหมือนแรงขับให้ครูประมวลศึกษาหาความรู้ ในเรื่องที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง จนเพื่อนฝูงและผู้ร่วมงานต่างยกย่องในความมุ่งมั่น อุดสาหกรรมของครูประมวลว่า “คนคนนี่กินน้อย นอนน้อย จึงทำงานให้ท้องถิ่นอีสานได้มากขนาดนี้”

องค์ความรู้

จากคำกล่าวที่ว่า การทำงานทุกอย่างต้องมีร่องรอย ครูประมวล พิมพ์เสน หลังจากได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น โรงเรียนกัลยาณวัตร ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ก็เริ่มงานเผยแพร่ความรู้โดยการออกวารสารศูนย์วัฒนธรรมจัดรายการวิทยุ เป็นวิทยากรบรรยาย ในขณะเดียวกันก็ศึกษาและเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ประชาชนในท้องถิ่นมองตรงกันว่า ศูนย์วัฒนธรรมคือศูนย์แห่งความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมทุกด้าน คนทำงานในศูนย์วัฒนธรรมต้องรู้เรื่องวิถีชีวิตของคนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ช่างเป็นเรื่องที่ทำทนายเหลือเกิน ครูประมวลมีธรรมชาติเป็นคนสู้ชีวิต อยู่แล้ว เมื่อประชาชนและคณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมท่านอื่นๆ มอบภาระนี้ให้ก็เดินหน้าศึกษาค้นคว้าต่อ โดยเริ่มจากคำถามที่ว่าประชาชนต้องการอะไร อยากรู้อะไรจะไปศึกษาค้นคว้ามาให้ ทำให้ครูประมวลมีองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ ไปด้วย ได้แก่

๑. คำผญา สำนวนสุภาษิตอีสาน
๒. กลอนลำทุกประเภท เช่น ลำพิ่น ลำหมู่ ลำกลอน ลำซิ่ง ลำยาว ลำเต้ย ลำเพลิน ฯลฯ เป็นต้น
๓. วรรณคดีและนิทานพื้นบ้านแบบอ่านง่าย ๆ ลักษณะเป็นร้อยแก้ว
๔. ร้องทำนองอีสาน เช่น หมอลำ แหม่ สารภัญญ์ เซ็ง สู้ขวัญ
๕. อ่านใบลาน ได้โดยเฉพาะตัวไทยน้อยซึ่งเป็นภาษาของชาวอีสาน นอกจากนี้ยังมีอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ครูประมวลถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์มากมาย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต่างๆ ในจังหวัดขอนแก่น พ่อใหญ่จ้ำและแม่คำแยในจังหวัดขอนแก่น ๔๐๐ คน ภิกษุ สามเณร นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ศิลปินหมอลำ เยาวชน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

โดยเนื้อหาการถ่ายทอดจะเป็นเรื่องของท้องถิ่น อันได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ผญา หมอลำหมู่ ลำกลอน ลำซิ่ง ผญาห่อโคลง ปวงปัญญาอีสาน เป็นต้น

วิธีการถ่ายทอด ทั้งเขียนตำราเผยแพร่ และการเป็นอาจารย์พิเศษและวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรต่างๆ อาทิ เป็นอาจารย์พิเศษสอนนิสิตปริญญาเอก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กร เช่น คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น สภาวัฒนธรรมอำเภอต่างๆ ในจังหวัดขอนแก่น หน่วยงานราชการเช่น เทศบาลนครขอนแก่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่นโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต ๖ ขอนแก่น และศูนย์ฝึกอาชีพสตรีรัตนภา เป็นต้น รวมทั้งทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการ วัฒนธรรมให้แก่จังหวัดขอนแก่นและองค์กรต่างๆ ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน เช่น การจัดงานไหมและประเพณีผูกเสี่ยวของจังหวัดขอนแก่น งานเทศกาลดอกคูณเสียงแคนของเทศบาลนครขอนแก่น เป็นต้น

การที่ครูประมวล พิมพ์เสน เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของ สังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูประมวล พิมพ์เสน อายุ ๕๓ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ที่จังหวัดขอนแก่น เป็นบุตรของนายบวนและนางบุญ สมรสกับนางสุพิน (สกุลเดิม มาเสถียร) มีบุตร-ธิดารวม ๓ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๑ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๗๘/๓ หมู่ที่ ๖ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๓๓๒-๗๔๓๘

การศึกษา

- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนรุ่งโรจน์ปัญญา อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ
- ประกาศนียบัตรการศึกษา วิทยาลัยครูมหาสารคาม
- ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร
- ครุศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร
- นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๔๒ รางวัลโล่เกียรติคุณ ในฐานะบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อเยาวชน สาขาสื่อมวลชนเพื่อเด็กและเยาวชนที่ป้องกันปัญหาสังคม จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านภาษาและวรรณกรรม จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายแหว วงคำโสม

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านแพทย์แผนไทย (สมุนไพร)

คำประกาศเกียรติคุณ
นายแหว วงคำโสม
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านแพทย์แผนไทย (สมุนไพร)

ครูแหว วงคำโสม เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่จังหวัดเลย ได้ศึกษาเรื่องสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้คนในชุมชนจนมีความชำนาญ เริ่มรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรตั้งแต่อายุเพียง ๑๗ ปี โดยไม่คิดเงินค่ารักษา ได้เผยแพร่ความรู้ โดยสอนและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์และผู้สนใจโดยทั่วไปอย่างเปิดเผยด้วยความหวังว่าการแพทย์แผนไทยที่สามารถรักษาคนไทยได้อย่างจริงจังมาตั้งแต่โบราณกาล จะได้รับการยอมรับและมีการสืบทอดสืบไป ด้วยความมุ่งมั่นให้กับงานด้านการแพทย์แผนไทย จึงได้รับการคัดเลือกจากสถาบันแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข ให้เป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแพทย์แผนไทย” ในที่สุด

การที่ครูแหว วงคำโสม นำความรู้เรื่องการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพรที่ได้ศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นไปปฏิบัติเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านการแพทย์แผนไทย (สมุนไพร) ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๔๕

นายแหว วงคำโสม

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านแพทย์แผนไทย (สมุนไพร)

ครูแหว วงคำโสม จากจังหวัดเลย เป็นแพทย์แผนไทยที่ใช้รากไม้ พันธุ์ไม้ต่างๆ บนที่ราบสูงเทือกเขาภูหลวง ภูโต ภูเรือ และภูสวรรค์ ดูแลรักษาพยาบาลตนเองและคนอื่นมานานแล้วเป็นเวลาถึง ๕๕ ปี จนมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรและมีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในฐานะหมอยาแห่งบ้านโคกผอง อำเภอภูเรือ เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ทุกคนรู้จักรักษาสุขภาพของตนเองด้วยสมุนไพรใกล้ตัวเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วยจนประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่างแก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาด้านสุขภาพเพื่อให้เกิดสุขภาวะในชุมชน ผลงานเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยได้รับการคัดเลือกให้เป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ด้านการแพทย์แผนไทย จากกระทรวงสาธารณสุข

การศึกษา ชีวิต การทำงาน

ในวัยเด็กครูแหวไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่ออายุได้ ๑๓ ปี บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดโพธิ์ชัย บ้านท่าศาลา และไปจำพรรษาอยู่ที่บ้านหนองแขง ๒ ปี จากนั้นย้ายไปอยู่วัดโพหนอง บ้านหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย แล้วกลับมาจำพรรษาที่บ้านสำราญ ในระหว่างที่บวชอยู่นั้น ได้ศึกษาดำรงยาพื้นบ้านกับวัดต่างๆ ที่ไปจำพรรษาอยู่ ครูคนแรกที่สอนยาสมุนไพรคือ พระครูอวน จากวัดโพธิ์ชัย เมื่อได้ลาสิกขาบทเป็นฆราวาส จึงได้มุ่งมั่นศึกษา หาความรู้ด้านสมุนไพรอย่างจริงจังกับหมอยาพื้นบ้าน เช่น พ่อหมอพุทที่บ้านหมากแข้ง พ่อหมอจันดี บ้านม่วงไข่ พ่อหมอโดนบ้านถ้ำมูลใหญ่ และพ่อหมอห้าบ้านยางท่าลี่ สำหรับตำราสมุนไพรนั้น ได้รับมรดกสืบทอดมาจากพระครูสุนบ้านหนามแท่ง เป็นตำราโบราณเกี่ยวกับยาสมุนไพร การตรวจสุขภาพ คาถาปลุกเสกยาและคาถาอาคม

ครูแววเริ่มทำการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพร หรือการรักษาแผนโบราณตั้งแต่ อายุ ๑๗ ปี มีผู้ป่วยมารับการรักษาเป็นประจำ โดยเฉพาะวันพระและวันหยุดราชการจะมี ผู้มารับบริการ ซึ่งมาจากต่างอำเภอและต่างจังหวัดมากเป็นพิเศษ ผู้ป่วยไม่ต้องจ่ายค่า รักษา แต่ผู้ป่วยจะบูชาตามความศรัทธา ด้วยเป็นผู้มีความรู้เรื่องสมุนไพรเป็นอย่างดีเลิศ จึงได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการอบรมสัมมนาและสอนนิสิต นักศึกษาจากสถาบันต่างๆ หลายแห่ง อาทิ สถาบันราชภัฏเลย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กระทรวงสาธารณสุข สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดเลย รวมทั้ง การไปสาธิตและจัดนิทรรศการยาสมุนไพรในงานสำคัญๆ ของจังหวัด เช่น งานดอกฝ้ายบาน งานมะขามหวานเมืองเลย จังหวัดเลย เป็นต้น

การเรียนรู้

มูลเหตุที่ครูแววหันมาเรียนรู้เรื่องสมุนไพร อย่างจริงจัง สืบเนื่องมาจากพี่ชายป่วยเป็นไข้จึงได้ตาม หมอพื้นบ้านมารักษา แต่หมอมือไม่ยอมมารักษาเนื่องจาก คิดว่าจะได้ค่าบูชาครูน้อย ครูแววจึงตัดสินใจหันมา ศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าการใช้สมุนไพรและนำมารักษา พี่ชายจนหาย นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมา เมื่อครูแววมีประสบการณ์และได้ทดลองรักษาผู้ป่วยที่ หายเกือบทุกรายไปมากเพียงพอแล้ว จึงได้เริ่มรักษา คนป่วยอย่างจริงจังเป็นอาชีพด้วยสมุนไพร โดยไม่คิด เงินค่ารักษาแต่อย่างใด ผู้ป่วยจ่ายเพียงค่าบูชาครูตาม ศรัทธาเท่านั้น

การเรียนวิชาการแพทย์แผนไทย เป็นวิชาที่ต้องอาศัยความพยายาม ความอดทน ความพากเพียรที่จะเรียนรู้และฝึกหัด ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเป็นเวลาแรมปี ต้องจดจำ คำสอนและสามารถท่องจำให้ขึ้นใจในคำสอนของครูอาจารย์ อีกทั้งตัวผู้เป็นศิษย์ก็ต้อง คอยสนใจ สังเกต ประณินบัติ และติดตามถามไถ่ครูถึงวิธีการรักษาผู้ป่วย การรู้จักสังเกต อาการของผู้ป่วยอยู่เสมอมิได้ขาด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชำนาญและสามารถเรียนรู้ได้ครบ ทุกขั้นตอนของการรักษา นอกจากนี้การสอนของครูแพทย์แผนไทยจะต่างกับการสอน วิชาอื่น เพราะการให้ความรู้ของครูแก่ศิษย์นั้น ครูทุกคนจะต้องรู้จักศิษย์ของตนเป็นอย่างดี ต้องสังเกตพฤติกรรมและนิสัยใจคอของศิษย์ ดูความอดทนและความพากเพียร และ ที่สำคัญต้องดูนิสัยใจคอของศิษย์ว่าเป็นผู้มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะเสียสละ เพื่อส่วนรวมไม่หวังประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ครูอาจารย์จะไม่ยอมถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับ

ศิษย์ที่ไม่ซื่อสัตย์และไร้คุณธรรมศีลธรรม ด้วยเกรงว่าวิชาที่ตนเรียนมาเพื่อช่วยเหลือในการบำบัดทุกข์ให้แก่ผู้อื่นนั้น จะถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องและเกิดอันตรายถึงชีวิตได้ ธรรมชาตินิสัยของครูแวนั้นเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีจรรยาบรรณ จึงทำให้อาจารย์รักและได้รับถ่ายทอดทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านจากครูบาอาจารย์หลายท่านอย่างไม่ปิดบัง

องค์ความรู้

เนื่องจากเป็นศิษย์ที่อาจารย์รักจึงได้รับความรู้และการสืบทอดตำรายาสมุนไพรมาจากอาจารย์หลายท่าน สมบัติล้ำค่าที่รับมรดกตกทอดชิ้นหนึ่งที่ครูแวนนำมาใช้เป็นตำราสำคัญประกอบอาชีพอยู่จนถึงปัจจุบันก็คือ ตำราสมุนไพรโบราณจากพระครูคุณหนามแท่ง ที่ครูแวนได้ศึกษาโดยละเอียดสามารถจดจำความรู้ที่อยู่ในโบราณได้ทุกตัวอักษร (ตัวธรรม) รวมทั้งได้ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมจนมีความชำนาญในการใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพของคนในชุมชน สิ่งสำคัญที่ครูแวนค้นพบคือ วิถีตรวจสุขภาพ (คำคึง) ซึ่งมีลักษณะพิเศษโดยจะตรวจสุขภาพคนไข้ด้วยการจับชีพจรเริ่มจากฝ่ามือไปที่ข้อมือ ข้อมับ คอ และสุดท้ายคือปลายนิ้ว จากประสบการณ์ที่ศึกษาจากตำราและฝึกปฏิบัติ หลังจากการตรวจจะทราบได้ทันทีว่าป่วยเป็นโรคอะไรและรุนแรงแค่ไหนแล้วจึงจัดยาให้ สำหรับตัวยาสสมุนไพรได้จากพืชล้วนๆ มีประมาณ ๓๐๐ ชนิด นำมาทำยาฝนบดด้วยหิน ปัจจุบันเปลี่ยนมาทำเป็นยาต้ม และยาลูกกลอน ก่อนจ่ายยาครูแวนจะนึกถึงคุณครูและปลุกเสกยาตามตำราที่ได้ร่ำเรียนไว้แล้ว จึงมอบยาให้แก่ผู้ป่วยไปรักษาต่อไป

การถ่ายทอดองค์ความรู้

วิชาการแพทย์แผนไทย เป็นวิชาที่มีเงื่อนไขยุ่งยากมากมาย ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่ไปรับแนวคิดของต่างประเทศ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอด ฉะนั้นผู้รับการถ่ายทอดจึงมีไม่มากนัก ครูแวนก็เช่นกัน ดังนั้นวิธีการถ่ายทอดของครูแวนให้แก่ผู้สนใจจึงแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. กลุ่มบุคคลที่สนใจทั่วไป ครูแวนจะใช้วิธีบรรยายและสาธิตโดยใช้สวนสมุนไพรที่ครูแวนได้รวบรวมพันธุ์ไม้ต่างๆ ไว้จากทั่วประเทศเป็นศูนย์การถ่ายทอด ต้นไม้ทุกต้นจะมีป้ายบอกชื่อและสรรพคุณของตัวยานับเป็นห้องเรียนธรรมชาติสำหรับการถ่ายทอดความรู้ อย่างแท้จริง

๒. กลุ่มนักศึกษาที่มาขอศึกษาประวัติและผลงานเพื่อทำการศึกษา วิจัย หรือ ทำวิทยานิพนธ์ : จะถ่ายทอดโดยการบอกเล่า การให้สัมภาษณ์ ให้สอบถาม รวมทั้ง สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนและกระบวนการศึกษาวิจัย

๓. กลุ่มลูกศิษย์ที่จะต้องนำไปประกอบอาชีพ : จะถ่ายทอดโดยการบอก/สอน/ บรรยาย/สาธิต/ ฝึกปฏิบัติ และจะมีขั้นตอนการถ่ายทอด เพิ่มเติมที่สำคัญ ดังนี้

๓.๑ การยกครู โดยการแต่งขันคาย ในวันพฤหัสบดีเป็นวันยกขันครู เมื่อ ลูกศิษย์ได้รับการยกครูเรียบร้อยแล้ว ครูแหว่ก็จะให้ศิษย์ได้ติดตามเป็นลูกมือ เรียนรู้จาก การปฏิบัติจริงให้ศิษย์ได้สังเกตวิธีการเก็บสมุนไพร วิธีการตรวจวินิจฉัยโรค วิธีการรักษา แล้วก็เริ่มทดลองปฏิบัติจริง ภายใต้การดูแลกำกับของครูอย่างใกล้ชิด

๓.๒ ให้ศิษย์ศึกษาเวทมนต์คาถา โดยบอกเวทมนต์ด้วยปากเปล่า ให้ ฝ้ายศิษย์จำจากคำบอกแล้วนำไปท่อง

๓.๓ เมื่อเห็นว่าลูกศิษย์จดจำและท่องเวทมนต์คาถาได้คล่องแล้ว ก็จะ บอกข้อห้ามหรือข้อจะล่าของหมอ บอกข้อปฏิบัติของหมอและผู้ป่วยขณะทำการรักษา เสร็จแล้วก็จะให้ศิษย์นำเครื่องยกครูไปบูชาไว้บนหิ้งพระเป็นการบูชาครูถือว่ารับไว้เป็นศิษย์

๓.๔ เมื่อครูแหว่เห็นว่าลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาหมอพื้นบ้าน มีความ ชำนาญสามารถรู้เรื่องยาสมุนไพร การตรวจและรักษาโรคได้ดีแล้วก็จะปล่อยให้ทำการ รักษาผู้ป่วยโดยลำพังอนุญาตให้ลูกศิษย์ปฏิบัติหน้าที่เป็นหมอพื้นบ้านต่อไป ลูกศิษย์ที่ มีชื่อเสียงเหล่านี้ ได้แก่ นายกรุง วงศ์คำโสม นายเร่ง ทองปั้น นายเสวียน ปัสสา นายสุบรรณ ทองปั้น นายสุกั ศรีบุรินทร์ นายภา พุทธไ้ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาการถ่ายทอด การถ่ายทอดนั้นจะเป็นในเรื่องต่างๆ ประกอบด้วย

- พิษสมุนไพรที่มีในป่าจังหวัดเลย
- การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทย
- การอนุรักษ์สมุนไพร

- วิธีตรวจสอบภาพด้วยการจับชีพจร
- คาถาปลุกเสกยา
- ข้อห้าม(จะล่า) ของหมอยา (แพทย์แผนไทย)

การที่ครูแหว วงคำโสม เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย (สมุนไพร) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูแหว วงคำโสม เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่จังหวัดเลย เป็นบุตรของนายชาล และนางมี
สมรสกับนางปาง (สกุลเดิมทองปั้น) มีบุตร ธิดา รวม ๕ คน (ชาย ๑ คน หญิง ๔ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน
บ้านเลขที่ ๒ หมู่ ๕ บ้านโคกนง ตำบลसानตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ๔๒๑๖๐
โทรศัพท์หมายเลข ๐๑-๕๓๖๖๖๔๒

การศึกษา

- นักธรรมตรี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศเกียรติคุณ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาศาสนาพุทธท้องถิ่น
จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการแพทย์แผนไทย
จาก กระทรวงสาธารณสุข
- พ.ศ. ๒๕๔๑ รางวัลคนดีศรีเมืองเลย สาขาศาสนาพุทธท้องถิ่น
จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย
- พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศเกียรติคุณ “ปราชญ์ท้องถิ่น ทางด้านสมุนไพร”
จาก สถาบันราชภัฏเลย
- พ.ศ. ๒๕๔๔ รางวัลชนะเลิศอันดับ ๒ การประกวดผลิตประเภตสมุนไพร
จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านการแพทย์แผนไทย (สมุนไพร)
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายสมพงษ์ มาจันทร์

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

คำประกาศเกียรติคุณ
นายสมพงษ์ มาจันทร์
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

ครูสมพงษ์ มาจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ที่จังหวัดมหาสารคาม อดีตเคยรับราชการใต้เต่าจนได้ตำแหน่งเสมียนตราอำเภอและปลัดอำเภอ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ตัดสินใจลาออกจากราชการเพื่อเปลี่ยนเส้นทางชีวิตใหม่ ค้นสู้รากลแห่ง้าเดิมในการเป็นเกษตรกรโดยมั่นใจว่าจะสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้ และมีอิสระที่จะทำงานตามใจปรารถนา การทำนาคือมหาวิทยาลัยชีวิต ที่ทำให้ครูสมพงษ์เรียนรู้ถึงแก่นของปัญหาในการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางได้อย่างลึกซึ้ง ค้นพบทางออกของการแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกร คือ การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองและจัดการผลผลิตร่วมกัน เป็นผู้นำการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาแวงน่าง กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบครบวงจร กลุ่มตลาดสดชุมชน กลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านแบบครบวงจร กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ตอบสนองความต้องการและการสร้างอาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชน

การที่ ครูสมพงษ์ มาจันทร์ นำความรู้ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วนำออกเผยแพร่ โดยการสอน และถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ เลือกลงไปใช้แก้ปัญหา และปฏิบัติ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็น “ครุภูมิปัญญาไทย” รุ่นที่ ๒ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายสมพงษ์ มาจันทร์

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

ครูสมพงษ์ มาจันทร์ ประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาแวงนาง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้นำชุมชนที่ค้นพบและตระหนักถึงปัญหาข้อดีของชาวอีสาน อันได้แก่ทุนการรวมกลุ่มและการตลาด หาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาโดยการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร จัดตั้งตลาดชุมชนขึ้นเพื่อรองรับผลผลิตของชาวบ้าน ก่อให้เกิดการสร้างงาน และรายได้ให้กับคนในสังคมและชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูสมพงษ์ มาจันทร์ เกิดในครอบครัวชาวนาที่บ้านหนองแวง ตำบลแวงนาง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนประสาทศิลาปี จังหวัดมหาสารคาม จากนั้นเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ใช้ชีวิตและหาประสบการณ์ด้วยการทำงานรับจ้างขายแรงงานตามเส้นทางหนุมอีสานทั่วไป ระหว่างนั้นพยายามหาเวลาว่างช่วงภาคค่ำศึกษาต่อที่โรงเรียนสันติราษฎร์บำรุง จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ สอบแข่งขันเข้ารับราชการได้ในตำแหน่งเสมียนปกครองปฏิบัติงานครั้งแรกที่อำเภอพยัคภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และได้เด้าจนมีตำแหน่งเป็นเสมียนตราอำเภอและปลัดอำเภอ ครูสมพงษ์เป็นคนจริงจังในการทำงานและคาดหวังในระบบราชการสูง แต่ก็ต้องผิดหวังกับการทำงานในระบบราชการ จึงตัดสินใจลาออกจากราชการในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เดินทางกลับบ้านเกิด โดยมีความมุ่งมั่นว่าจะสามารถสร้างงานและหารายได้เลี้ยงครอบครัวได้ไม่ยากนัก ขณะเดียวกันก็คิดว่าเพื่อให้ตัวเองมีอิสระในการทำงานตามที่ใจปรารถนา งานด้านการเกษตรบนผืนดินมรดกคืองานแรกที่ทำ จากการก้าวมาเป็นเกษตรกร ทำให้เข้าใจปัญหาของเกษตรกรได้ลึกซึ้ง มีความเชื่อมั่นว่าทางออกของเกษตรกรมีอยู่ทางเดียว คือ การรวมกลุ่มเพื่อการต่อรอง และจัดการผลผลิตร่วมกันจากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ครูสมพงษ์เป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อรองรับการผลิต

และจำหน่ายผลผลิตของชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนาแว่งนาง กลุ่มออมทรัพย์ส์จะ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร กลุ่มตลาดสดชุมชน กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือและศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนขึ้น

การเรียนรู้

จากประสบการณ์การทำงานครูสมพงษ์ ได้เห็นแล้วว่าการทำงานต้องมีโลกทัศน์ กว้างไกล และทำงานเป็นทีมจึงจะประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงเป็นผู้ริเริ่มนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานจากบุคคลและชุมชนที่ประสบผลสำเร็จโดยได้รับการสนับสนุนค่าพาหนะและค่าอาหารจากองค์กรพัฒนาเอกชน “ศูนย์มีชัย” เป้าหมายแรกก็ไปศึกษา ดูงานได้แก่ พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง พ่อมหาอยู่ สุนทรชัย และผู้ใหญ่ผาย สร้อยสระกลาง หลังจากกลับมาแล้วทำให้เกิดการรวมตัวกันนำสิ่งที่ได้พบมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน โดยในระยะแรกจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนาแว่งนาง อันเป็นองค์กรนิติบุคคล เลขทะเบียน๔๐/๒๕๓๓ มีสมาชิก ๓๐๕ ครอบครัว จากเกษตรกร ๑๔ หมู่บ้าน ๒ ตำบล (แว่งนาง และหนองปลิง) ได้นำเงินหุ้นของสมาชิกรวมบริหารโดยเปิดสำนักงาน/ที่ทำการ กลุ่มฯ และจัดตั้งเป็นศูนย์จำหน่าย สินค้าทางเกษตรกรรมและหัตถกรรมควบคู่กันไป ทำให้มีบุคคลและกลุ่มบุคคลมาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้จากทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเดินทางไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น

- ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ร่วมกับชมรมอ้อมชูไท อีสาน จัดงานวันนัดพบเกษตรกร ครั้งที่ ๒ ขึ้น โดยมีเครือข่าย ๑๒ องค์กร จาก ๕ จังหวัดในภาคอีสาน

- ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ร่วมกันแก้ปัญหา ราคาข้าวเปลือกโดยรับซื้อข้าวเปลือก จากเกษตรกร เพื่อไม่ให้พ่อค้าคนกลางกดราคาทำให้ราชการเห็นความสำคัญ จัดสรรงบประมาณให้สร้างฉางเก็บข้าวเปลือกพร้อมลานคอนกรีต มูลค่ารวม ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านบาทถ้วน)

- ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นผู้นำชาวบ้านจัดโครงการ “จับคู่ดูงาน” ร่วมกับชมรมอ้อมชูไทอีสาน เพื่อไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ เครือข่ายทางภาคใต้เป็นเวลา ๑๐ วัน ชุมชนที่ไปศึกษาดูงานได้แก่

- กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางและการเกษตร ศูนย์การเรียนรู้ไม้เรียงของครู ประยงค์ วรรณรงค์ (กรณีศึกษาไทย รุ่นที่ ๑)

- กลุ่มออมทรัพย์ ศรีวัง ของครูตรีวุธ พาระพัฒน์ (กรณีศึกษาไทย รุ่นที่ ๑)

- กิจกรรมการออมทรัพย์ของนักเรียนบ้านน้ำข้าว ของครูชบ ยอดแก้ว (ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๑)
- การออมทรัพย์เพื่อคุณภาพพัฒนาชีวิตและการเลี้ยงโคขุนที่บ้านนาหว้า ของครูเกล้า แก้วเพชร (ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒)
- ร้านค้ากองทุนและธุรกิจชุมชน ที่คลองเป็เยะของครู อัมพร ด้วงปาน (ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๑)

องค์ความรู้

หลังจากที่ได้ศึกษาดูงานที่ภาคใต้แล้วจึงเริ่มก่อตั้งกิจกรรมออมทรัพย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ขึ้นที่บ้านโคกศรี หมู่ที่ ๕ ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม กิจกรรมขยายขึ้นเรื่อยๆ ขณะนี้ขยายเครือข่ายโครงการออมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ในเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรทำนาแวงน่าง ในเขตตำบลหนองปลิงและตำบลแวงน่าง จำนวน ๕ หมู่บ้าน มีเงินออมทรัพย์รวม ๔,๘๐๘,๕๔๑ บาท และยอดเงินออม ซึ่งเพิ่มขึ้นทุกเดือน จากผลการดำเนินงานมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาแวงน่าง ทำให้เกิดการทดลอง การจัดทำบัญชีการตลาด วิธีส่งเสริมสนับสนุน ช่วยเหลือสมาชิก บางกิจกรรมก็ประสบผลสำเร็จ บางกิจกรรม/โครงการ ก็ต้องปรับปรุง ทำให้เกิดองค์ความรู้จากการทำงานเกี่ยวกับกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่

๑. กลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มออมทรัพย์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถการเรียนรู้ให้กับชาวบ้านในการจัดหาทุนสำหรับช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก ซึ่งครูสมพงษ์ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูชบ ยอดแก้ว และนำประสบการณ์การเรียนรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดเชื่อมโยงให้กับชาวบ้านในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กลุ่มแรกคือกลุ่มออมทรัพย์ของเกษตรกรทำนาแวงน่าง ปัจจุบันมีสมาชิก ๓๐๕ คน มียอดเงินออมทรัพย์สัจจะกว่า ๑ ล้านบาท ส่วนอีกกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตวัดโคกศรี มีสมาชิก ๒๕๐ คน มียอดเงินสัจจะกว่า ๒ ล้านบาท

๒. กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถแตกหน่อออกผลอย่างกว้างขวางจนเป็นที่น่าพอใจจากแรกเริ่มที่กลุ่มเกษตรกรทำนาแวงน่างสนับสนุนให้สมาชิกเลี้ยงสุกร โดยกลุ่มจะสนับสนุนในการจัดหาพันธุ์และอาหารสัตว์ แต่เมื่อมีการเลี้ยงสุกรมากขึ้น ครูสมพงษ์ได้นำสมาชิกของตนเข้าไปเป็นสมาชิกของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้สามารถช่วยจัดการในเรื่องการตลาดให้กับสมาชิก ในขณะที่เดียวกันก็สนับสนุนเรื่องทุนให้กับผู้เลี้ยงสุกรที่ต้องการเปิดตลาด ขำแหละสุกรและมีเชิงสุกรเป็นของตนเอง

๓. ตลาดสดชุมชน

ครูสมพงษ์ ได้ตระหนักมาตลอดว่าปัญหาของเกษตรกรคือ การตลาด ถ้าเกษตรกรมีตลาดที่ดีก็จะเป็นพลังเร้าและเป็นกำลังให้คนทำงาน คนก็จะไม่ละถึนฐาน ออกไปทำงานต่างพื้นที่ ฉะนั้นจึงมีความคิดที่จะสร้างกลไกการตลาดเพื่อตอบสนองต่อชาวบ้านให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ดูเหมือนจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ครูสมพงษ์เข้ารับตำแหน่งรองประธานกรรมการสุขาภิบาลแขวงนาง ความคิดเรื่องสร้างตลาดสดก็ยังคงอยู่ จึงเสนอโครงการต่อที่ประชุมให้ดำเนินการสร้างตลาดแต่กรรมการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ครูสมพงษ์ได้เสนอเงื่อนไขการบริหารตลาดสดในระยะเวลาเพียง ๔ ปี เมื่อครบกำหนดแล้วจะยกให้เป็นสมบัติของเทศบาล ดูแลรักษาเก็บผลประโยชน์ต่อ

๔. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน

ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรทำนาแขวงนาง เป็นที่ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเกษตรกรต่างๆ โดยครูสมพงษ์รับบทบาทเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดในการพัฒนาการเกษตร นอกจากนั้นยังได้รับเชิญไปบรรยายในสถานที่ต่างๆ จึงใช้สถานที่ทำงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาแขวงนาง เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้ที่เข้ามารับความรู้ในเรื่องธุรกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจชุมชนมีมากมายทั้งกลุ่มเยาวชนทั่วไป กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มสมาชิกกิจกรรมต่างๆ กลุ่มผู้ที่สนใจศึกษาดูงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ ในเครือข่ายทุกระดับที่เชิญไปเป็นวิทยากร และผู้นำกลุ่มในเครือข่ายละผู้ประสานงานทั่วไป

โดยมีสาระเนื้อหาการถ่ายทอดประกอบด้วย

- การทำการเกษตรผสมผสาน “เลี้ยงปลาในนาข้าว ปลูกไม้ผล ปลูกหญ้าบนคันนา
- การทำธุรกิจรับซื้อข้าวเปลือกแบบซื้อมาขายไปตามฤดูกาล
- การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า
- การออมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- การทำธุรกิจเกษตรแบบครบวงจรเน้นการมีคุณธรรม

- การจัดสวัสดิการชุมชนและฌาปนกิจศพของสมาชิก
- การบริหารจัดการองค์กรและการจัดการเรื่องตลาดชุมชน
- การอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- กองทุนเพื่อสุขภาพของคณะกรรมการและสมาชิก
- กองทุนการจัดสวัสดิการของคณะกรรมการและสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

วิธีการถ่ายทอด

๑. เป็นวิทยากรบรรยายในการประชุมสัมมนา ของสมาชิกเครือข่าย
๒. จัดนิทรรศการ ให้แก่ผู้สนใจมาศึกษาดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน
๓. ถ่ายทอดความรู้โดยได้รับเชิญไปร่วมอภิปรายทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๑๑

ได้เชิญไปออกรายการ เรื่อง

- กระทรวงพาณิชย์กับธุรกิจสุกร “ร่วมกับรองอธิบดีกรมปลุสสัตว์ อธิบดีกรมการค้ากระทรวงพาณิชย์และผู้นำชุมชนจากไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช (นายประยงค์ ธรรมรงค์)

- และสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๑๑ ได้เชิญไปออกรายการเรื่อง

๑) ทิศบ้านทางเมือง ตอน “เบิ่งสารคาม” ร่วมกับ ผศ.สถาพร พันธุ์มณี คุณอำนวย ปะติเส ดำเนินการโดย อาจารย์ขวัญสุวรรณ อติโพธิ คุณหมอมชูชัย สุพะวงษ์

๒) พูดเรื่องชาวนา ปัญหาข้าว กับคุณจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์

๔. เป็นอนุกรรมการรายการชุมชนคนสารคาม จัดรายการวิทยุทุกวันพฤหัสบดี เรื่องปัญหาของเกษตรกร

การที่ครูสมพงษ์ มาจันทร์ เป็นบุคคลผู้ทรง ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชนได้สร้างสรรค์ และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องและ จริงจังเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครู ภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการ จัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราช- บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูสมพงษ์ มาจันทร์ อายุ ๕๔ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่จังหวัดมหาสารคาม เป็นบุตรของนายแปลกและนางหล้า สมรสกับนางปราณี (สกุลเดิม ดาวเรือง) มีธิดา ๒ คน ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๘๒ หมู่ ๑๑ ตำบลเวียงนาง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐ โทรศัพท์ หมายเลข ๐-๔๓๗๔-๐๒๐๖

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนประสาทศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนสันติราษฎร์บำรุง กรุงเทพมหานคร

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๖ เกษตรกรดีเด่น
จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๔๓ คนดีศรีสังคม
จาก สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน
- พ.ศ. ๒๕๔๔ คนดีศรีสารคาม
จาก จังหวัดมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายสวิง บุญเจิม

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

คำประกาศเกียรติคุณ

นายสวิง บุญเจิม

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูสวิง บุญเจิม เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ที่จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ ศึกษา เรียนรู้ โดยสอบได้นักธรรมเอกและเปรียญธรรม ๕ ประโยค รวมทั้งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาปรัชญาและศาสนาจากประเทศอินเดีย ขณะที่ยังศึกษาอยู่ประเทศอินเดีย ได้ศึกษาปรัชญาอินเดียและปรัชญาตะวันตกซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับผลญาณิตของอีสาน จึงได้หันมาศึกษา ค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา และประเพณีอีสานเพิ่มเติมอย่างจริงจัง ลึกซึ้งจากหนังสือผูกและหนังสือใบลานที่มีในวัดของภาคอีสานโดยทั่วไป ทดลองเผยแพร่ความรู้โดยการเขียนหนังสือและตำราเอกสารต่างๆ จำหน่าย ได้รับความนิยมและใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีอีสานทั่วประเทศ นำความรู้ที่ค้นพบถ่ายทอดให้แก่นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และผู้สนใจ ในรูปแบบต่างๆ จนได้รับการยกย่องให้เป็น “ปรัชญาเมธีอีสาน”

การที่ครูสวิง บุญเจิม นำความรู้ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ที่ตนศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบผลสำเร็จ แล้วไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และสืบสาน เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุ ภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณี ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

นายสวิง บุญเจิม

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ครูสวิง บุญเจิม จากจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันเป็นนายกสมาคมส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน เป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับบทกลอนทั้งการลำ การขับร้องสรภัญญะ การสู่ขวัญ การแต่งผญา เป็นต้น ได้รับการยกย่องให้เป็น “ปรัชญาเมธีอีสาน” ผู้อนุรักษ์และสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้โดยการเผยแพร่ทางรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นวิทยากรการอบรมสัมมนา รวมทั้งเขียนหนังสือเผยแพร่มากกว่า ๑๐ เรื่อง โดยเฉพาะหนังสือ “มรดกอีสาน” พิมพ์เผยแพร่แล้ว ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูสวิงเกิดในตระกูลชาวนาที่เคร่งครัดประเพณีและเป็นตระกูลที่เป็น “เจ้าโคตร” ผู้ใหญ่ของหมู่บ้าน ทุกวันพระจะมีชาวบ้านนำดอกไม้มาบูชาขอฮักษาและขมาแม่ใหญ่ พ่อใหญ่เป็นประจำ ได้เห็นพ่อใหญ่แม่ใหญ่ไปตัดสินข้อพิพาทระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับผีของคนในเทือกเถาเหล่ากอเป็นประจำ เมื่อจบการศึกษาชั้นประถมแล้วบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ เรียนสวดมนต์น้อย เรียนอักษรธรรม อักษรไทยน้อย และอักษรขอมจากหนังสือผูก ไบลาน ได้อยู่และเห็นขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีปฏิบัติของคนในหมู่บ้านทุกด้านมาโดยตลอด เมื่อลาสิกขาบทจากสามเณรในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้ลาบิดามารดาไปทำงานในกรุงเทพฯ รับจ้างทำสวน เลี้ยงนก เลี้ยงไก่ ได้ค่าตอบแทนเดือนละ ๖๐ บาท ถีบสามล้อรับจ้าง ถีบแข่งรถรางในกรุงเทพฯ รับจ้างตัดฟืนรถไฟที่ภาคใต้ มิได้มีวีแววว่าจะมีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาไทยอีสานมาก่อน ต่อมาได้รับจ้างทำงานที่

ภาคใต้ขณะเปลี่ยนรถไฟจากสายใต้มาขึ้นรถไฟสายกรุงเทพ-อุบลราชธานี ได้นั่งตู้เดียวกับพระมหาเปรียญ ๖ ประโยค และน้องสาวของท่าน ที่เรียนอยู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งกลับมาเยี่ยมบ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์เช่นกัน เห็นบุคคลทั้งสองอ่านหนังสืออยู่ จึงนึกน้อยใจตนเองว่าไม่มีการศึกษาเพราะเป็นลูกชานา จึงอยากจะเรียนหนังสือเพื่อจะได้เป็นอย่างเขาบ้าง เมื่อกลับถึงบ้านคัดเลือกทหารแล้ว ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ พออุปสมบทก็ไปศึกษาที่สำนักเรียนวัดหอไตร จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๓ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ในระหว่างที่เรียนนั้นก็ได้เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดหอไตรด้วย ในใจครุ่นคิดที่จะช่วยลูกหลานชานาอีสานให้ได้รับการศึกษา ดังนั้นใน ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ขยายสำนักเรียนมาที่วัดบ้านแก่งโพธิ์บ้านเกิดของตนอีกแห่งหนึ่ง และทำหน้าที่เป็นประธานในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการตัดถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน ในช่วงเวลานั้น

การเรียนรู้

จากการศึกษาดำราโบราณทำให้ครูสวิงมีความเข้าใจหลักปรัชญาและศาสนาชัดเจน รวมทั้งที่มาของขนบธรรมเนียม ประเพณี คำสอน สุภาษิต ตำรายา และสมุนไพร เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่าปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน ปรัชญาเปรียบเสมือนเมล็ดพืช ศาสนาเปรียบเสมือนหน่อ และประเพณีเปรียบเสมือนเครื่องหล่อเลี้ยง ทั้งสามอย่างจะขาดจากกันมิได้ เช่น บาป-บุญ เป็นปรัชญาสั้นๆ ที่จะให้คนละชั่วทำดี ส่วนศาสนาเป็นหลักในการอธิบายให้รู้ว่า บาปบุญเป็นอย่างไร ทั้งสองอย่างมีลักษณะ มีรส มีผลปรากฏ และมีบรรทัดฐานต่างกันอย่างไร จะทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ความเข้าใจต่างกันทั้ง บุคลาธิษฐาน และธรรมาธิษฐาน สำหรับประเพณี เมื่อบุคคลเห็นโทษของบาปเห็นอานิสงส์ของบุญตามหลักปรัชญาและศาสนาแล้ว คนก็จะเว้นบาปหันมาทำบุญ ต่อไปการทำบุญ ก็ให้ทำด้วยปัจจัย ๔ คือ ให้เครื่องนุ่งห่ม ให้อาหารให้ที่อยู่อาศัย และให้ยารักษาโรค ให้ทำเป็นประจำ จนกลายเป็นประเพณี ดังนั้นประเพณีจึงกลายเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงพระพุทธศาสนาเมื่อพระสงฆ์ได้รับความสะดวกด้วยปัจจัย ๔ ก็มีความพร้อมในการทำหน้าที่ของตนต่อไป

การเผยแพร่ความรู้

ครูสวิงพิจารณาแล้วเห็นว่าองค์ความรู้เหล่านี้ถ้าไม่มีการสืบสานไว้ก็จะหมดสิ้นไป วิธีที่ดีที่สุดก็คือการเขียนเป็นตำราเผยแพร่ให้ผู้ที่ศึกษาในวงกว้าง ตำราที่เขียนและเผยแพร่ได้แก่ ● มรดกอีสานหรือมรดกอีสาน ● เสียเคราะห์ตนเองและผู้อื่น ● ผญา ● สรรกัญญาอีสาน ● กาละนั้บมือสวย ● ตำรายาสมุนไพรอีสาน ● นิทานพื้นบ้านอีสานเล่ม ๑ ● ธรรมสร้อยสายคำ (ว่าด้วยกำเนิดประเพณี) ● ความผูกแขน ความสอนปู่ย่า-ตายาย สะไ้เกย ● ความสอย - ความทวย ● ปู่สอนหลาน หลานสอนปู่ ● ปรัชญาแม่ชีอีสาน ● ประวัติและของดีสำเร็จลุน ฯลฯ เป็นต้น

การถ่ายทอดความรู้

นอกจากการถ่ายทอดความรู้เป็นตำราแล้ว ครูสวิงได้รับเชิญไปสอนในสถาบันการศึกษาและไปบรรยายตามสถานที่ราชการและเอกชนต่างๆ เป็นจำนวนมาก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่ศึกษาระดับปริญญาโท จากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งตรวจวิทยานิพนธ์ จัดทำโครงการฝึกอบรมผู้นำทางศาสนา และประเพณี โครงการศาสนานำชีวิตเพื่อฝึกสมาธิจิตเยาวชนในโรงเรียน ให้คำปรึกษากับผู้สนใจทั้งทางโทรศัพท์ ทางจดหมายและไปพบเพื่อปรึกษาหารือที่บ้าน ให้ความรู้แก่พระนิสิต มหาวิทยาลัยสงฆ์ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดให้ใช้ตำราของท่านเป็นคู่มือในการแนะนำชาวบ้านเกี่ยวกับประเพณีต่างๆ ตามฮีต ๑๒ คอง ๑๔ รวมถึงการใช้เป็นคู่มือประกอบพิธีกรรมต่างๆ

การที่ครูสวิง บุญเจิม เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูสวิง บุญเจิม อายุ ๖๔ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่อำเภอเมืองใน
จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายเขียวและนางสมหมาย สมรสกับนางพสุดี (สกุลเดิม แสงสาย)
มีบุตร ธิดา รวม ๓ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๑ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๒๒๕-๒๓๑ ร้านสมประสงค์
ถนนแจ้งสนิท ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๕๐๐๐
โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๕๓๑-๑๓๘๗, ๐-๔๕๓๑-๒๕๖๒

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนประชาบาลตำบลค้อทอง ๒ (ราษฎร์สวัสดิ์วิทยาการ)
อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี
- นักธรรมชั้นตรี บรรพชาเป็นสามเณรที่ วัดบ้านแก้งโพธิ์ ตำบลค้อทอง อำเภอ
เมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี
- นักธรรมชั้นเอก, ป.ธ.๕ สำนักเรียนคณะจังหวัดอุบลราชธานี
- วุฒิครุ พ.กศ. พ.ศ.๒๕๑๔ สนามสอบจังหวัดอุบลราชธานี
- ปริญญาโท สาขาปรัชญาและศาสนา
จาก BANARAS HINDHU UNIVERSITY ประเทศอินเดีย

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ ระดับเขตการศึกษา
จาก สำนักพัฒนา การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑๐
- พ.ศ. ๒๕๔๒ “รางวัลเสมาธรรมจักร” ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธ
ศาสนา สาขาการแต่งหนังสือทางพระพุทธศาสนา
จาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณี
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายสำเร็จ คำโมง

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีอีสาน/การประพันธ์เพลง)

คำประกาศเกียรติคุณ

นายสำเร็จ คำโหมง

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีอีสาน/การประพันธ์เพลง)

ครูสำเร็จ คำโหมง เกิดเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่จังหวัดขอนแก่น ศึกษา เรียนรู้ การร้องเพลง แต่งเพลงและเล่นดนตรีจากครูเพลงที่เป็นศิลปินพื้นบ้านหลายคน เมื่อสนใจเรื่องใดก็เจาะลึก ในเรื่องนั้น ทำให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะผลงานการ คิดค้นประดิษฐ์แคนสิบ พร้อมเอกสารคู่มือการผลิตและการเป่า ทำให้เป็นต้นแบบในการผลิตแคนซึ่งเป็น เครื่องดนตรีอีสานจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีผลงานการประพันธ์เพลงประจำจังหวัดต่างๆ และเพลง ประจำสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน รวมทั้งผลงานการประพันธ์เพลงให้แก่หน่วยงานราชการ และ องค์กรเอกชนมากกว่า ๓๐๐ บทเพลงพร้อมดนตรีประกอบ ขณะเดียวกันได้นำผลงานส่งเข้าประกวด ประสบผลสำเร็จ โดยได้รับรางวัลพระราชทานและรางวัลระดับชาติมากกว่า ๑๖๐ เพลง และยังมีผลงาน เพลงทั่วไปที่ได้รับการบันทึกเสียง เผยแพร่และจำหน่าย ต่อสาธารณะมากกว่า ๕๐๐ เพลง จากนั้นได้นำไป สอนและถ่ายทอดให้นักศึกษาวิชาดนตรีพื้นบ้านและการประพันธ์เพลง รวมทั้งเผยแพร่โดยการเขียนผลงาน วิชาการ การประพันธ์เพลงและดนตรีอีสาน เป็นเอกสารตำราเรียนออกเผยแพร่จนได้รับการยอมรับทั่วไป

การที่ครูสำเร็จ คำโหมง นำความรู้ด้านดนตรีและการประพันธ์เพลงที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้วนำไปเผยแพร่สอนถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้นำไปปฏิบัติเพื่อสืบสานและสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านศิลปกรรม (ดนตรีอีสาน/การประพันธ์เพลง) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายสำเร็จ คำโมง

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (ดนตรีอีสาน/การประพันธ์เพลง)

ครูสำเร็จ คำโมง จากจังหวัดขอนแก่น ได้รับการยกย่องให้เป็นครูเพลงที่สำคัญคนหนึ่ง เพราะเป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานผลงานการสอน/ถ่ายทอดการประพันธ์เพลงและดนตรีในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะผลงานการประพันธ์เพลงประจำจังหวัดต่างๆ ๕ จังหวัด เพลงประจำสถาบันการศึกษา ๕๐ สถาบัน และเพลงที่ประพันธ์ให้แก่หน่วยงานราชการและเอกชนมากกว่า ๓๐๐ บทเพลงพร้อมดนตรีประกอบ นอกจากนี้ยังเขียนตำราเกี่ยวกับการประพันธ์เพลงและดนตรีไว้ให้สถาบัน การศึกษาได้ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนในปัจจุบันมากกว่า ๒๐ เล่ม

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูสำเร็จ คำโมง เริ่มฝึกหัดประพันธ์เพลงด้วยวิธีเลียนแบบบทเพลงของครูเพลงต่างๆ ที่ตนใช้ขับร้องเป็นประจำ เพลงแรกที่ประพันธ์คือ เพลงพระรามรำพัน ใช้ประกอบการแสดงหนังประโมทัย เมื่อเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เพลงที่ขายได้และได้รับการบันทึกแผ่นเสียงเพลงแรกคือ เพลงทุ่งสร้าง ประพันธ์เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๖ ขับร้องโดยปอง ปรีดา หลังจากนั้นก็มีกำลังใจประพันธ์เพลงขึ้นเรื่อยๆ จนมีชื่อเสียงอยู่ในท้องถิ่น โดยประพันธ์ได้ทั้งเพลงไทยสากล เพลงพื้นบ้าน (กลอนลำ สรภัญญะ กาพย์เซิ้ง ฯลฯ) และเพลงสากล (ภาษาอังกฤษ) เพลงที่ทำให้เกิดในวงการเพลงระดับชาติคือ เพลงบทธาปสตรี ซึ่งเป็นเพลงชนะการประกวด และได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘

งานเพลงที่เคยยึดถือเป็นแบบในการฝึกหัดประพันธ์เพลงครั้งแรก ได้แก่ งานของครูไพบูลย์ บุตรขัน ครูสมยศ ทศนพันธ์ ครูเอื้อ สุนทรสนาน ครูล้วน ควันธรรม ครูสมาน กาญจนผลิน ครู ป. วรานนท์ ครูเบญจมิตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้ทั้งรูปแบบของสังคีตลักษณ์ทางเดินทำนอง นันทลักษณ์ของบทร้อง ตลอดจนเนื้อหาสาระและ

รสแห่งวรรณกรรมของบทเพลงจากงานเหล่านั้น แล้วนำมาดัดแปลงปรับปรุง แต่งเป็น เพลงของตนจนประสบผลสำเร็จ ภายหลังเมื่อมีโอกาสไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ เช่นที่ คานาดา สิงคโปร์ เยอรมนี ฯลฯ จึงได้มีโอกาสพบคำรายการประพันธ์เพลงฉบับสมบูรณ์และ ได้อุทิศเวลาศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงตามตำราเหล่านั้นควบคู่กับวิชาการหลักที่ได้รับ ทุนไปศึกษา และได้รับองค์ความรู้ที่กว้างไกลออกไป ทั้งเรื่องสังคีตลักษณะ ทางเดินทำนอง กระสวนจังหวะ กระบวนการเดินคอร์ด และการสร้างคำร้อง

การเรียนรู้

สาเหตุแห่งการเรียนรู้วิชาดนตรีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นเพราะมีความ “คลั่ง” และ “หลงใหล” ในเสียงดนตรีและเสียงเพลงมาตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อมีโอกาสฝึกฝน จึงทุ่มเทให้แก่วิชาดนตรีอย่างเต็มกำลังความสามารถ เมื่อได้ดูการแสดงหรือการสอนวิชา ดนตรีจะต้องถือโอกาสเฝ้าดูและจดจำวิธีการเอาไว้อย่างสุดความสามารถแล้วนำมาใช้ ปฏิบัติตาม ในกรณีไม่มีเครื่องดนตรีฝึกจะถือโอกาสหยิบฉวยเครื่องดนตรีที่เพื่อน ๆ วางไว้ มาแอบฝึกและไต่ถามจากนักดนตรีอาชีพอยู่เสมอ นอกจากนั้นยังอ่านและสะสมตำรา ดนตรีที่มีขายในท้องตลาดทุกเล่มทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และยังได้นำความรู้ ที่สั่งสมไว้ออกมาเขียนเป็นตำราดนตรีพิมพ์เผยแพร่และไว้เป็นสื่อการสอนมากกว่า ๒๐ หัวเรื่อง ทำให้มีความรู้เรื่องดนตรีและการประพันธ์เพลงแน่นแฟ้น แม่นยำและถูกต้อง มากขึ้น

องค์ความรู้

เนื่องจากครูสำเร็จชั้นชอบการอ่านวรรณคดีไทยฉบับร้อยกรอง เช่นเรื่องสังข์ทอง เรื่องอิเหนา เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องขุนช้างขุนแผน เรื่องพระอภัยมณี ฯลฯ มาตั้งแต่ เมื่อเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โดยมีพี่สาวที่เป็นนักเรียนมัธยมเป็นผู้แนะนำ จึงสามารถ แต่งกลอนแปดได้ตั้งแต่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และแต่งได้ดีสมบูรณ์เมื่อเรียนชั้น มัธยมปีที่ ๑ โดยมีพระมหาชาติ วงศ์อำนวย แนะนำทำให้มีผลงานกลอนพิมพ์ใน หนังสือพิมพ์หลายครั้ง หลังจากนั้นจึงแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ต่างๆ ได้ถูกต้องโดยการสอน ของครูภาษาไทยและหมั่นอ่านตำราภาษาไทยชั้นสูงอยู่เสมอ เป็นเหตุให้แต่งคำร้องของ บทเพลงได้ดี และรวดเร็ว ในปัจจุบัน องค์ความรู้ที่สำคัญของครูสำเร็จ ได้แก่

๑. แต่งเพลงแรกในชีวิตชื่อเพลง “พระรามรำพัน” มีเนื้อหาเกี่ยวกับความ โศกเศร้าของพระรามที่มีต่อนางสีดาที่ถูกศกัณห์ลักพาตัวไป ใช้ในการพากย์ตัวพระราม ในการแสดงหนังประโมทัย สมัยที่เรียนชั้น ป.๔

๒. สંગบทเพลงที่แต่งเข้าประกวด ได้รับรางวัลรวมกันมากกว่า ๑๖๐ เพลง

ทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ในจำนวนนี้เป็นรางวัลพระราชทาน และรางวัลประทาน ๔ รางวัล

๓. ผลงานแผ่นเสียงออกจำหน่าย โดยการสนับสนุนของครูไพฑูริย์ ศุภวารีนายกสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และห้างแผ่นเสียงคิงชาวด์เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ชื่อชุด “ครั้งหนึ่งยังจำได้” ขับร้องโดย สวลี ผกาพันธ์ และชรัมภ์ เทพชัย

๔. เขียนตำราประพันธ์เพลงและตำราดนตรีออกเผยแพร่มากกว่า ๒๐ หัวเรื่องเป็นเอกสารอ้างอิงอยู่ในสถาบันการศึกษาต่างๆ

๕. ประดิษฐ์ “แคนสิบ” ขึ้นใช้งาน เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการฝึกแคนของนักศึกษา นำออกเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับความนิยมนำไปฝึกหัดในสถาบันการศึกษาต่างๆ

ครูสำเร็จ ค้นพบว่าคนที่บุคคลใดจะเป็นนักประพันธ์เพลงและนักดนตรีที่ดี และประสบความสำเร็จในชีวิตแบบยั่งยืนได้นั้น ควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติดังนี้

๑. เป็นบุคคลที่มี E.Q สมบูรณ์ : เพราะบุคคลที่มี อี.คิว.สมบูรณ์ จะมองเห็นความงามของสรรพสิ่งรอบตัวแม้แต่สิ่งที่น่ารังเกียจของบุคคลทั่วไป ทำให้สามารถนำความงามเหล่านั้นมาเขียนเป็นบทเพลงได้อย่างเหมาะสม อีกประการหนึ่งคนที่มี อี.คิว.สูงย่อมมีพลังจิตเหนือกว่าบุคคลที่มี อี.คิว.ต่ำ ทำให้เขาสามารถใช้ผลงานเพลงหรือผลงานแสดงดนตรีสะกดผู้ฟังได้

๒. เป็นบุคคลที่มี S.Q สมบูรณ์ : เพราะบุคคลที่มี S.Q สมบูรณ์มีมนุษยสัมพันธ์ดีปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย ทำให้งานของเขาไปกระทบใจผู้ฟังได้ง่าย และจะมีผลสะท้อนที่ดีกลับมายังตัวเขาได้ทันที

๓. เป็นบุคคลที่มี I.Q สมบูรณ์ : เพราะบุคคลที่มี I.Q สูงย่อมเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ตัวอย่างรวดเร็วทั้งศาสตร์ ศิลปสาขาต่างๆ ตลอดจนเหตุการณ์รอบตัวรอบโลก จึงสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้เหล่านั้นมาสร้างเป็นผลงานเพลงและดนตรีได้อย่างเฉลียวฉลาด

การถ่ายทอดองค์ความรู้

มีผู้สนใจรับการถ่ายทอดจากครูสำเร็จ เป็นจำนวนมากและมีวิธีการถ่ายทอดสรุปได้ดังนี้

๑. สอนในระบบการศึกษาให้แก่บัณฑิต นักศึกษาใน โปรแกรมวิชาดนตรี ซึ่งสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔๕ ปี

๒. สอนนอกระบบการศึกษาให้แก่ผู้สนใจ โดยเปิดสอนที่บ้านหลักสูตร ๑๐๐ ชั่วโมง มีผู้ผ่านการสอนเพื่อนำไปประกอบอาชีพแล้วเป็นจำนวนมาก

๓. เขียนตำราออกเผยแพร่งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗
๔. ผลิตเทปและซีดีเพลงออกเผยแพร่มากกว่า ๓๐๐ เพลง
๕. ผลิตสื่อการสอนแบบเคลื่อนไหวประกอบเสียง เช่น VCD และวีดีทัศน์

เนื้อหาการถ่ายทอด

เนื้อหาการถ่ายทอดมี ๒ ด้านคือ

ก. ด้านการประพันธ์เพลง จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องต่าง ๆ ประกอบด้วย

๑. ทบทวนเรื่องทฤษฎีดนตรีสากล และการบันทึกโน้ต
๒. วิธีสร้างโมติฟและพัฒนาโมติฟ
๓. วิธีประพันธ์ทำนองแบบ ๒ ห้องจบ
๔. วิธีประพันธ์ทำนองแบบอนาครูติก
๕. วิธีประพันธ์ทำนองแบบ ๔ ห้องจบ
๖. วิธีประพันธ์ทำนองแบบ ๘ ห้องจบ
๗. เคลื่อนที่ทำนอง
๘. วิธีพัฒนาโครงสร้างวลีหรือประโยคเพลง
๙. วิธีใช้เคเนซซ์กับการสร้างทำนองเพลง
๑๐. สังกีตลักษณ์ของบทเพลงมาตรฐาน
๑๑. สังกีตลักษณ์ของบทเพลงแบบอื่นๆ
๑๒. วิธีประพันธ์ทำนองตามหลักการเคลื่อนที่ของคอร์ด
๑๓. วิธีประพันธ์คำร้องให้กับทำนองเพลงที่กำหนดให้
๑๔. วิธีประพันธ์ทำนองให้กับคำร้องที่กำหนดให้
๑๕. วิธีประพันธ์บทนำและบทจบ

ข. ด้านดนตรีอีสาน ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดเรื่อง

๑. หลักการเกิดเสียงของแคน
๒. ฝึกไล่สเกลเสียงแคน
๓. ฝึกกลมดูเป่าให้ถูกต้อง
๔. ฝึกเป่าทำนอง (ลาย) ต่างๆ สะสมขึ้นเรื่อยๆ

นับจากง่ายไปหายาก เช่น ลายเตี้ยต่างๆ ลายลำ ลายอ่านหนังสือ ลายจากพื้นถิ่นต่างๆ ลายบรรยายเรื่อง

๕. ฝึกรวมวงแคน พิณ โปงลาง โหวด และ

เครื่องกระทบ

การที่ ครูสำเร็จ คำโหมง เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน/ การประพันธ์เพลง) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูสำเร็จ คำโมง อายุ ๖๕ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่จังหวัดขอนแก่น เป็นบุตรของนายบุญเตียงและนางคำ สมรสกับนางกิตติบูลย์ (สกุลเดิม ศิริ) มีบุตรธิดา รวม ๕ คน (ชาย ๓ คนหญิง ๒ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๕๕๑ ถนนรื่นรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๓๒๒-๔๐๕๗

การศึกษา

- ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองปิง อำเภอเมืองขอนแก่น
- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน อำเภอเมืองขอนแก่น
- ระดับประกาศนียบัตร โรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม
- ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัย แห่งอัลเบอร์ตา คานาดา

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๑๘ รางวัลพระราชทานชนะเลิศการแต่งเพลง “บทบาทสตรี”
จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๓๕ รางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับ
เขตการศึกษา สาขาศิลปการแสดง
จาก สำนักพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑๐
- พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๐ ประกาศเกียรติคุณยกย่องเชิดชูเกียรติในฐานะผู้ประพันธ์เพลงประจำ
จังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ ปัตตานี
สงขลา ร้อยเอ็ด เลย กาฬสินธุ์ เป็นต้น
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้านศิลปกรรม
(ดนตรีอีสาน/การประพันธ์เพลง)
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายสุนทร พรรณรัตน์
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (จิตรกรรม)

คำประกาศเกียรติคุณ
นายสุนทร พรรณรัตน์
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (จิตรกรรม)

ครูสุนทร พรรณรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่จังหวัดอุดรธานี แม้จะขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้งานจิตรกรรมจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ แต่ด้วยเพราะเป็นคนมุ่งมั่นพยายามขวนขวายศึกษาเรียนรู้ ด้วยการสังเกต จดจำวิธีการวาดภาพจากจิตรกรตามโรงภาพยนตร์ และศึกษาวิธีการวาดภาพของจิตรกร จากกรุงเทพมหานคร รวมทั้งจากชาวต่างประเทศที่มารับจ้างวาดภาพขายภาพวาดสีน้ำมัน ที่จังหวัดอุดรธานี ในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๒๐ จากการฝึกฝนวาดภาพด้วยตนเอง ทำให้สามารถวาดภาพสีน้ำมันบนผ้าใบและบนผ้ากำมะหยี่สีดำได้อย่างเชี่ยวชาญ ประกอบกับครูสุนทรชอบอ่านและศึกษาวรรณคดีไทยมาแต่เด็ก การวาดภาพสีน้ำมันของครูสุนทรจึงเน้นการถ่ายทอดวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นหลัก กล่าวได้ว่าครูสุนทรได้ถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้านผ่านทางงานศิลปกรรมเป็นการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาติไว้ไม่สูญหาย จนได้รับการประกาศยกย่องให้เป็น “ศิลปินพื้นบ้านอีสาน”

การที่ครูสุนทร พรรณรัตน์ นำความรู้ด้านจิตรกรรมที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนประสบผลสำเร็จ แล้วเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปอนุรักษ์และสืบสาน สร้างสรรค์เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน ศิลปกรรม (จิตรกรรม) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายสุนทร พรรณรัตน์

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (จิตรกรรม)

ครูสุนทร พรรณรัตน์ จากจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถพิเศษในการวาดภาพสีน้ำมัน ใช้ภูมิปัญญาด้านจิตรกรรมเพื่อสื่อความหมายในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยได้กลมกลืนมากกว่า ๔๐ ปีอย่างต่อเนื่อง ผลงานได้สะท้อนทั้งในแนวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณคดีของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ได้รับความสนใจนำไปเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เป็นที่คุ้นเคยต่อสายตาของชาวไทยและชาวต่างประเทศ ด้วยผลงานภาพจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้น เป็นสื่อในการถ่ายทอดวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานหลายเรื่อง ได้รับการยอมรับจากองค์กรของรัฐและเอกชน อาทิ มหาวิทยาลัยมหาสารคามประกาศยกย่องให้เป็น “ศิลปินพื้นบ้านอีสาน” อีกด้วย

การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ในช่วงวัยเด็กขณะที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น ชอบฝึกฝนการวาดภาพเป็นชีวิตจิตใจ โดยชอบวาดภาพลายเส้นลวดลายแบบภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนขณะนั้น และที่ชื่นชอบมากที่สุดคือการวาดลวดลายเส้นของตัวละครในนิทานวรรณคดีไทยที่พิมพ์จำหน่ายแพร่หลายในยุคนั้น ได้แก่ เรื่องสังข์ทอง ไกรทอง พระอภัยมณี รามเกียรติ์ อิเหนา ขุนช้างขุนแผน มัทนะพาธา (ตำนานดอกกุหลาบ) อุทัยเทวี สังวาลย์ทอง สังข์ศิลป์ชัย ศรีธนญชัย และสิงห์ไตรภพ

เมื่ออย่างเข้าสู่วัยหนุ่ม เริ่มฝึกวาดภาพสีน้ำและสีน้ำมันด้วยตนเอง ทั้งการออกแบบตกแต่ง และช่วยเขียนภาพให้ขบวนแห่ในงานจารีตประเพณีต่างๆ ของอำเภอและของจังหวัด ตลอดจนการออกแบบและเขียนฉากละครเวทีสมัครเล่นที่แสดงในงานวัด งานแต่งงาน รวมถึงวันสำคัญต่างๆ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน

ด้วยเหตุที่ครูสุนทร ชอบอ่านหนังสือวรรณคดีไทยมาตั้งแต่เด็ก การวาดภาพสีน้ำมันของครูสุนทร จึงเน้นการถ่ายทอดวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นหลักจากการเจาะลึกวรรณคดีพื้นบ้านอีสาน ก็ยิ่งทำให้ความรู้แตกฉานยิ่งขึ้นเพราะวรรณกรรมท้องถิ่นบางเรื่องไปผูกโยงกับแหล่งโบราณคดี เช่นเรื่อง “รูนาค” ตำนานพระพุทธรูปบาทบัวบก หรือเรื่อง “อุสา-บารส” ที่เรื่องราวไปเชื่อมโยงกับบริเวณ “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี หรือ

วรรณกรรมท้องถิ่นบางเรื่อง ยังเป็นพงศาวดารของชื่อบ้าน นามเมือง เช่น เรื่อง “เมืองหนองหารหลวง” เป็นพงศาวดารจังหวัดสกลนคร เป็นต้น ทำให้มีผลงานนำไปจัดนิทรรศการภาพวาดหลายครั้ง เช่น งาน ๑๐๐ ปี อุดรธานี งานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๕ งานวันอนุรักษ์มรดกไทย ปี ๓๗ และงานมรดกโลกบ้านเชียง ฯลฯ เป็นต้น

การเรียนรู้

ครูสุนทร ได้เรียนรู้จากผลงานการเขียนภาพลายเส้นของอาด อัดอ่าไฟ ที่เขียนภาพประกอบลงในนิทานวรรณคดีไทยต่างๆ ในยุคดังกล่าวถือได้ว่าเป็น “ครูต้นแบบ” ที่ฝังใจครูสุนทรตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน ในบางโอกาสได้เรียนรู้โดยไปยืนดูช่างวาดภาพคัตเอาท์โฆษณาตามโรงภาพยนตร์ต่างๆ เพื่อสังเกตการวาดภาพสีน้ำมันของพวกช่างวาด ซึ่งแต่ละคนต่างก็มีวิธีการวาดสีน้ำมันที่แตกต่างกันออกไป ภาพส่วนใหญ่มักจะเป็นภาพวาดแบบฉาบฉวย ไม่มีความละเอียดอ่อน แต่ก็พอเป็นแนวทางให้จดจำหลักเกณฑ์และวิธีการวาดภาพสีน้ำมันเพื่อนำไปฝึกฝนด้วยตนเอง

การเรียนรู้ที่สำคัญในชีวิตครูสุนทร อีกช่วงหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นต้นมาเป็นช่วงแห่งการเรียนรู้การวาดภาพสีน้ำมันบนผ้าใบ และการวาดภาพสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่สีดำอย่างแท้จริง เนื่องจากเหล่าทหารจี.ไอ.จากสหรัฐอเมริกาที่มาตั้งฐานทัพที่จังหวัดอุดรธานี นิยมซื้อภาพวาดสีน้ำมันทั้งภาพวิจิตรรมชาติ และมักจะว่าจ้างให้เขียนภาพเหมือนอีกด้วย ครูสุนทรจึงได้เรียนรู้ และประกอบอาชีพไปพร้อมๆ กัน

องค์ความรู้

เมื่อศึกษาเรียนรู้ วิธีวาดภาพสีน้ำมันด้วยตนเองดังได้กล่าวมาแล้ว ครูสุนทรได้ข้อสรุปองค์ความรู้ของวิธีการวาดภาพสีน้ำมันได้ดังนี้

๑. ตีสเกล (ตีตาราง) และร่างภาพบนผ้าใบที่ผ่านการรองพื้นเรียบร้อยแล้ว บางครั้งก็ใช้ผ้าใบนอกจากต่างประเทศซึ่งเป็นผ้าใบสำเร็จรูปไม่ต้องลงพื้นใช้วาดได้ทันที

● ปัจจุบันการร่างภาพเหมือนไม่ต้องตีสเกลตีตารางเหมือนเมื่อก่อน เพราะยุคนี้เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถใช้เครื่องฉายแผ่นทึบแสง โดยวางภาพตัวอย่างที่เราต้องการลงบนเครื่องฉายภาพก็จะปรากฏบนผืนผ้าใบให้ร่างภาพได้ดีทั้งสะดวก รวดเร็วและแม่นยำ

๒. การลงสีภาพเหมือน(ภาพคน) ชั้นแรกจะลงสีเงาหนักก่อน ชั้นตอนต่อมาก็ลงสีเงากลาง ต่อมาก็ลงสีเงาเบาๆ ไปจนถึงชั้นตอนที่สำคัญ ก็คือการไล่เงาหนักไปหาเงากลางและไล่เงากลางไปหาเงาเบาๆ ให้กลมกลืนกัน หลังจากนั้นก็จะปล่อยภาพให้แห้งพอสมควรๆ ก็จะถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ต้องใช้เวลาพอสมควรเพื่อเก็บรายละเอียดของภาพให้เสร็จสมบูรณ์

หลังจากที่ครูสุนทรได้ค้นพบสูตรทั้งหลักการและหลักเกณฑ์ในการวาดภาพสีน้ำมันบนผ้าใบพอสมควรแล้ว ครูสุนทรไม่ยอมหยุดนิ่งเพียงแค่นั้น ยังคงศึกษาค้นคว้าเทคนิคและวิธีการเขียนภาพสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่สีดำอีกด้วย เนื่องจากในยุคดังกล่าวภาพวาดสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่สีดำเป็นที่นิยมแพร่หลายในบรรดาเหล่าทหาร จี.ไอ.สหรัฐอเมริกา เป็นสินค้าที่ติดตลาดทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีคึกคัก การเงินคล่องตัวสะพัดดีมาก ชาวต่างประเทศจากหลายมุมโลกที่เดินทางมาทัศนศึกษาที่จังหวัดอุดรธานี ต่างก็นิยมซื้อภาพวาดสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่เพื่อเป็นของที่ระลึกก่อนกลับบ้าน แม้ว่าการวาดภาพสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่สีดำจะยากกว่าวาดบนผ้าใบหลายเท่า ก็มิได้ทำให้ครูสุนทรท้อแท้แต่อย่างใด แต่กลับทำให้มุ่งมั่นฝึกฝนด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนในที่สุดก็ค้นพบเคล็ดลับและสามารถวาดภาพสีน้ำมันบนผ้ากำมะหยี่สีดำได้ลงตัวสมความตั้งใจ และสามารถสรุปออกมาเป็นสูตรสำเร็จดังนี้

๑. ใช้ชอล์กขีดผ้าสีขาวหรือสีเหลืองของพวกช่างตัดเย็บเสื้อผ้า มาตีสเกล (ตีตาราง) และร่างภาพวาดบนผ้ากำมะหยี่สีดำเสียก่อน (ใช้เครื่องฉายทึบแสงเหมือนผ้าใบไม่ได้ เพราะผ้ากำมะหยี่เป็นสีดำ ภาพที่เข้าเครื่องฉายออกมาภาพจะดูไม่ชัดเจน)

๒. ลงสีวาดภาพเหมือนกับที่วาดภาพสีน้ำมันบนผ้าใบคือ เริ่มจากเงาหนัก ไม่ต้องลงสีโดยใช้พื้นสีดำของผ้ากำมะหยี่เป็นเงาหนัก ลงเฉพาะเงากลาง และเงาเบาๆ ก่อน เนื่องจากผ้ากำมะหยี่จะลงพื้นก่อนวาดเหมือนผ้าใบไม่ได้ เมื่อเราลงสีที่เงากลางและ

เงาเบาเสร็จ ผ่าก่ามะหยี่จะดูสีที่ลงไปเกือบหมด แต่จะปรากฏให้เห็นเป็นภาพกลางเดือน
ที่เราวาดภาพบนผ้าก่ามะหยี่สีดำระดับหนึ่ง

๓. ปล่อยให้ภาพที่เราเพิ่งลงสีครั้งแรกทิ้งช่วงไว้ เพื่อให้สีแห้งสนิท ขั้นตอนที่สอง
เราจะลงเฉพะเงาเบา ไม่ต้องไปวาดซ้ำตรงเงากลางและเงาหนัก สีที่แห้งสนิทดีแล้ว เมื่อ
ดูกวาดซ้ำตรงเงาเบา ภาพจะปรากฏชัดเจนเป็นรูปร่างขึ้นกว่าเดิม

๔. การลงสีครั้งที่สองซ้ำตรงเงาเบาเมื่อวาดเสร็จแล้วก็ต้องทิ้งไว้อีกหนึ่งวันเช่นกัน
เพื่อให้สีแห้งจนสนิท วันต่อมาเราจึงวาดได้เงาตั้งแต่เงาหนัก เงากลาง และเงาเบา จนเข้า
กันดีแล้วจึงปล่อยทิ้งไว้อีกหนึ่งวันเพื่อให้สีแห้งสนิท

๕. ขั้นตอนต่อมาก็เช่นกัน เมื่อเราลงสีซ้ำในแต่ละครั้งในวันต่อมาอีกหลายๆ วัน
หลายๆ ครั้ง ภาพที่เราวาดก็จะเด่นชัดขึ้นมาตามลำดับ จนในที่สุดเราก็สามารถวาดเก็บ
รายละเอียดของภาพได้ดีจนภาพวาดเสร็จสมบูรณ์

หมายเหตุ การวาดภาพสีน้ำมันบนผ้าก่ามะหยี่สีดำนั้น หากไม่วาดตามขั้นตอน
ดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อสีที่ยังไม่แห้งสนิทดีเราจะไปวาดสีทับสักก็ครั้งเงาหนาเดอะ สีก็จะ
ถูกผ้าก่ามะหยี่สีดำดูด จะปรากฏเป็นภาพกลางเดือนที่เลอะเทอะ ไม่สามารถวาดให้เสร็จ
รวดเดียวเหมือนการวาดภาพสีน้ำมันบนผ้าใบได้

การถ่ายทอดความรู้

มีผู้มารับการถ่ายทอดความรู้จากครูสุนทรมากมายได้แก่นักเรียนในทุกระดับชั้น
ครู อาจารย์ ข้าราชการ โดยการมาฝึกปฏิบัติที่บ้าน ลูกศิษย์บางส่วนประสบความสำเร็จ
และมีผลงานปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน วิธีการสอน และถ่ายทอดนั้นมีทั้งการสาธิต
และการอธิบายหลักเกณฑ์ หลักการของการวาดภาพ การบรรยายประกอบการฉายสไลด์
และการฝึกปฏิบัติจริงโดยครูสุนทรได้กำหนดเนื้อหาการถ่ายทอดไว้ดังนี้

- เทคนิคการเขียนภาพบนผืนผ้าใบและ
ผ้าก่ามะหยี่สีดำด้วยสีน้ำมัน
- การเขียนภาพลายเส้น
- การเขียนภาพตัวละครในวรรณกรรม/
ภาพประวัติศาสตร์ ฯลฯ และ
- จรรยาบรรณ/อุดมการณ์ ของศิลปิน

การที่ครูสุนทร พรรณรัตน์ เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม (จิตรกรรม) ได้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องและเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตำนานนายกรัฐมนตรีให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูสุนทร พรรณรัตน์ อายุ ๖๑ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่อำเภอหนองบัวลำภู (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดหนองบัวลำภู) เป็นบุตรของนายสำเริงและนางเพ็ญ คู่สมรสชื่อนางเวียงคำ (สกุลเดิม วงศ์ศิริกุล) มีบุตร-ธิดา รวม ๖ คน (ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๘/๒ ร้านสุนทรภรณ์ ถนนสร้างหลวง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๕๑๐๐๐ โทรศัพท์ หมายเลข ๐-๔๒๒๔-๑๕๐๓

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.๔) จาก โรงเรียนหนองบัววิทยายน จังหวัดหนองบัวลำภู
- สอบเทียบได้ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๖) จาก สนามสอบจังหวัดอุดรธานี
- ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) จาก โรงเรียนผู้ใหญ่อุดรพิทยานุกูล จังหวัดอุดรธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๖ “นักประพันธ์ท้องถิ่น” และ “ศิลปินผู้อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมอีสาน” (ด้านจิตรกรรม)
จาก ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๓๖ “รางวัลเหรียญนอมาร์”
จาก องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติ
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม)
จาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ศิลปินพื้นบ้านอีสานแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ด้านจิตรกรรม)
จาก สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๒ ด้าน ศิลปกรรม (จิตรกรรม)
จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

นางสุนา ศรีบุตรโคตร

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)

คำประกาศเกียรติคุณ

นางสุณา ศรีบุตรโคตร

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)

ครุสุณา ศรีบุตรโคตร เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่จังหวัดอุดรธานีมีผลงานการสร้างสรรค์และสืบสานการทอผ้าเป็นที่ยอมรับของสังคมมาโดยตลอด ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๖๕ มีโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายผ้ามัดหมี่และผ้าจิดฝ้ายแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ พระองค์ทรงมีพระกรุณาให้ความสนพระทัยและพระราชทานเส้นไหมให้ไปทอเป็นผ้าไหมลายจิด ซึ่งต่อมาได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ได้รับพระราชทานเงินรางวัลและแต่งตั้งให้เป็น “ครูหลวง” สอนการทอผ้าไหมลายจิดประจำพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ และศูนย์ศิลปาชีพต่างๆ ปัจจุบันครุสุณาได้ใช้ความรู้ความสามารถถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหมลายจิด อันเป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี ให้แก่นักเรียน นักศึกษากลุ่มแม่บ้าน และประชาชน ผู้สนใจทั่วไป โดยการสืบสาน อนุรักษ์ ฟั่นฟูลายผ้าโบราณที่กำลังจะสูญหาย และออกแบบประยุกต์เป็นลายขึ้นใหม่ เช่น ลายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, ลายมรดกโลก, ลายนาคน้อย, ลายผีเสื้อ, ลายนายกประยุกต์, ลายมงกุฎ และลายอื่นๆ อีกมากมาย ทำให้เพิ่มมูลค่าและคุณค่าแก่ผ้าไหมไทย ให้ได้รับความนิยมนิยมเป็นที่แพร่หลายทั่วประเทศ

การที่ครุสุณา ศรีบุตรโคตร นำความรู้ด้านการทอผ้าไหม ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบผลสำเร็จ แล้วเผยแพร่โดยการสอนและถ่ายทอด ในรูปแบบต่างๆ ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้นำไปปฏิบัติเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

นางสุนา ศรีบุตรโคตร

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)

ครูสุนา ศรีบุตรโคตร จากจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้มีผลงานในการสร้างสรรค์และสืบสานการทอผ้า เป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานเส้นไหม ไปทดลองทอเป็นผ้าไหมลายจิด ได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นที่พอพระราชหฤทัยทรงพระกรุณาพระราชทานเงินรางวัลและแต่งตั้งให้เป็น “ครูหลวง” เพื่อสอนและถ่ายทอดความรู้การย้อมสีและทอผ้าไหมลายจิด ณ พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปาชีพต่างๆ ต่อมากลุ่มแม่บ้านจังหวัดอุดรธานีได้นำไปเป็นต้นแบบในการทอผ้าไหมลายจิด อันเป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานีสืบต่อมา

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูสุนา เกิดในครอบครัวที่ยากจนแต่ขยันขันแข็ง บิดามารดาเป็นชาวลาว ไชยนาท เนื่องจากเป็นลูกสาวคนโต จึงต้องช่วยงานบิดามารดาทุกอย่าง ลูกผู้หญิงสมัยก่อนจะถูกสอนให้รู้จักการทอผ้าไว้ใช้ในบ้าน ครอบครัวของครูสุนาและญาติผู้ใหญ่จะไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ คุณยายคือนางไข เวชบรรพต และมารดาคือนางคำภา สาระกุล จึงได้สอนการทอผ้า ปั่นฝ้าย ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหมให้ครูสุนาได้เรียนรู้ตั้งแต่ในเยาว์วัย ครอบครัวของคุณยายอพยพมาจากตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เคยปลูกฝ้ายแล้วปั่นเป็นเส้นนำมาทอเป็นผืนผ้าทุกชนิด ผ้าที่ทอในตอนนั้นส่วนใหญ่จะนำไปใช้สอยในบ้าน เช่น ผ้าถุงมัดหมี่ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าตัดเสื้อ และผ้าที่ทอได้บางส่วนจะนำไปแลกข้าวเพราะไม่มีนาทำในสมัยก่อนไม่นิยมซื้อผ้ามาตัด นิยมใช้ผ้าที่ทอเอง ครูสุนาจึงได้ทอผ้าเป็นประจำ เมื่อแต่งงานมีครอบครัว

และมีทำอาชีพเสริมคือการทอผ้าจิดหมอน ผ้ามัดหมี่ ทำให้มีความคิดที่จะนำมาทอเป็นผ้าจิดฝ้าย ต่อมา ผ้าที่ทอแล้วนำไปแลกข้าวก็เปลี่ยนมาเป็นการซื้อขาย ครุสุณาก็ได้เห็นลายต่างๆจากหมอน จากผ้าถุง และ จากการที่เป็นคนเฉลียวฉลาดและเรียนรู้จากผู้เป็น มารดา รวมทั้งจากความเอาใจใส่ช่วยเหลือจากผู้เป็น บิดา ช่วยทำก็ทอผ้า ทำกระสวย ทำอັก ทำอุปกรณ์ ในการทอผ้าให้ทุกอย่าง จึงเรียนรู้ได้เร็วและมีความคิด ประยุกต์สิ่งใหม่ๆ เสมอ

นอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากบิดาแล้วคู่ชีวิตคือสามีซึ่งเป็นผู้ที่มีความ ขยันขันแข็งก็ได้ช่วยเหลืองานทุกอย่าง ทั้งการฟอกไหม ย้อมสี และการทำเครื่องทอ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราช- ดำเนินนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ณ วัดถ้ำกลองเพล ครุสุณาได้ทูลเกล้าฯ ถวายผ้า มัดหมี่และผ้าจิดฝ้าย ซึ่งทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก ได้พระราชทานเส้นไหมให้ทอ เป็นลายจิดเพิ่มเติม ต่อมาราชเลขฯ ในพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้มาจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าขึ้น จึงให้ครุสุณาเป็นประธานกลุ่ม นำเส้นไหมมาให้ทอเป็น ลายจิด ในช่วงแรกครุสุณาให้สมาชิกทอในลักษณะเดิมด้วยวิธีการทอแบบเก่าเหมือนการ ทอหมอนจิด คือใช้มือยกจิดใส่ไม้ไผ่เติมเครื่องทอ การทอในลักษณะนี้ทอได้ช้า ในปีหนึ่ง จะสามารถทอได้เพียง ๑๐ เมตร เท่านั้น ต่อมาครุสุณาจึงได้คิดวิธีใช้ไม้หมุนลายจิดขึ้น โดยให้คนหนึ่งเป็นคนสอดลายจิด อีกคนหนึ่งเป็นคนหมุนลายจิด ทำให้การทอเร็วขึ้นโดย สามารถทอได้ ๑ เมตร ภายในเวลา ๓ วัน เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสด็จฯ มาทอดพระเนตรครั้งที่ ๒ ที่วัดถ้ำกลองเพลครุสุณาจึงได้นำผ้าไหมที่ทอแล้วไปทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงโปรดมาก ตรัสชมว่าทอได้สวยงามและได้แต่งตั้งให้เป็น “ครูหลวง” ตามเสด็จฯ ไปสอนเด็กกำพร้าที่พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ และทอผ้าสาธิตให้ชาวไทยและชาว ต่างชาติชมที่พระตำหนักฯ และศูนย์ศิลปาชีพต่างๆ

การเรียนรู้

ครุสุณาได้เรียนรู้การทอผ้ามาจากมารดาและคุณยาย ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็น “ครูหลวง” ทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากเป็นคนฉลาดและช่างสังเกต ช่างจดจำ ผนวกกับมีโอกาสเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในโรงฝึกทอผ้าในพระบรมมหาราชวัง ทั้งในเรื่อง ของการฟอก การผสมสี ก็ทอผ้า อุปกรณ์และเทคนิคใหม่ๆ ได้จดจำไว้แล้วนำมาปรับปรุง การทอผ้าที่บ้านพร้อมกับสอนและแนะนำสมาชิกไปด้วย ครุสุณาได้ตามเสด็จสมเด็จพระ

พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปสอนเด็กกำพร้าในพระตำหนักสวนจิตรลดา พระบรมมหาราชวัง ได้ถ่ายทอดความรู้ของตัวเองให้เด็กกำพร้า ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความรู้ใหม่ๆ มาเสมอ ดังนั้นในการสอนแต่ละแห่งก็จะสอนลายใหม่ๆ ที่นำมาคิดประยุกต์ทั้งสีและลายไม่ซ้ำกัน ต่อมาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้มีรับสั่งให้กลับมาทอที่บ้าน และทุกครั้งที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ครูสุสนาจะนำผ้าทอขึ้นไปประกวดร่วมกับผู้ทอจากภาคต่างๆ และได้รับรางวัลทุกปี ทำให้มีโอกาสเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มทอผ้าจากจังหวัดอื่นๆ ที่นำผ้าไปประกวดด้วย

องค์ความรู้

การได้มาซึ่งความรู้ในการทอผ้าจิดของครูสุสนานั้นกล่าวได้ว่ามีที่มาจากหลายแห่งที่สำคัญก็คือ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระแม่เจ้าของปวงชนชาวไทยที่พลิกฟื้นผ้าไทยให้ชาวไทยในชนบทได้มีอาชีพมีรายได้เลี้ยงครอบครัวและผ้าไทยเป็นที่รู้จักและชื่นชมของนานาประเทศทั่วโลก สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานลายผ้าไหมลายจิดแก่ครูสุสนาหลายลายได้แก่ จิดลายสมเด็จพระเจ้า จิดลายจิดลายกำมปู จิดลายกาบชบา จิดลายดอกพิกุล และจิดลายร้อยปี

นอกจากนี้ก็มีลายที่ได้รับจากบรรพบุรุษ ได้แก่ จิดลายดอกแก้ว จิดลายแดงโม จิดลายเครือ จิดลายเปีย จิดลายปูทะเล เป็นต้น ครูสุสนาได้นำสิ่งที่ได้รับมาค้นคว้าและพัฒนาเป็นลายจิดใหม่สำหรับลายจิดของตนเองที่ได้คิดค้นขึ้น รวมทั้งการค้นพบเทคนิควิธีการใหม่ๆ ในการทอผ้า ได้แก่ การนำลายจิด ๒ ลายมาผสมเป็นลายเดียว เช่น ลายนาทประยุกต์ ก็นำลายนาทมาผสมกับลายดอกกระดุมทอง จากลายนาทธรรมดาที่ดอกใหญ่ ๑๕ ไม้ หรือ ๑๓ ไม้ ก็ย่นลงเหลือ ๑๒ ไม้ ทำให้เป็นลายเล็กสวยงามมาก เป็นลายหนึ่งที่ทอขึ้นประกวดได้รับรางวัลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ รวมทั้งได้แนวความคิดจากลายที่เคยทอหมอนจิดและได้เห็นลวดลายต่างๆ ของผู้เฒ่าผู้แก่จากผ้าถุง จึงนำมาคิดค้นขึ้นใหม่แล้วทอเป็นลายพญานาค ลายกุกุแจ และลายผีเสื้อ นอกจากนี้คิดค้นเทคนิคการทอผ้าแล้วก็ค้นคว้าเทคนิคการผสมสีย้อมใหม่ให้สีสวยงามมันวาว โดยจะผสมสีกับน้ำอุ่นก่อน แล้วนำเส้นไหมมาชุบยกขึ้นตั้งไฟให้เส้นไหมกินจนอิมตัว สีก็จะสวยงามไม่ต่าง เวลาย้อมไม่ต้องใส่น้ำยากันสีตก หรือใส่น้ำยาให้สีสวยงาม ส่วนการฟอกไหมให้เส้นไหมสวยงามเป็นมันวาวนั้นมีเคล็ดลับ

อยู่ที่การใส่แชมป์ เวลาตีใหม่ฟอกต้องหมั่นดูเส้นใหม่ไม่ให้แตก แชนต์พอดี เวลาฟอกต้องเลื่อนใหม่ไปมาบ่อยๆ ริดเส้นให้ตรง ในหม้อ ใส่แชมป์สระผม ผงมัน เพื่อให้เส้นใหม่มันวาว ล้างน้ำหลายๆ ครั้งให้ต่างออกจนหมด เวลาตาก ตากในร่ม เมื่อแห้งแล้วเก็บใส่ถุงไม่ให้ลมพัดจะได้เส้นใหม่ที่สวยงามมันวาวมาก

นอกจากคิดเทคนิคการทอผ้าลายใหม่ การผสมสีย้อมใหม่ การฟอกไหมแล้วยังคิดเทคนิคการทอผ้าเพิ่มเติมให้ทอได้เร็วยิ่งขึ้น ในสมัยก่อนใช้มือยกตะกอกเก็บลายชนิดใส่ไม้ทอได้ช้า ปีหนึ่งทอได้ประมาณ ๑๐ เมตร ปัจจุบันได้คิดค้นวิธีใหม่ โดยใช้ไม้กลมๆ เป็นไม้ไผ่พันลายชนิดแทน ทำให้ทอผ้าได้เร็วขึ้น ทอชนิด ๑ เมตร ใช้เวลาเพียง ๒-๓ วัน เท่านั้น สำหรับเทคนิคการทอผ้าให้สวยงามเนื้อผ้าดีมีเทคนิคคือต้องกระแทกฟืมอย่างสม่ำเสมอ ถ้าทอไม่สม่ำเสมอจะทำให้เนื้อผ้าหนา-บาง ไม่เท่ากัน สีผ้าก็จะเข้ม อ่อน ผ้าต่างไม่สวย เทคนิคที่ค้นพบเทคนิคสุดท้ายก็คือ เทคนิคการหวีเครือหูก โดยการนำน้ำต้มข้าวมาผสมกับน้ำ แล้วนำไปหวีเครือหูก ผสมน้ำธรรมชาติกับน้ำข้าวให้พอดี หวีแล้วรีดน้ำข้าวออก หวีจนเครือหูกแห้งกับมือจะทำให้เส้นไหมกลมทอง่าย

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ครูสุณาได้บรรยายและการสาธิต ให้แก่ผู้สนใจที่มาศึกษาดูงานที่ศูนย์ทอผ้าบ้านหนองอ้อ อำเภอหนองวอซอ จังหวัดอุดรธานีเป็นวิทยากรในการอบรม สัมมนา นอกสถานที่ ในสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่เชิญมา เช่น ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี แต่งตั้งเป็นวิทยากรสอนวิชาชีพพระยาศัน และสอนกลุ่มสนใจ การทอผ้าไหม เป็นต้น รวมทั้งการพาฝึกปฏิบัติและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา โครงการหลวง ที่พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ และศูนย์ศิลปาชีพต่างๆ

สาระของการถ่ายทอดประกอบด้วย

- ความรู้เรื่องวัตถุ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการทอผ้าไหมลายชนิด
- กรรมวิธีในการทอผ้าไหมลายชนิด
- ลวดลาย
- สีเส้นของผ้า และ
- ประเภทของผ้า

ซึ่งมีผู้สนใจนำไปประกอบเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวเป็นจำนวนมาก

การที่ครูสุนา ศรีบุตรโคตร เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาในการทอผ้า ได้สร้างสรรค์ และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามนัยพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครูสุนา ศรีบุตรโคตร อายุ ๕๗ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรของนายสุข และนางคำภา สาระกุล สมรสกับนายทวี มีบุตร ธิดา รวม ๕ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๓ คน) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๕๔ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองอ้อ ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๒๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๒๒๕-๘๔๒๑

การศึกษา

- ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับรางวัลพระราชทานฯ รางวัลชนะเลิศการประกวดผ้าไหมจิดจาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับโล่เกียรติยศ รางวัลชนะเลิศการประกวดผ้าจิดไหมงานผ้ามรดกร่วมสมัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๓๘ รางวัลพระราชทานฯ รองชนะเลิศอันดับ ๒ การประกวดผ้าจิดไหม “ลายมงกุฎ” ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
- พ.ศ. ๒๕๓๙ รางวัลพระราชทานฯ ชนะเลิศ การประกวดผ้าจิดไหม “ลายมรดกโลก” ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
- พ.ศ. ๒๕๔๐ รางวัลพระราชทานฯ รางวัลชมเชย การประกวดผ้าจิดไหม “ลายนาคน้อย” ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
- พ.ศ. ๒๕๔๑ รางวัลพระราชทานฯ รองชนะเลิศอันดับ ๒ การประกวดผ้าจิดไหม “ลายผีเสื้อ” ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
- พ.ศ. ๒๕๔๓ รางวัลพระราชทานฯ รางวัลชมเชย การประกวดผ้าจิดไหม “ลายชอกาบโบราณ” ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับการยกย่องเป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล
ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์)

คำประกาศเกียรติคุณ

นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์)

ครุหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่จังหวัดสุรินทร์ ประกอบอาชีพทางการเกษตร เน้นเกษตรปลอดสารเคมีและสารพิษ เพื่อลดต้นทุนการผลิต พื้นฟูและพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ผืนแผ่นดิน ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพที่ดี ได้ริเริ่มและรวมกลุ่มจัดตั้งโรตีสขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสกำหนดราคาข้าวและเพิ่มมูลค่าผลผลิตของตนเอง เมื่อดำเนินงานประสบผลสำเร็จจึงเผยแพร่แนวความคิดหลักเรื่องเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรในเครือข่ายของจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป ผลจากการทำงานอย่างจริงจังของครุหินและเครือข่าย ทำให้จังหวัดสุรินทร์ประกาศนโยบายเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์ ปลอดสารเคมีและสารพิษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นมา และแต่งตั้งให้ครุหินเป็นวิทยากรด้านการเกษตรอินทรีย์ใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ ในการลดต้นทุนทางการเกษตรต่อไป

การที่ครุหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล นำความรู้ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์) ที่ตนเองได้ศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ทดลอง จนประสบผลสำเร็จแล้ว นำไปเผยแพร่ โดยการสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปปฏิบัติเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕

นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์)

ครูหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล จากอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากสังคมในความมุ่งมั่นที่ผลักดันให้เกษตรกรหันมาพึ่งพาตนเอง ลดต้นทุนการผลิตด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ปลอดภัย-สารเคมี-สารพิษ เป็นผู้ขับเคลื่อนแนวทาง “เกษตรอินทรีย์” ขึ้นและดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แก้ปัญหาวิกฤติด้านการผลิต และสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค จนเป็นตัวอย่างทางความคิด และเกษตรกรรมนำไปปฏิบัติได้จริงจนประสบความสำเร็จอย่างแพร่หลาย

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูหิน เข้าเรียนครั้งแรก ที่วัดสุวรรณฉัตรซึ่งเป็นวัดอยู่ใกล้บ้าน จนถึงเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนปราสาทศึกษาคาร จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ด้วยใจที่มุ่งมั่นใฝ่หาความรู้ จึงได้ตัดสินใจเดินทางเข้าจังหวัดสุรินทร์เพื่อศึกษาต่อ แต่ได้รับการคัดค้านจากบิดา มารดาที่ไม่เห็นด้วย เพราะเป็นบุตรคนสุดท้อง หวังจะให้อยู่ช่วยงานในครอบครัว ครูหินได้ออกจากบ้านไปพบกับข้าราชการครูชื่อ นายสุวรรณเพชรดีสม ซึ่งมีความคุ้นเคยกับทางบ้านเป็นอย่างดีได้ช่วยเหลือจนได้เข้าเรียนที่โรงเรียนกสิกรรมสุรินทร์ (ปัจจุบันคือสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตสุรินทร์) แต่เรียนได้เพียงเดือนเศษก็จำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลับมาช่วยงานทางบ้าน จากนั้นได้บวชเรียนที่วัดสุวรรณฉัตรจนสอบได้นักธรรมตรี จึงได้เดินทางเข้าจังหวัดอีกครั้งเพื่อเรียนต่อ แต่ทางเจ้าอาวาสไม่ลงนามรับรองให้ เพราะบิดามารดาไปขอไว้ จึงได้สึกออกมาช่วยงานบ้านอีกครั้งจนอายุได้ ๑๕ ปี ขออนุญาตบิดามารดาเดินทางเข้าจังหวัดสุรินทร์ โดยได้ไปฝึกหัดเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า พอมีฝีมือจึงได้

เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ตลอดเส้นทางเข้ากรุงเทพฯ ได้แวะเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในการตัดเย็บเสื้อผ้าตามจังหวัดต่างๆ อยู่ ๒ ปี จึงถึงกรุงเทพฯ เป็นช่างตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่ในร้านเล็กๆ อยู่หลายร้านจนกระทั่งได้เข้าเป็นช่างในร้านที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ ได้พัฒนาฝีมืออยู่จนกระทั่งอายุได้ ๒๕ ปี ได้รับปริญญาชีวิตจากประสบการณ์ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ แล้วตัดสินใจเดินทางกลับบ้านเกิดที่จังหวัดสุรินทร์

ในช่วงแรกได้เปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นของตนเอง ชื่อร้าน ไทภูเขา ฝีมือการตัดเย็บเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในขณะเดียวกันก็ประกอบอาชีพทางการเกษตรอันเป็นอาชีพดั้งเดิมของตนควบคู่ไปด้วยโดยการ เลี้ยงสุกร เป็ด ไก่ และปลูกพืชผัก เล็กๆ น้อยๆ เป็นอาชีพเสริม ต่อมาเมื่ออายุ ๒๗ ปี แต่งงาน และจุดนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นงานอาชีพเกษตรกรของครุหินอย่างสมบูรณ์และจริงจัง เริ่มจากการซื้อลูกสุกรมาขุนขาย เลี้ยงวัว ควาย เป็ด ไก่ ตลอดจนปลูกพืชผักสวนครัว จำหน่าย มีโรงสีขนาดเล็กเป็นของตนเอง กิจการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ จึงได้สมัครเป็นสมาชิก สหกรณ์การเกษตร มาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เล็งเห็นว่าแนวโน้มของตลาดเสื้อผ้าสำเร็จรูปจะได้รับความนิยมมากขึ้น ร้านตัดเย็บเสื้อผ้าคงไม่ยั่งยืนสู่กิจการของตลาดเสื้อผ้าสำเร็จรูปไม่ได้ จึงยุติกิจการและหันมาประกอบอาชีพทางการเกษตรอย่างจริงจัง ทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาที่มีกับการประกอบอาชีพเกษตรกรอย่างเป็นระบบ ด้วยแนวทางการพึ่งตนเอง ต่อมาได้ร่วมกับเครือข่ายผู้เลี้ยงสุกรจัดตั้งชมรมผู้เลี้ยงสุกรช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างเป็นระบบ หยุคการพึ่งพาภายนอก หากแต่พึ่งพาตนเองมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำนา ทำสวนผัก เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่และโรงสีควบคู่กันไป

การเรียนรู้

เนื่องจากครุหิน เลี้ยงสุกรไว้มากมีจำนวนถึง ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ ตัวต่อปี เกิดปัญหาหมอลพิษจากคอกสุกรก่อตัวรุนแรงมากขึ้น เกิดกลิ่นเหม็นเป็นที่เดือดร้อนของชุมชน

ครุหินจึงต้องหาทางแก้ไขปัญหา ในระยะแรกของการแก้ปัญหาได้ลงทุนซื้อน้ำยา (สารเคมี) ซึ่งมีราคาแพงจากต่างประเทศมาใช้ แต่ก็ยังคงมีกลิ่นเหม็นอยู่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ต่อมาได้หันมาใช้จุลินทรีย์ในรูปน้ำหมักที่วางขายอยู่ตามท้องตลาดมาทดลองใช้ก็สามารถลดปัญหาได้ในระดับหนึ่ง แต่ทำให้ต้องซื้อหาอยู่ตลอดเวลาและราคาค่อนข้างแพง จึงได้คิดวิเคราะห์และทดลองทำด้วยตนเอง โดยได้ทดลองนำต้นสาบเสือ และผักบุ้ง มาหมักรวมกันกับกากน้ำตาลในอัตราส่วน

ผักนึ่งและต้นสาบเสือ ๓ ส่วนผสมกับกากน้ำตาล ๑ ส่วนหมักเป็นเวลา ๑๐ ถึง ๑๕ วัน แล้วจึงเติมน้ำเปล่า ๑๐ ส่วนและกากน้ำตาลลงไปอีกครั้งส่วนของกากน้ำตาลครั้งแรก หมักไว้อีกเป็นเวลา ๑๕ วัน อายุหมักได้ ๑ เดือน จึงได้ทดลองนำไปใช้โดยผสมกับน้ำเปล่าแล้วสาบล้างตามคอกสุกรปรากฏว่าได้ผลในระดับหนึ่งแต่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก จึงทบทวนปฏิบัติใหม่โดยนำหมัก ๑ ลิตร กับกากน้ำตาล ๑ ก.ก. น้ำเปล่า ๑๐๐ ลิตร ผสมกันแล้วหมักไว้ ๓ คืน โดยคิดวิธีการเพิ่มปริมาณจำนวนจุลินทรีย์ให้มากขึ้น และเตรียมจุลินทรีย์ให้มีความแข็งแรงเปรียบเทียบกับกรปล่อยปลาในบ่อเลี้ยง แล้วนำไปใช้จึงพบว่าสามารถแก้ปัญหาได้ในเวลาอันรวดเร็วเป็นที่พอใจ จึงได้ยึดเป็นแนวทางแก้ไขปัญหอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีผลงาน ดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ ดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการผลิตน้ำหมักจุลินทรีย์มากขึ้น และได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการและขยายผลให้หมู่สมาชิก ศูนย์สาธิตวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์เครือข่ายนครราชสีมา จำนวน ๘ ถึงผสมน้ำหมัก ๑,๖๐๐ ลิตร โดยมีสมาชิกเริ่มแรกร่วมเรียนรู้การผลิตน้ำหมักจากบ้านสวายทอง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลก้งแอน อำเภอปราสาท จำนวน ๓๐ คน และได้นำน้ำหมักจุลินทรีย์ไปทดลองใช้ในไร่นาของตนเอง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เพิ่มปริมาณน้ำหมักและพัฒนาคุณภาพน้ำหมักที่มีอยู่ และทดลองใช้น้ำหมัก จุลินทรีย์ในแปลงนา แปลงพืชผักของสมาชิกศูนย์สาธิตวิสาหกิจชุมชน โดยการใช้ในรูปแบบน้ำหมักโดยตรงและการนำไปผลิตปุ๋ยหมักจุลินทรีย์จากเศษอินทรีย์วัตถุที่เหลือใช้ ผลการทดลองเป็นที่น่าพอใจสามารถลดต้นทุนปุ๋ยเคมีลงได้ร้อยละห้าสิบ (โดยในเบื้องต้นใช้ควบคู่กับปุ๋ยเคมีแต่ลดปริมาณปุ๋ยเคมีลงครึ่งหนึ่ง)

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จังหวัดสุรินทร์โดยนายเกษมศักดิ์ แสนโกชณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ ในขณะนั้นประกาศนโยบายเมืองเกษตรอินทรีย์ปลอดสารเคมีและสารพิษ และให้กิจกรรมน้ำหมักจุลินทรีย์ เป็นหนึ่งในแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายจังหวัด ครูหินได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวิทยากรในการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว

การถ่ายทอดความรู้

ครุหินได้ทุ่มเทแรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญา ให้กับงานอย่างต่อเนื่องตลอดมา จากการแก้ปัญหาด้านมลพิษในคอกสุกร สู่ท้องนา บ่อปลา แปลงผัก และขยายผลเข้าสู่ ชายคาบ้านเรือน ทำให้มีผู้สนใจมาเรียนรู้มากมายทั้ง

- นักเรียน นักศึกษา
- เยาวชนและประชาชนทั่วไป ทั้งในและนอกเขตจังหวัด
- สมาชิกเครือข่าย “เกษตรอินทรีย์” ในจังหวัดสุรินทร์
- สมาชิกสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์ปราสาทหิน จำกัด และ
- ข้าราชการและนักวิชาการต่างๆ

ซึ่งครุหินก็จะบรรยายเนื้อหาสาระในเรื่องของ

- ทางเลือก-ทางรอด ของเกษตรกรไทย
- การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตเกษตรกร
- กระบวนการ/ขั้นตอนการผลิตน้ำหมักจุลินทรีย์
- ประโยชน์/คุณค่าของน้ำหมักจุลินทรีย์
- การลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตราคาตกต่ำ ปัญหาสิ่งแวดล้อม สุขภาพผู้ผลิต/ผู้บริโภค
- การผลิตข้าวอินทรีย์แบบยั่งยืน

โดยมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

๑. การบรรยายในพื้นที่ ในกรณีที่มีคณะบุคคล/องค์กรต่างๆ มาขอเยี่ยมชมสภาพจริงและนิทรรศการที่จัดไว้
๒. การไปเป็นวิทยากรบรรยายและอภิปรายในการประชุม สัมมนาของหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่างๆ ที่เชิญมา ในฐานะคณะวิทยากรของจังหวัดสุรินทร์
๓. ถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่นหนังสือพิมพ์และทางโทรทัศน์
๔. การให้บริการให้คำปรึกษาตอบปัญหาการเกษตรทางโทรศัพท์
๕. จัดทำเอกสาร คู่มือการทำเกษตรอินทรีย์เผยแพร่

การที่ครุหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรอินทรีย์ได้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครุหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล อายุ ๖๘ ปีเกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นบุตรของนายปะและนางจันทร์ สมรสกับนางนิตยา (นามสกุลเดิม นิภารักษ์) มีบุตรชาย ๓ คน ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลก้งแอน อำเภอประสาธน์ จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๔๐ โทรศัพท์หมายเลข ๐-๔๔๕๕-๑๐๒๗,๐๑-๕๗๖๑๐๗๓

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนปราสาทศึกษาคาร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
- นักธรรมตรี วัดสุวรรณจิตร์ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๔ เกษตรกรดีเด่น สาขาปลูสดัว จาก ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ รางวัลชนะเลิศฟาร์มสาธิตสุกรดีเด่นระดับจังหวัด จาก กรมปลูสดัว
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา จาก เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศเกียรติคุณไรรส่วนผสมดีเด่น จาก กอ.รมน.กองทัพภาคที่ ๒ ส่วนแยก ๒
- พ.ศ. ๒๕๔๔ รางวัลชมเชย การประกวดข้าวกล้องในงานมหกรรมข้าวหอมมะลิไทย จาก จังหวัดสุรินทร์ ประกาศเกียรติคุณวิทยากร “เพื่อนช่วยเพื่อน” จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒ ด้าน เกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์) จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี

ภาคผนวก

นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา

ฉบับได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

ความเป็นมา

จากการทบทวนบทเรียนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาประเทศไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤตนานาประการ การพัฒนาคนหรือการศึกษาโดยรวมก็เกินไปตามแนวทางของตะวันตกเป็นสำคัญ ฉะนั้น เพื่อให้การพัฒนาคนต่อแต่นี้ไปได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทย การนำเอาภูมิปัญญาที่สั่งสมไว้ในบ้านเมืองมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนหรือการปฏิรูปการศึกษา จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งจะต้องนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการขัดเกลาหลักของสังคมนั้น มิได้เอื้อให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนรู้เรื่องราวและภูมิปัญญาของสังคมไทยที่สั่งสมสืบทอดมาในอดีตเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการศึกษา ผู้รู้ก็มีจำนวนจำกัดและส่วนใหญ่ก็สูงอายุ มีแต่จะล่วงลับไป ความรู้ความชำนาญที่สั่งสมไว้ก็ดับสูญตามไปด้วย

อย่างไรก็ดีการนำเรื่องภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษาเพื่อสังคมที่ดีขึ้น จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของภูมิปัญญาที่มีลักษณะเป็นพลวัต และจำเป็นต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว มีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนดำเนินการอยู่บ้างแล้ว แต่นับว่ายังไม่เพียงพอ และยังมีได้ประสานเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เป็นไปตามธรรมชาติของสังคมทั้งในชนบทและในเมือง

การจัดทำนโยบายและแผนงานส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา จึงมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ภูมิปัญญาถูกนำเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเหมาะสมและมีเอกภาพเชิงนโยบายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนที่เกิดจากความรอบรู้จัดเจนของคนไทยหลายชั่วคนให้กับสังคมไทยในอนาคต

ขอบเขตและวิธีดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องภูมิปัญญาเพื่อผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อันพึงประสงค์โดยได้ดำเนินการดังนี้ :

๑. สสำรวจ ศึกษาค้นคว้างานวิจัยและข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในระดับพื้นที่การศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ แล้ววิเคราะห์ สรุปสาระสำคัญไว้ประกอบการพิจารณา
๒. สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ ผู้ชำนาญการ ตลอดจนประชุมสัมมนาระดมความคิด จากประดาผู้รู้
๓. จัดทำร่างนโยบายและแผนงานการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา สำหรับเสนอรัฐบาลใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูภูมิปัญญาเพื่อการจัดการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒

นโยบาย

เพื่อให้ภูมิปัญญาเป็นฐานรากและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จึงได้กำหนดไว้เป็นนโยบายดังนี้

๑. นำภูมิปัญญาเข้าสู่การศึกษาของชาติ โดยเลือกสรรสาระและกระบวนการเรียนรู้ เข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

๒. ยกย่องและเชิดชูเกียรติ “ครุภูมิปัญญา” และสนับสนุนให้มีบทบาทเสริมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกระบบ รวมทั้งให้แบบอย่างและชี้แนะ ด้านวิถีคิด วิธีการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตที่ได้ผ่านการทดสอบมามาก

๓. สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๔. ประมวลคลังข้อมูลเกี่ยวกับสาระ องค์กรและเครือข่ายภูมิปัญญา ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่องงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น

ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงาน ยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรม ภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่นการถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น

ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

ครูภูมิปัญญา หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้รับการยกย่องให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

วิสัยทัศน์

ภูมิปัญญาไทยจะได้รับการฟื้นฟูและนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาสำหรับคนทั้งชาติ และเป็นไปเพื่อเน้นคุณค่าทางจิตพิสัยเพื่อนำไปสู่ดุลยภาพอย่างยั่งยืน จนเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาคนและสังคมตามแนวทางที่เหมาะสมแก่ประเทศไทย

แผนงานที่ ๑ การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำสาระและกระบวนการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาเข้าสู่การศึกษา ทั้งการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย
๒. เพื่อพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เอกชน และภาครัฐ
๓. มีการนำนวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านภูมิปัญญาเพื่อการศึกษา

เป้าหมาย

๑. มีการฟื้นฟูและพัฒนาสาระและกระบวนการการเรียนรู้ภูมิปัญญาทุกระดับการศึกษา โดยคำนึงถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของท้องถิ่น
 ๒. มีสถาบัน หรือ องค์กรรับผิดชอบงานคลังข้อมูลภูมิปัญญา รวมถึงการศึกษาวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาอย่างเป็นองค์รวม
 ๓. มีเครือข่ายบุคคล สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้หลายลักษณะ ร่วมพัฒนาการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา
 ๔. มีระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาไทยที่ทันสมัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับและทุกระบบ
- ### มาตรการ/วิธีการ
๑. รัฐต้องสนับสนุนให้โรงเรียนหรือชุมชนที่มีความพร้อม ประสานการจัดทำแผนและพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน
 ๒. ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาบรรจุสาระและกระบวนการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนวิธีการและองค์ความรู้ เรื่องนี้ให้เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของการศึกษา
 ๓. สนับสนุนให้มีสถาบัน หรือองค์กร ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รับผิดชอบงานคลังข้อมูลภูมิปัญญา ตลอดจนการศึกษาวิจัยและพัฒนาเรื่องภูมิปัญญา
 ๔. สนับสนุนให้มีการนำนวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาคลังข้อมูลและกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญา
 ๕. สนับสนุน ประสานงาน เครือข่ายภูมิปัญญาให้ร่วมรณรงค์สร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมและร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย
 ๖. พัฒนาครูและกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง

แผนงานที่ ๒ การส่งเสริม การสำรวจ และการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจ รวบรวม วิเคราะห์และประมวลข้อมูลภูมิปัญญาไทยทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

๒. เพื่อฟื้นฟู เลือกเฟ้น และพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้เป็นระบบ สามารถนำมาใช้ในการศึกษาอย่างคุ้มค่าและสมจริง

๓. เพื่อแสวงหาและเลือกสรรวิธีการวิจัยที่เหมาะสมในการศึกษาพัฒนาการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา

๔. เพื่อพัฒนารูปแบบการนำเสนอหาและวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญามาใช้ในระบบการศึกษา
เป้าหมาย

๑. มีระบบข้อมูลองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญา

๒. มีเครือข่ายการวิจัยทำหน้าที่ในการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญา

๓. มีเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อทำวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาการเรียนรู้
มาตรการ/วิธีการ

๑. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยวิจัยทุกภูมิภาคให้ทำการวิจัยและขยายผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยสาระภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต วิถีวัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนวิธีการนำมาใช้พัฒนาการศึกษา

๒. เสริมสร้างและประสานงาน ให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักวิจัย ผู้รู้ ชาวบ้าน นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาเพื่อการศึกษา

๓. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานเครือข่ายคลังข้อมูลภูมิปัญญาไทย เพื่อการนำมาใช้ประโยชน์และขยายผลสู่การพัฒนาการศึกษาในทุกระดับ ทุกระบบ

แผนงานที่ ๓ การยกย่องครุภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญา ให้มีบทบาทสำคัญในการนำภูมิปัญญาเข้าสู่การศึกษา ในฐานะ “ครุภูมิปัญญา” ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง

๒. เพื่อให้ครุภูมิปัญญา สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาเข้าสู่การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีศักดิ์ศรี

เป้าหมาย

๑. ยกย่องและเชิดชูเกียรติ “ครุภูมิปัญญา” ตลอดจนทำข้อกำหนดในเรื่องสวัสดิการที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง

๒. มีการจัดระบบการตอบแทนการปฏิบัติภารกิจของครุภูมิปัญญา โดยความร่วมมือของเครือข่ายภูมิปัญญาและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

มาตรการ/วิธีการ

๑. ประสานกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง สืบค้นและจัดทำฐานข้อมูล เกี่ยวกับผู้ทรงภูมิปัญญา เพื่อพิจารณาและยกย่องเชิดชูเกียรติเป็น “ครุภูมิปัญญา”

๒. ส่งเสริม สนับสนุนและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการยกย่องผู้ทรงภูมิปัญญาด้านต่างๆ เพื่อสร้างระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูภูมิปัญญา ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยกำหนดค่าตอบแทนในการปฏิบัติภารกิจและกิจกรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม

๓. จัดทำทำเนียบครูภูมิปัญญาพร้อมคู่มือถ่ายทอดเพื่อการเผยแพร่

แผนงานที่ ๔ การบริหารและจัดการในการนำภูมิปัญญาเข้าสู่การจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้มีกลไกในการบริหารและจัดการที่มีประสิทธิภาพในการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๒. เพื่อให้ประชาชน เอกชน และภาครัฐร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินงานส่งเสริม ภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา
เป้าหมาย

๑. เกิดพลังทางสังคมในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนในการนำภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

๒. มีเครือข่ายภูมิปัญญาในทุกระดับทุกภูมิภาคและท้องถิ่นเพื่อดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ/ระบบต่างๆ

๓. มีกองทุนของประชาชนสนับสนุนการนำภูมิปัญญาเข้าสู่การจัดการศึกษา

มาตรการ/วิธีการ

๑. สำรวจ รวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาที่ปรากฏอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ทั้งในรูปของผู้ทรงภูมิปัญญาองค์กรชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการบริหารและจัดการ

๒. จัดทำตัวชี้วัดภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์ในการติดตามและประเมินผลแผนงาน

๓. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเครือข่ายของประชาชน เอกชนและภาครัฐให้ร่วมการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา

๔. จัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา

๕. ให้มีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่งทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานและระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินงานด้านภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา โดยมีสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทยเป็นสำนักงานเลขานุการและประสานงาน

๖. ทบทวนกฎ ระเบียบต่างๆ ให้มีผลเอื้อต่อการสนับสนุนแผนงานต่างๆ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๕.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวคิดและประสบการณ์ผู้ทรงปัญญาไทย (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๕.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ข้อมูลเบื้องต้นครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๑ ประจำปี ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : ทีพีพรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : พรึกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ศิลปินแห่งชาติ ๒๕๓๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๘.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๒
- มูลนิธิหมู่บ้าน, คนดีศรีสังคม ปี ๒๕๓๗ (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร. ๒๕๓๗.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. ผ้าทอพื้นเมืองในภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓.

ทำเนียบและที่อยู่
ครุฑุมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคเหนือ

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
พระครูมานัสสีพิทักษ์
วัดโพธาราม ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ
จังหวัดพะเยา ๕๖๑๓๐
โทร. (๐๕๔) ๔๕๕-๐๕๑, (๐๑) ๕๖๑-๕๐๑๗
โทรสาร (๐๕๔) ๔๕๕-๐๕๑

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เจ้าอธิการสมคิด จรณชมโม
วัดโป่งคำ ต.คูพงษ์ อ.สันติสุข
จังหวัดน่าน ๕๕๒๑๐
โทร. (๐๑) ๗๕๐-๑๔๘๔

ด้านแพทย์แผนไทย
นายณรงค์ มาก
๓๓๑/ ๕ หมู่ ๔ ซอยเทศบาลดารี ตำบลปากแคว
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ๖๔๐๐๐
โทร. (๐๕๕) ๖๒๑-๓๓๘, (๐๕) ๗๐๓-๕๘๖๐

ด้านศิลปกรรม
นายถนอม หลวงฤทธิ์
๒๕ หมู่ ๓ ตำบลนาบึง กิ่งอำเภอภูเพียง
จังหวัดน่าน ๕๕๐๐๐
โทร. (๐๕๔) ๗๔๑-๘๑๔, (๐๕) ๒๖๒-๕๖๓๐

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายนันท์ นันท์ชัยศักดิ์
๑๘๑ หมู่ ๑ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทร. โทรสาร (๐๕๓) ๕๓๐-๓๕๕
(๐๑) ๘๘๔-๗๐๖๑

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายนิยม สองสีโย
๒๑/๑ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง
จังหวัดน่าน ๕๕๐๐๐
โทร. (๐๕๔) ๗๗๒-๑๕๒

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคเหนือ

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายบุญคิด วัชรศาสตร์
๗๓/๑๘ ถนนช้างเผือก ซอย ๔๘ ตำบลศรีภูมิ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๓๐๐
โทร. (๐๕๓) ๒๑๗-๒๓๔, (๐๕๓) ๒๗๘-๕๗๗

ด้านแพทย์แผนไทย
นายบุญชู จันทรบุตร
๑๑๐ หมู่ ๒ ตำบลหางดง อำเภอหางดง
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๓๐
โทร. (๐๕๓) ๔๔๑-๒๗๓

ด้านแพทย์แผนไทย
นายบุญเรือง การหมั่น
๑๓ หมู่ ๓ บ้านใหม่
ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๗๐
โทร. (๐๕๓) ๓๗๕-๔๐๕
โทรสาร ๐๕๓-๓๗๕-๔๐๕, (๐๕) ๘๕๒-๘๐๕๔

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายมนี พยอมยงค์
๒๕๔ หมู่ ๑ ถนนโชตนา ตำบลริมใต้
อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๘๐
โทร. (๐๕๓) ๒๕๗-๑๒๑, (๐๕๓) ๒๕๗-๕๑๗,
(๐๕๓) ๒๒๑-๑๕๕
โทรสาร (๐๕๓) ๘๕๒-๑๑๐

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
นางมารศรี วนาโชติ
๒๑๕ หมู่ ๑๒ ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๕๘๑๑๐
โทร. (๐๕๓) ๖๒๑-๑๘๓

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
นางมุกดา อินดีสาร
๑๘๒ หมู่ ๕ ตำบลบ้านป็น อำเภอดอกคำใต้
จังหวัดพะเยา ๕๖๑๒๐
โทร. (๐๕๔) ๔๕๗-๐๕๕
โทรสาร (๐๕๔) ๔๕๗-๐๕๕

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคเหนือ

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายอนุรต เพชรนิล
๑๘๕ หมู่ ๖ ซอย ๑ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทร. (๐๕๔) ๒๘๑-๓๘๕

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายอุดม รุ่งเรืองศรี
๑๒๖ หมู่ ๒ ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๐๐๐
โทร. (๐๕๓) ๕๔๓-๒๖๕

ภาคใต้

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
นางกุลศ นิลลออ
๑๑๕ หมู่ ๘ ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง
จังหวัดตรัง ๕๒๑๓๐
โทร. (๐๗๕) ๒๕๕-๕๕๗

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
นายเกล้า แก้วเพชร
๑๓ หมู่ ๑ ตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ
จังหวัดสงขลา ๙๐๑๓๐
โทร. (๐๑) ๔๗๘-๓๑๐๔, (๐๑) ๕๔๓-๕๖๑๕

ด้านแพทย์แผนไทย
นายเจือ บุญไชยสุริยา
๕๓ หมู่ ๖ ตำบลแม่ลาน อำเภอแม่ลาน
จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๘๐
โทร. (๐๗๓) ๓๕๖-๐๑๓, (๐๑) ๗๔๘-๗๔๗๒

ด้านแพทย์แผนไทย
นายนิยม แก้วแสงเรือง
๖/๓ ถนนสุขยางค์ ๑ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา ๙๕๐๐๐
โทร. (๐๗๓) ๒๔๗-๑๒๕

คฤภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคใต้

ด้านแพทย์แผนไทย

นายประกอบ อุบลขาว

๗๕ หมู่ ๒ ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ

จังหวัดสงขลา ๙๐๑๓๐

โทร. (๐๗๔) ๓๗๘-๒๘๐, (๐๑) ๗๕๘-๗๗๔๗

ด้านศิลปกรรม

นายพัฒน์ เกื้อสกุล

๒๐ หมู่ ๓ ตำบลเขาหัวควาย อำเภอพุนพิน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๓๐

โทร. (๐๗๗) ๒๕๔-๐๔๖, (๐๗๗) ๒๕๔-๒๕๔

ด้านเกษตรกรรม

นายहन หมดหลี

๑๓ หมู่ ๖ ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ

จังหวัดสงขลา ๙๐๑๘๐

โทร. (๐๙) ๘๗๕-๒๒๒๐

ด้านศิลปกรรม

นายหะมะ แบลือแบ

๑๒๘ หมู่ ๑ ตำบลบาไร่ อำเภอยะหา

จังหวัดยะลา ๙๕๑๒๐

โทร. (๐๗๓) ๒๕๐-๐๕๕, (๐๑) ๕๕๕-๕๖๗๕

ด้านศิลปกรรม

นายอิม จันทร่ม

๓๒๕ หมู่ ๖ ตำบลท่ามะเดื่อ

อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ๙๓๑๔๐

โทร. (๐๗๔) ๖๕๗-๑๖๐, (๐๕) ๐๓๕-๔๑๔๓

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
นายเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์
๑ หมู่ ๑ ถนนสุขาภิบาล ๔ ตำบลจักรราช
อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๒๓๐
โทร. (๐๔๔) ๓๕๕-๑๕๘, (๐๕) ๕๗๘-๔๖๔๖

ด้านเกษตรกรรม
นายคำป่วน สุขงษา
๖๗ หมู่ ๒ (สวนน้ำฝน) ตำบลหนองบัว
อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ๔๒๑๖๐
โทร. (๐๔๒) ๘๕๕-๐๖๒, (๐๔๒) ๘๕๕-๑๕๕,
(๐๑) ๗๖๕-๒๑๔๑

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
นางคำสอน สระทอง
๔๒ หมู่ ๔ บ้านโพน ตำบลโพน
อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๑๘๐
โทร. (๐๔๓) ๘๕๖-๑๖๕

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายจันดี หลักคำพัน
๔๐/๒๖ ถนนอดุลยเดช ตำบลหมากแข้ง
อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐
โทร. (๐๔๒) ๒๔๐-๓๒๖, (๐๕) ๕๓๗-๔๑๑๘

ด้านเกษตรกรรม
นายเชียง ไทยดี
๕๕ หมู่ ๒ บ้านอนันต์ ตำบลยาง
อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๑๐
โทร. (๐๔๔) ๕๖๐-๒๖๖

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
นางสาวดารารวรรณ เต็นอุดม
๒๕๖ ถนนมิตรภาพ ซอย ๑๕ ถ.มิตรภาพ
ต.ในเมือง อ.เมือง จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๐๐๐
โทร. (๐๔๔) ๒๑๑-๘๕๕, (๐๑) ๑๒๐-๒๕๕๔

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
นายทองคำ สายสะอาด
๘๔ หมู่ ๑ ตำบลสร้างถ่อน้อย อ.หัวตะพาน
จังหวัดอำนาจเจริญ ๓๗๒๔๐
โทร. (๐๔๕) ๔๕๐-๑๔๐

ด้านศิลปกรรม
นายทองใส ทับถนน
๑๖๓ หมู่ ๘ บ้านหนองกินเพล
ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๑๕๐

ด้านศิลปกรรม
นายธีระ โกมลศรี
๑๓ ซอย ๑๓ ถนนสุขาอุปถัมภ์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. (๐๔๕) ๓๑๑-๓๑๖

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
นายบัวเรียน วาปีสา
๑๔๔ หมู่ ๑๒ บ้านสันติสุข ตำบลนาเชือก
อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๑๗๐
โทร. (๐๔๓) ๗๗๕-๑๕๕, (๐๕) ๕๗๑-๓๑๑๐

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
นายบำเพ็ญ ฦ อุบล
๓๖๔ ถนนอุทัยรามฤทธิ์ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ๓๕๐๐๐
โทร. (๐๔๕) ๗๑๑-๘๔๑

ด้านภาษาและวรรณกรรม
นายประมวล พิมพ์เสน
๗๘/๓ หมู่ ๖ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. (๐๔๓) ๓๒๗-๔๓๘, (๐๑) ๖๖๕-๔๓๐๕

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านแพทย์แผนไทย
นายแหว วงคำโสม
๒ หมู่ ๕ บ้านโคกนง ตำบลสามตม
อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ๔๒๑๖๐
โทร. (๐๕) ๘๔๑-๕๑๒๓

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
นายสมพงษ์ มาจันทร์
๘๒ หมู่ ๑๑ บ้านหนองเจริญ
ตำบลเวียงนาง อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๐๐๐
โทร. (๐๔๓) ๗๔๐-๒๐๖

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
นายสวิง บุญเจิม
๒๒๕-๒๓๑ (ร้านสมประสงค์) ถนนแจ้งสนิท
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทร. (๐๔๕) ๓๑๑-๓๘๗, (๐๔๕) ๓๑๒-๕๖๒

ด้านศิลปกรรม
นายสำเร็จ คำโหมง
๕๔๑ ถนนรัตนรมย์ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. (๐๔๓) ๒๒๔-๐๕๓

ด้านศิลปกรรม
นายสุนทร พรรณรัตน์
ร้านสุนทรภรณ์ ๑๘/๒ ถนนสร้างหลวง
ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐
โทร. (๐๔๒) ๒๔๑-๕๐๓

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
นางสุณา ศรีบุตรโคตร
๑๕๔ หมู่ ๑ บ้านหนองอ้อ ตำบลหนองอ้อ
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๒๐
โทร. (๐๔๒) ๒๕๘-๔๒๑, (๐๕) ๒๗๘-๓๕๔๕

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านเกษตรกรรม

นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล

๑๕๗ หมู่ ๕ บ้านอังกัญ ตำบลก้งแอน

อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๕๐

โทร. (๐๔๔) ๕๕๑-๐๒๗, (๐๑) ๕๗๖-๑๐๗๓

ภาคกลางและภาคตะวันออก

ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

พระพิศาลธรรมพาที (พระพยอม กัลยาโณ)

วัดสวนแก้ว เลขที่ ๕๕/๑ ตำบลบางเลน

อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๕๐

โทร. (๐๒) ๕๒๑-๖๒๖๒, (๐๒) ๕๕๕-๑๔๔๔

(๐๒) ๕๕๕-๑๒๒๒, (๐๑) ๘๕๐-๕๗๕๖

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

พระสุบิน ปณีโต

วัดไผ่ล้อม หมู่ ๑ ตำบลบางพระ(เทศบาล)

อำเภอเมือง จังหวัดตราด ๒๓๐๐๐

โทร. (๐๓๕) ๕๓๐-๕๑๐

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมณะเสียงศีล ชาตวโร

ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน ๒ หมู่ ๗ ตำบลอินทร์บุรี

อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ๑๖๑๑๐

พุทธสถานปฐมอโศก อ.เมือง จ.นครปฐม

โทร. (๐๓๖) ๕๘๑-๕๒๒, (๐๑) ๘๓๕-๖๑๐๘

ด้านเกษตรกรรม

นายบุญช่วย วงษ์ษา

๓๑ หมู่ ๑๑ ตำบลหนองแก

อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๒๐

โทร. (๐๓๖) ๓๒๑-๑๕๘, (๐๑) ๕๕๖-๖๑๕๗

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคกลางและภาคตะวันออก

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นายยุทธชัย วิวิฎณ์กุลธร

๑๐๕/๑ หมู่ ๘ ตำบลเขาถ้ำ

อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๓๐

โทร. (๐๓๒) ๖๗๒-๒๒๕, (๐๑) ๓๐๓-๐๑๕๘

ด้านศิลปกรรม

นายวีระ มีเหมื่อน

๑๑๕ หมู่ ๕ ตำบลมงคลธรรมนิมิต

อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ๑๕๑๖๐

โทร. (๐๓๕) ๖๕๗-๐๖๑

ด้านโภชนาการ

นางศรีสมร กงพันธุ์

๑๒๕/๕ ซอยรามอินทรา ๓๑ ถนนรามอินทรา

ตำบลอนุเสาวรีย์ อำเภอบางเขน

กรุงเทพ ๑ ๑๐๒๒๐

โทร. (๐๒) ๕๗๓-๐๕๖๑, (๐๑) ๘๗๐-๘๓๖๑

โทรสาร (๐๒) ๕๒๑-๑๘๖๓

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นายสมชาย สมนานตระกูล

๓๔/๓ หมู่ ๕ ถนนลำไทร แขวงโคกแฝด

เขตหนองจอก กทม. ๑๐๕๓๐

ที่ทำงาน มูลนิธิเพื่อคุณธรรม

โทร. (๐๒) ๕๔๓-๒๑๒๖, (๐๑) ๖๒๘-๓๖๐๕,

(๐๒) ๕๔๓-๗๘๖๖

โทรสาร (๐๒) ๕๑๖-๘๗๑๖

ด้านการเกษตรกรรม

นายสมทรง แสงตะวัน

๒๕/๒ หมู่ ๓ ตำบลบางพรม อำเภอบางคนที

จังหวัดสมุทรสงคราม ๗๕๑๒๐

โทร. (๐๓๔) ๗๖๑-๕๘๕, (๐๕) ๘๒๕-๗๑๐๐

ด้านการเกษตรกรรม

นายสมบัติ กาญจนนา

๒๕ หมู่ ๖ ตำบลหนองหงษ์ อำเภอพานทอง

จังหวัดชลบุรี ๒๐๑๖๐

โทร. (๐๑) ๔๓๕-๖๕๖๓

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๒

ภาคกลางและภาคตะวันออก

ด้านการเกษตรกรรม

นางสมหมาย หนูแดง
๑๕ หมู่ ๘ บ้านพุน้ำทิพย์ ตำบลหนองแวง
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ๑๕๑๒๐
โทร. (๐๕) ๘๐๑-๓๓๖๕

ด้านศิลปกรรม

นายสำเนียง ผดุงศิลป์
๔๓ หมู่ ๖ ตำบลจรเข้ร้อง
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ๑๔๑๕๐
โทร. (๐๓๕) ๖๕๕-๐๐๑

ด้านเกษตรกรรม

นายเสวก มาลาพงษ์
๑๐๕ หมู่ ๑ ตำบลดอนเจดีย์
อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๕๐
โทร. (๐๓๔) ๖๕๒-๒๕๔

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

นายอุดม สมพร
๓๒/๒๓ ถนนแม่น้ำรำลึก ซอย ๕ ตำบลหน้าเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ๗๐๐๐๐
ที่ทำงาน วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
โทร. (๐๓๒) ๓๒๓-๑๕๗, (๐๑) ๓๗๘-๓๓๖๐

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ดร. รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ดร. นงราม เศรษฐพานิช

ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย และแผนการศึกษา

บรรณาธิการ

นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล

ผู้เชี่ยวชาญประจำสำนักนโยบาย และแผนการศึกษา

ผู้เขียน/ผู้เรียบเรียง

นายพนม ศรีศิลป์

ผู้ประสานงานวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๕

นายวัชรพล มีสวัสดิ์

ผู้ประสานงานวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๑๐

นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์

นักวิชาการศึกษา ๖ ว.

กลุ่มงานวัฒนธรรมกับการเรียนรู้

ผู้ประสานงานภาค

นายพนม ศรีศิลป์

นักวิชาการศึกษา ๘ ว.

นายสมชาย บัวเล็ก

นักวิชาการศึกษา ๗ ว.

นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์

นักวิชาการศึกษา ๖ ว.

ผู้ประสานงานการพิมพ์

นางณิชกมล ดวงมาลัย

นักวิชาการศึกษา ๖ ว.

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ/รูปเล่ม

นายพัฒนศักดิ์ สกุดพันธุ์

นักวิชาการศึกษา ๖ ว.

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เขตการศึกษา ๕

นางสาวบุศรา บุญเกิด

ออกแบบปก

นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล

ผู้เชี่ยวชาญประจำสำนักนโยบาย และแผนการศึกษา

นายถวัลย์ มาศจรัส

นักวิชาการศึกษา ๘

หัวหน้ากลุ่มงานวัฒนธรรมกับการเรียนรู้

ดร.ภูมิปัญญา นมางถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่ง
ด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่าง
ต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้รับการ
ยกย่องให้เป็น “**ดร.ภูมิปัญญาไทย**” เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา
ในการจัดการศึกษาทางการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ
การศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พุทธศักราช ๒๕๔๒